

Αρκαδία.

Ανακαλύψτε την Αρκαδία του χθες
και του σήμερα.

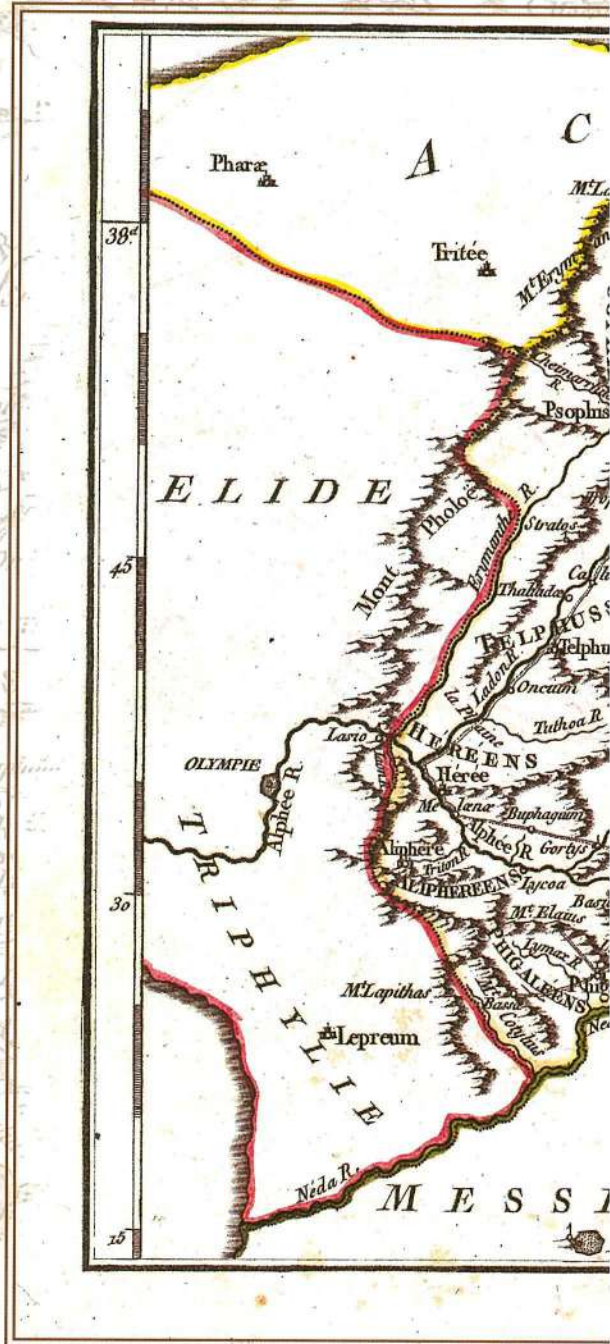
Την Αρκαδία του χθες, τον τόπο του έρωτα και των θρύλων που η φυσική ομορφιά και λιτότητα έγινε πηγή έμπνευσης για ποιητές και ζωγράφους.

Την Αρκαδία του σήμερα που προσφέρει ένα μοναδικό συνδυασμό βουνού και θάλασσας. Ξεκινώντας από τις πανέμορφες ακρογιαλιές της Κυνουρίας και διασχίζοντας τα οροπέδια της Μαντινείας και της Μεγαλόπολης με τους αρχαιολογικούς χώρους της Εύας, της Τεγέας, της Αρχαίας Μαντινείας, του Ορχομενού, του Λυκαίου και της Αρχαίας Μεγαλόπολης θα καταλήξει στην Γορτυνία, στον ορεινό όγκο του Μαίναλου που είναι διάσπαρτος από παραδοσιακούς οικισμούς, Βυζαντινά μοναστήρια, ασκηταριά, Ενετικά κάστρα και το χιονοδρομικό του κέντρο.

Στο διάστημα αυτό, ο επισκέπτης θα ζήσει μια σειρά από λαϊκές εκδηλώσεις, παραδοσιακά πανηγύρια, μοναδική φιλοξενία και θα κλείσει το επόμενο ραντεβού του στην Αρκαδία για να απολαύσει ό,τι δεν πρόλαβε.

Στο περιοδικό "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" που μ' αυτό το τεύχος επιχειρεί τα πρώτα βήματά του στα "ΑΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ", σ' αυτή την πανέμορφη γωνιά της πατρίδας μας, απευθύνουμε θερμά συχαρητήρια και ευχόμεστε κάθε επιτυχία στην συνέχεια.

**Ο ΝΟΜΑΡΧΗΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ
ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ Μ.ΓΙΑΝΝΟΠΟΥΛΟΣ**

Κείμενα: Θηρεσία Κοντογιάννη, Θεόφιλος Μπασγιουράκης.
Φωτογραφίες: Νίκος Δεσούλλας, Άννα Καλαϊτζή, Μιχάλης Αλμπάνογλου.

Στα ἰχνάρια του Πανσανία

in 4.º Tome III. p. 27 in 8.º Tome IV. p. 292.

Guill. De la Haye.

Nº 22.

Χάρτης της Αρκαδίας, σε Γαλλική χαλκογραφία του 1786, από το βιβλίο "Ταξίδι του Νέου Ανάχαρη". Από το προσωπικό αρχείο του κ. Λάζαρου Κανειδίου.

ΟΔΟΠΟΡΙΚΟ ΣΤΗΝ ΓΟΡΤΥΝΙΑ

του Θεόφιλου Μπασιγουράκη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Ηκυρα-Βάσω συδαύλισε τη φωτιά, τα κάρβουνα φανερώθηκαν κάτω από τη στάχτη και ζωντάνεψαν. Ύστερα σήκωσε με τα δουλεμένα της χέρια ένα κούτσουρο από πουρνάρι κι ένα χοντρό ξερόκλαδο ελιάς και τα 'ριξε στη φωτιά. Δύο λεπτά αργότερα το παλιό τζάκι φωτίστηκε. Καινούργιες φλόγες ξεπήδησαν απ'το εσωτερικό του κι άρχισαν να παιχνιδίζουν στον απέναντι τοίχο. Σηκώθηκε η γερόντισσα απ' το μικρό της καρεκλάκι κι ετοιμάστηκε ν' ανάψει το φως.

-Μήπως μπορούμε να το καθυστερήσουμε λίγο ακόμα; την παρακάλεσα.

-Όπως θες γιε μου, συμφώνησε καλόκαρδα και γύρισε στο καρεκλάκι της.

ΜΑΚΡΥΑ ΑΠ'ΤΗΝ ΚΑΘΗΜΕΡΙΝΟΤΗΤΑ

Ηχειμωνιάτικη νύχτα πέφτει γοργά

στον **Ατσιώκωο**. Σκαρφαλωμένο καθώς είναι στην βουνοπλαγιά το μικρό χωριό, βυθίζεται πρώτο στη σκιά. Η πεδιάδα της Γορτυνίας στα πόδια του και τα απέναντι βουνά αντέχουν ακόμα, κρατάνε λίγο τελευταίο φως. Ύστερα χάνουν κι αυτά το χρώμα τους, απομένει μόνον η σκοτεινή γραμμή τους στον ορίζοντα....

Ο κυρ-Αντώνης σηκώνεται από τη θέση του

και μας ζητάει να τον ακολουθήσουμε. Διασχίζουμε τον στενό διάδρομο, τα παλιά σανίδια τρίζουν κάτω από τα πόδια μας. Μπαίνουμε στην ευρύχωρη κρεβατοκάμαρα με το παλιό σιδερένιο κρεβάτι, το σεντούκι και τα υφαντά. Στους τοίχους οι πρόγονοι της οικογένειας μας κοιτούν με

αυστηρό ύφος μέσα απ'τα κάδρα τους. Ανοίγει ο κυρ-Αντώνης την μπαλκονόπορτα και αμίλητος βγαίνει στο μπαλκόνι. Συνεχίζουμε να τον παρακολουθούμε με περιέργεια. Το νυχτερινό βοριαδάκι μας χτυπάει στα πρόσωπα, σηκώνουμε τους γιακάδες μας.

-Απόψε φυσάει βοριάς, με λίγη προσοχή ίσως καταφέρετε ν' ακούσετε τον **Λούσιο**.

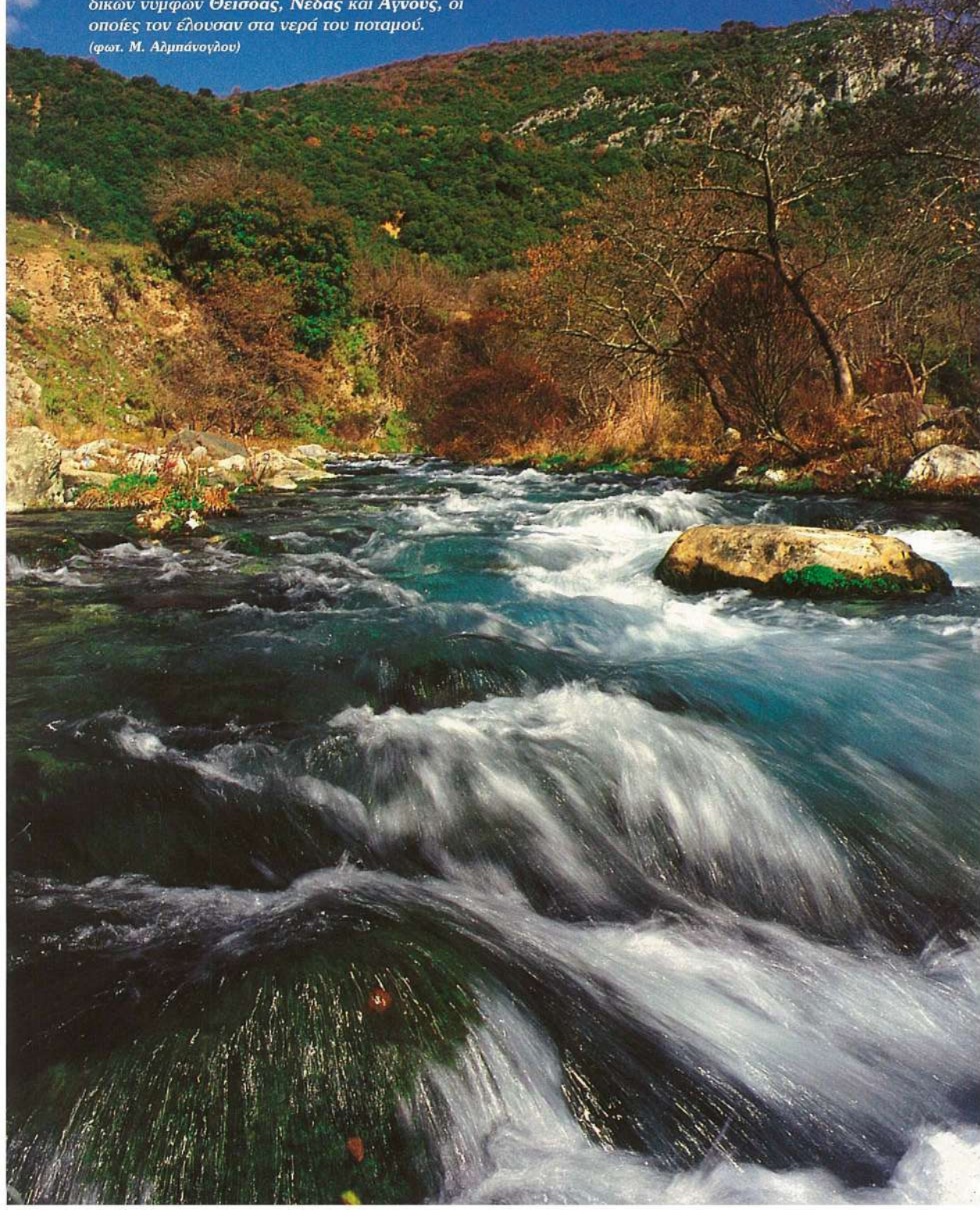
Το μόνο που θέλει είναι λίγη σουχία, ψιθυρίζει ο κυρ-Αντώνης. Στήνουμε τ'αυτιάς και αφουγκραζόμαστε. Σχεδόν δεν αναπνέουμε. Στην αρχή τίποτε, τα αυτιά είναι αμάθητα στους ψιθυρους της νύχτας. Φαίνεται, πως ο Λού-

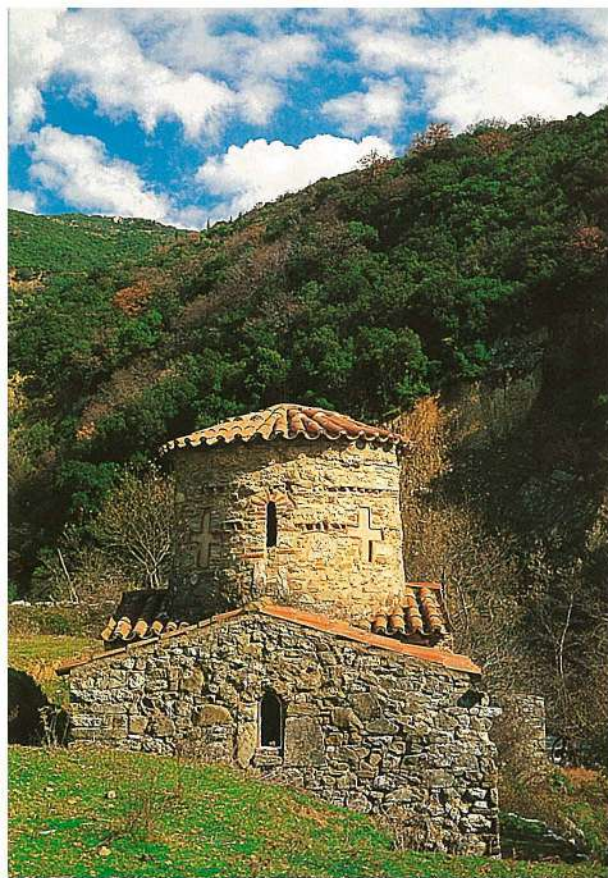

♦ Σ αυτή την ζεστή Αρκαδική γωνιά πάρθηκε η απόφαση ν' ακολουθήσουμε "τα χνάρια του Πανσανία". (φωτ. Μ. Δημάνογλου)

σιος είναι πολύ έξω απ'την ακουστική μας εμβέλεια. Τα δευτερόλεπτα κυλούν, αρχίζω να βλέπω με συμπάθεια τον ρομαντισμό του ηλικιωμένου ανθρώπου δίπλα μου. Κι ύστερα ξαφνικά, μια πνοή αέρα, φέρνει στ'αυτιά μου κάτι σαν μακρινό μουρμουρητό. Η μήπως είναι ψευδαίσθηση; Αμέσως μετά το αεράκι δυναμώνει, η υποψία γίνεται βεβαιότητα. Κάτι μοιάζει ν'ακούγεται

♦ Χιλιάδες χρόνια τώρα ο μυθικός Λούσιος διασχίζει με τα πεντακάθαρα νερά του την Γορτυνιακή πεδιάδα. Το όνομα "Λούσιος" εδόθη από τους αρχαίους επειδή κατά την Αρκαδική παράδοση ο Δίας ως βρέφος δέχθηκε τις φροντίδες των Αρκαδικών νυμφών **Θεισσίας, Νέδας και Αγνούς**, οι οποίες τον έλουσαν στα νερά του ποταμού.
(φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

♦ Το γραφικότερο Βυζαντινό εκκλησάκι του Αγίου Ανδρέα, πολύ κοντά στις όχθες του Λούσιου και στα Λουτρά του Ασκληπιού. Απ' αυτό το σημείο αρχίζει η ανάβαση του περίφημου φαραγγιού του Λούσιου. (φωτ. Ν. Δεσούλλας)

από το βάθος της χαράδρας, πολλή χιλιόμετρα μακριά μας. Ο κυρ-Αντώνης σηκώνει το δάχτυλό του και δείχνει προς το μέρος του ποταμού. Ύστερα μας κοιτάει ερωτηματικά. Κουνάμε καταφατικά τα κεφάλια μας. Χαμογελάει ικανοποιημένος.

-Χαίρομαι που τον ακούσατε παιδιά μου. Δεν μιλάει ο Λούσιος σ'όλους τους ανθρώπους.

ΑΝΗΦΟΡΙΖΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΛΟΥΣΙΟ

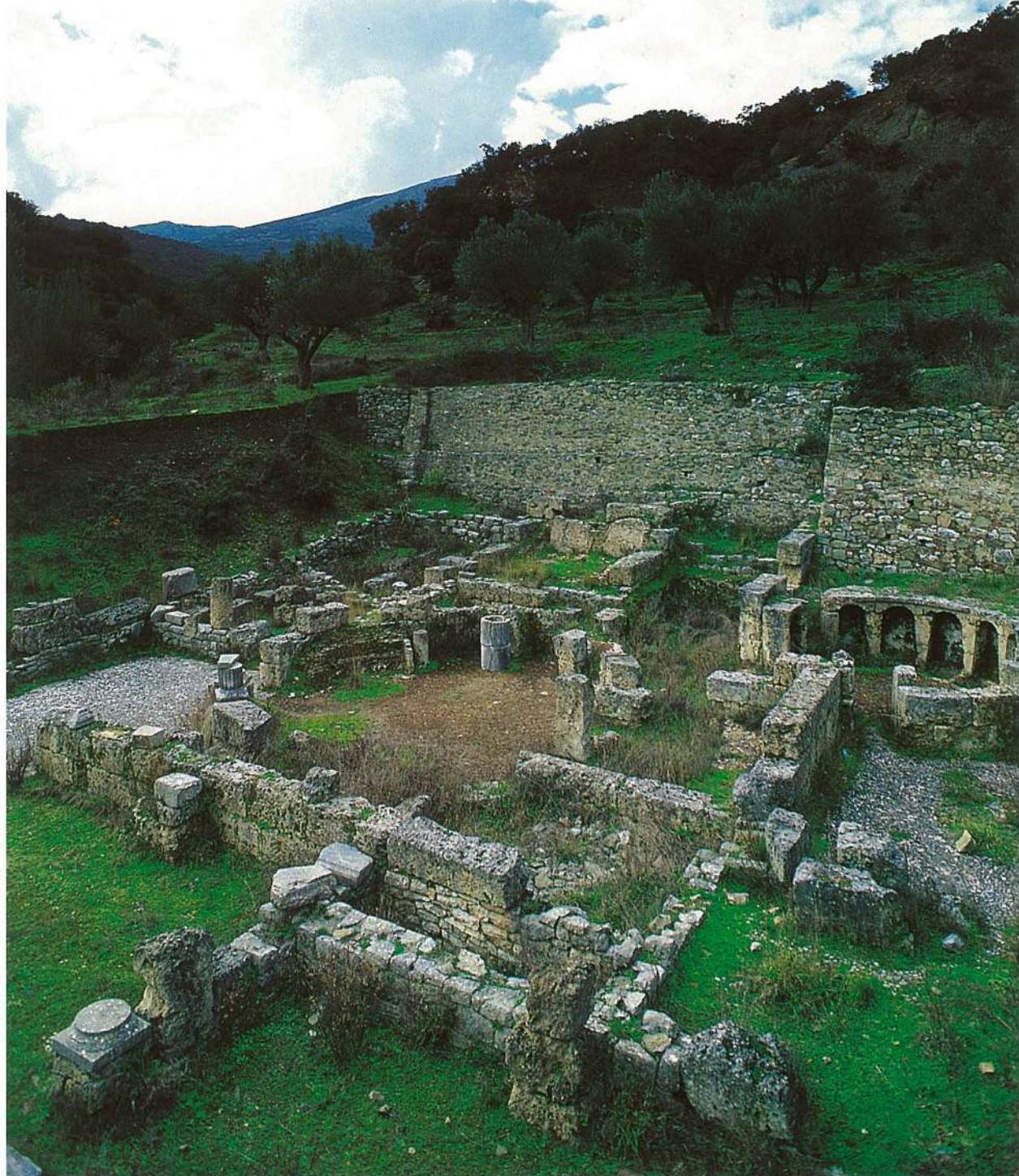
Ο κυρ-Αντώνης ήταν αποβραδής κατηγορηματικός: "Πριν πάτε με το αυτοκίνητο οπουδήποτε, ανεβείτε με τα πόδια το φαράγγι του Λούσιου. Όσο θέλετε και όσο αντέχετε".

Ξημερώνει μια όμορφη χειμωνιάτικη μέρα, με ψυχρό ζωογόνο βοριαδάκι. Με σύννεφα που αλλιάζουν συνεχώς σχήματα αλλιά και μεγάλες περιοχές γαλάζιου ανάμεσά τους. Αποτινάζουμε τις τελευταίες οκνηρές αναστολές από πάνω μας, αποχαιρέτάμε το αυτοκίνητο και επιχειρούμε τα πρώτα μουδιασμένα μας βήματα. Λάμπει η ομορφιά της Γορτυνίας μπροστά στα μάτια μας. Η Ελληνική αρχαιότητα συναντιέται με το Βυζάντιο, τα μνημεία της κάθε εποχής στέκουν δίπλα-δίπλα. Κοντά στα Λουτρά

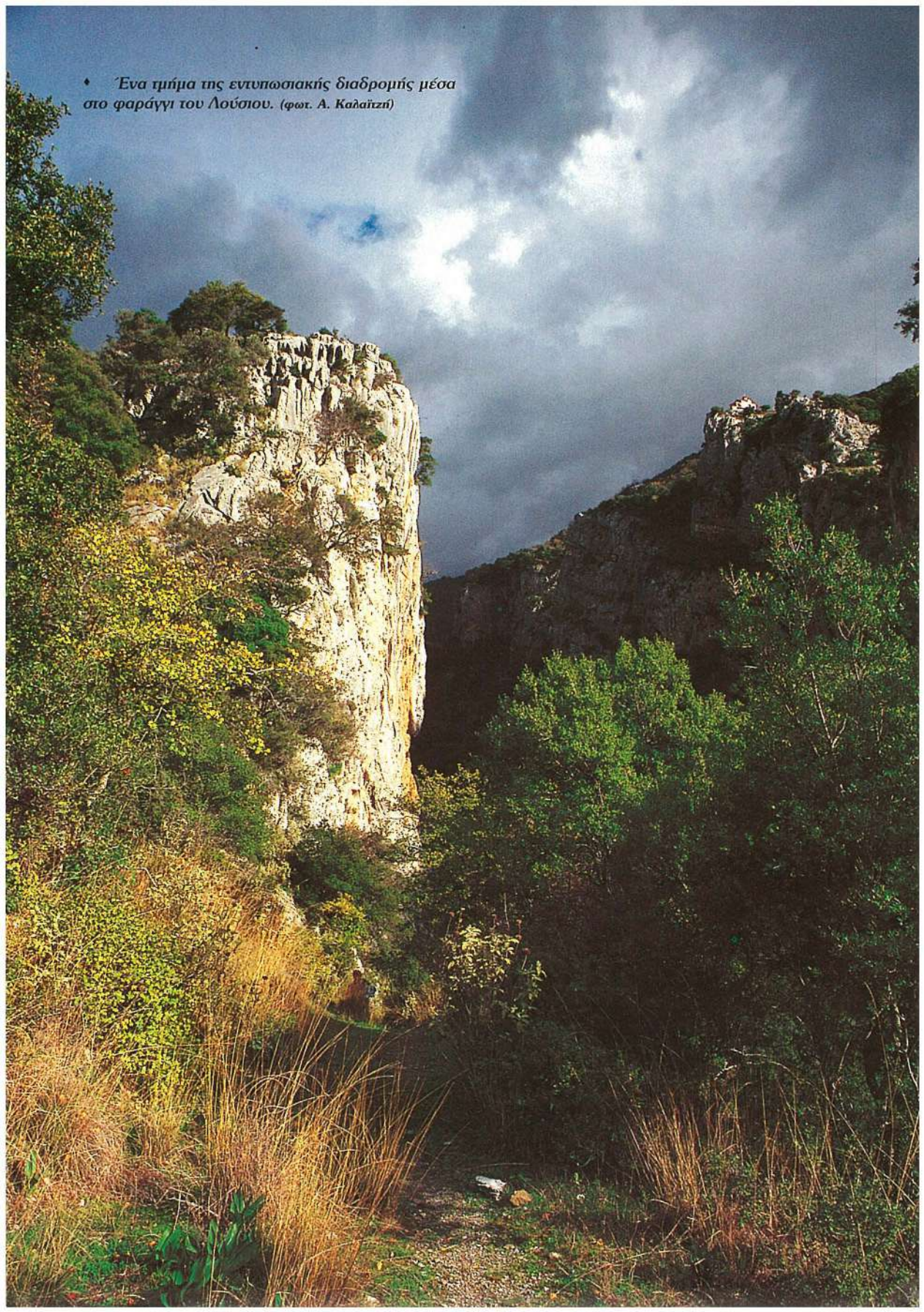
♦ Ένα τμήμα του τείχους της αρχαίας Γόρτυνας. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

♦ Ερείπια του Ασκληπείου της Γόρτυνας, όπου υπήρχαν τα μαρμάρινα αγάλματα του Ασκληπιού και της θυγατέρας του Υγείας, έργα του Σκόπα. (φωτ. Ν. Δεσυλάς)

♦ Ένα τμήμα της εντοπωσιακής διαδρομής μέσα
στο φαράγγι του Λούσιου. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

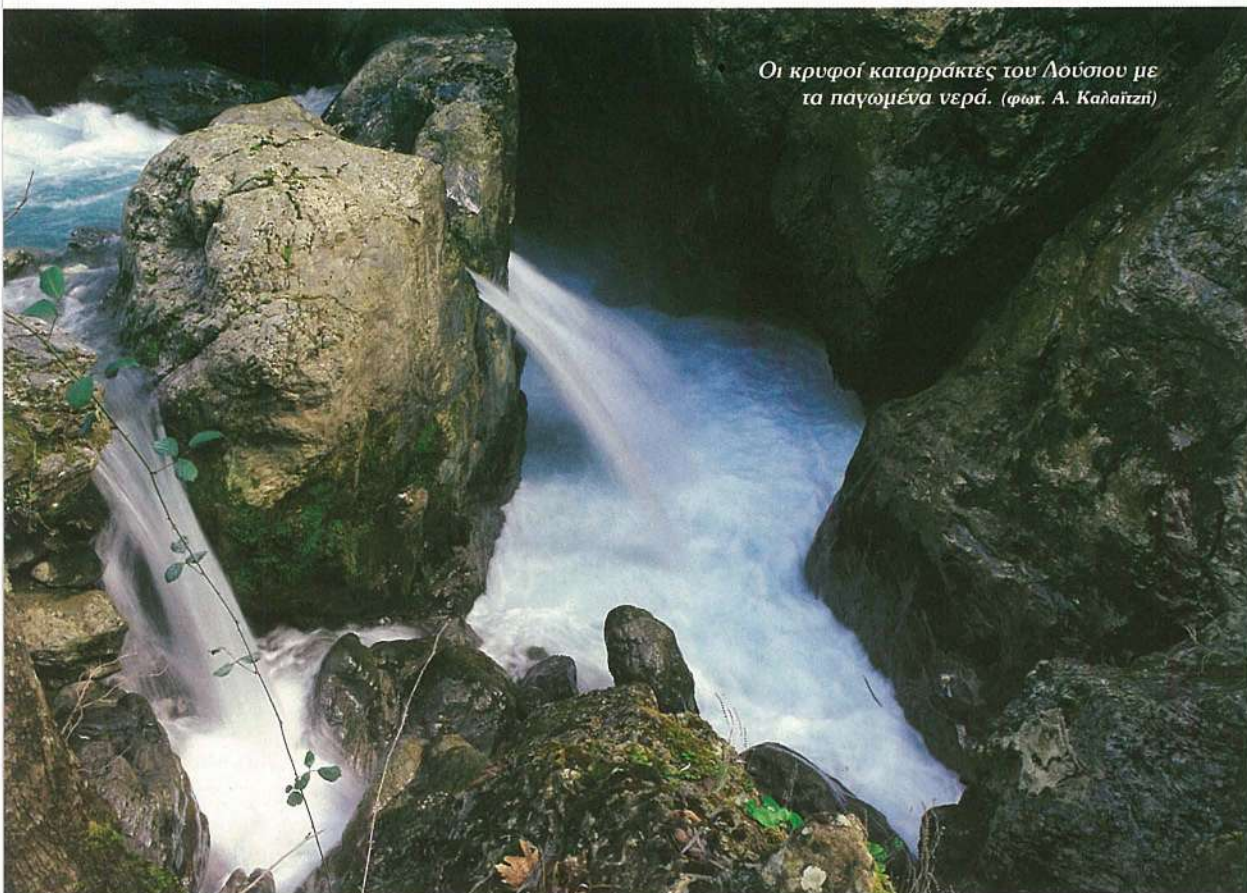

του Ασκήνηπιού η Μονή Καθαμίου και το εκκλησάκι του Αγ.Αντρέα.

Και λίγο πιο κάτω η γενναιόδωρη Γορτυνιακή φύση με το φαράγγι του Λούσιου. Τα διάφανα νερά του άηλιότε ψυχασμένα κι άηλιότε ατίθασα κυλούν, αιώνες τώρα, ψυχρά και πεντακάθαρα, αντάξια του μεγάλου θεού της αρχαιότητας, του Δία, που σύμφωνα με την Μυθολογία, ρούστηκε μέσα σ'

ύστερα, γεμάτοι με το προγονικό μεγαλείο, ν'αφομοιώσουμε σκέψεις και συναισθήματα δίπλα στις όχθες του Λούσιου. Είναι μια ωραία προοπτική, έρχονται όμως τα λόγια του κυρ-Αντώνη να μας υπενθυμίσουν την υποχρέωση που έχουμε αναλάβει απέναντι στους εαυτούς μας.

Τα πρώτα βήματα είναι ανηφορικά και όπως πάντα απαιτούν λίγο χρόνο προσαρμογής.

Οι κρυφοί καταρράκτες του Λούσιου με τα παγωμένα νερά. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

αυτά. Τι να πρωτοθαυμάσει κανείς. Είναι εκπληκτικό πως τόσο ομορφιά και τόσα μνημεία διαφορετικών περιόδων του Ελληνισμού, συνυπάρχουν ταυτόχρονα σε μια τόσο μικρή έκταση γης. Η πρώτη σκέψη είναι ν'αφήσουμε να κυλήσει εδώ η μέρα μας, ανάμεσα στους γκρίζους λαξευτούς αρχαίους ογκόλιθους και στην περίτεχνη αρχιτεκτονική των βυζαντινών μνημείων. Κι

Πολύ γρήγορα όμως τα πόδια δεν πατούν στη γη, μοιάζουν ν'ακολουθούν το βλέμμα, που άηλιότε ατενίζει τους πανύψηλους βράχους ολόγυρα κι άηλιότε παρακολουθεί τα σκούρα σύννεφα, που εναηλλάσσονται με το βαθύ μπλε του ουρανού. Οργιαστική βλάβση από πουρνάρια, σφεντάμια, κέδρους και πλάτανια καλύπτει τα νερά του Λούσιου, τον κάνει αόρατο στα μάτια μας.

Το μурμυρητό του όμως συντροφεύει το κάθε μας βήμα άληποτε σαν ψίθυρος γλυκός κι άληποτε σαν ολοζώντανο βουητό. Είναι οι καταρράκτες του Λούσιου, που χρειάζεται να ξεστρατίσει κανείς από το μονοπάτι, για να τους ανακαλύψει. Μέσα εκεί στη στενή του κοίτη, που δύσκολα φτάνουν οι ακτίνες του ήλιου, ο Λούσιος μας γεμίζει με την δροσερή του ανάσα, αναρίθμητα λεπτά σταγονίδια, που δίνουν μια μόνιμη υγρασία στους θάμνους και στα κλαδιά των δέντρων. Οι εικόνες αλληάζουν συνέχεια, το φαράγγι είναι απρόβλεπτο, μεγαλειώδες. Πεληώριοι κατακόρυφοι βράχοι ορθώνονται απέναντί μας. Που και που διακρίνουμε ανάμεσά τους ίχνη ανθρώπινης παρουσίας, ερειπωμένα χτίσματα με ξερολιθιά.

Κάποτε ήταν σκήτες, πραγματικές αετοφωλιές, εξώκοσμες και σχεδόν απρόσιτες. Κι υπήρξαν άνθρωποι που έζησαν εκεί πάνω ένα κομμάτι της ζωής τους, με μοναδική συντροφιά τη σκέψη του θεού και το ασίγαστο βουητό του Λούσιου.

Ένα στενό γεφύρι μας περνάει στην απέναντι όχθη. Το μονοπάτι στριφογυρίζει απότομα, μας οδηγεί όλο και πιο ψηλά στην αγκαλιά του γκρεμού. Εκεί πάνω, θαξευμένη με υπεράνθρωπη υπομονή και ευλάβεια, βρίσκεται φωλιασμένη, αιώνες τώρα, η **Μονή του Τιμίου Προδρόμου**, σύμβολο της Ορθοδοξίας και στήριγμα των κατατρεγμένων Ελλήνων στα μαύρα χρόνια της τούρκικης σκλαβιάς.

Πολύς κόσμος βρίσκεται πριν από μας στο Αρχονταρίκι, ξεδιψά με δροσερό νερό και συζητά ήρεμα με τους καθοσυνάτους μοναχούς.

Γνωρίζουμε τον γέροντα **Θεόκτιστο**, Ηγούμενο της Μονής. Είναι εξαιρετική τύχη για μας να καθόμαστε απέναντι σ'αυτήν την κατάλευκη φυσιογνωμία και να παρακολουθούμε την εξέλιξη της ιστορίας της Μονής ανά τους αιώνες. Στα πόδια μας κάτω από το μπαλκόνι, κατεβαίνει συγκλονιστικός ο γκρεμός, που καταλήγει στο φαράγγι του Λούσιου. Ο ήχος του φτάνει καθαρά μέχρι τ'αυτιά μας, αρμονικό συμπλήρωμα στη συνοδική μεγαλοπρέπεια

των στιγμών που ζούμε.

Πρόθυμα ο Γέροντας μας ξεναγεί στους χώρους της Μονής, στις αειογραφίες των βράχων, στην μικρή εκκλησία με το μισοσκόταδο και την κατανυκτική ατμόσφαιρα, στους παλιούς, ογκώδεις τόμους της βιβλιοθήκης της Μονής. Μας καλεί να μοιραστούμε το μεσημεριανό γεύμα μαζί του.

Για άλλη μια φορά ο χρόνος ο μόνιμος εχθρός μας, δεν μας επιτρέπει να αποδεχθούμε την ευγενική αυτή πρόσκληση. Η θρυλική Μονή Φιλοσόφου, το περίφημο "**Κρυφό Σχολεϊό**", είναι ο επόμενος προορισμός μας. Είναι χειμώνας ακόμα, η μέρα χάνεται γρήγορα, πρέπει να βιαστούμε.

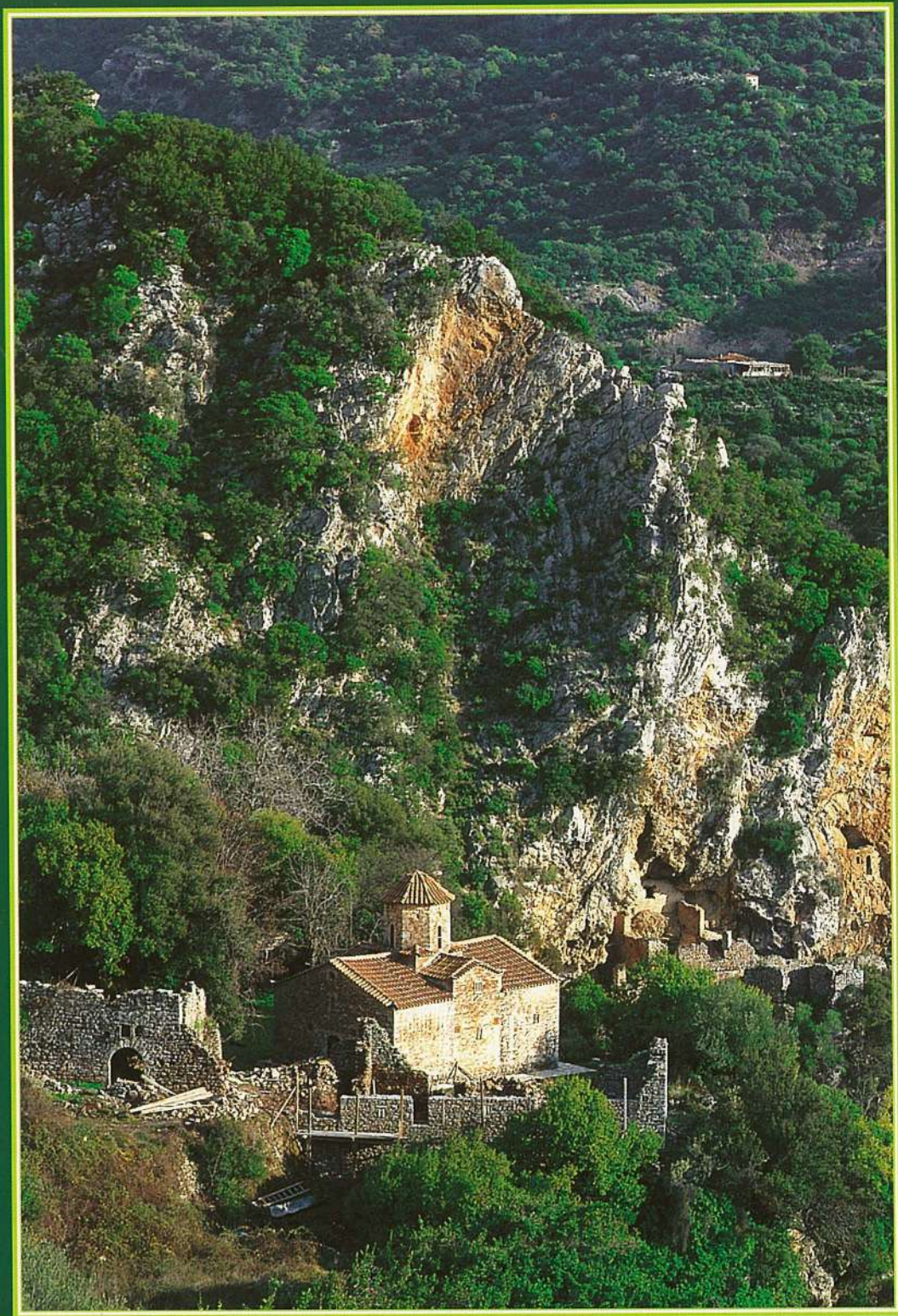
Στην αγκαλιά του Λούσιου και πάλη. Το στενό, πέτρινο γεφύρι ακροβατεί επικίνδυνα πάνω απ'τα αφρισμένα νερά του, που χάνονται με φοβερό πάταγο μέσα σε σκοτεινά βράχια. Ένα άλλο πρόσωπο του Λούσιου αυτό, δεν θυμίζει καθόλου την ήρεμη ροή της Γορτυνιακής κοιλάδας.

Ξαναρχίζει ο ανήφορος αλληά δεν μας ενοχλεί καθόλου. Ξέρουμε πολύ καλά, πως κάθε βήμα μας φέρνει πιο κοντά σ'ένα ακόμα ονομαστό μνημείο της Ορθοδοξίας, που χίλια χρόνια τώρα (**από το 973 μ.χ.**), στέκει ολόρθο και περήφανο στον φοβερό γκρεμό του.

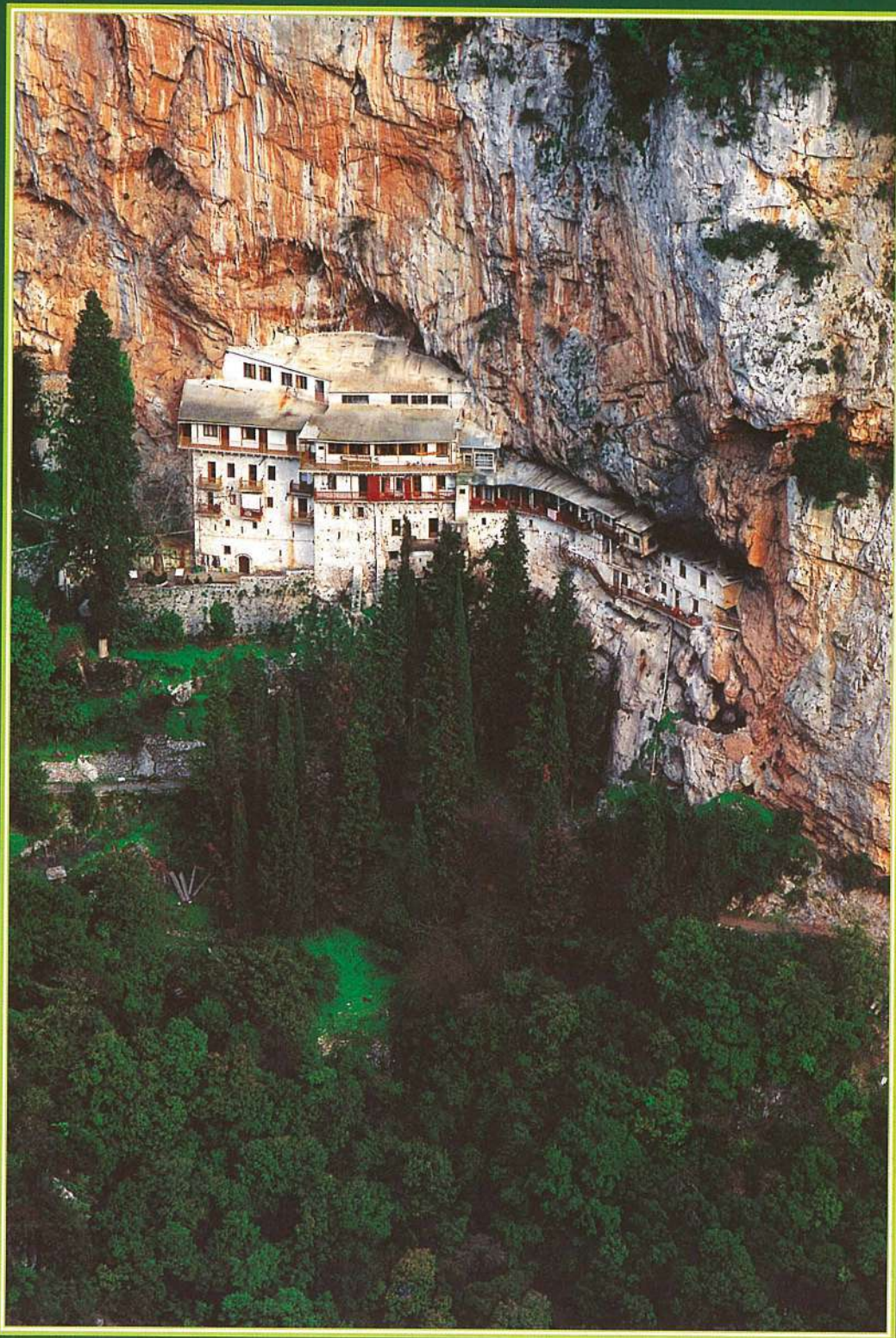
Σκαρφαλώνουμε κι εμείς εκεί, που αιώνες τώρα, κρυφοπερπατούσαν τα Ελληνόπουλα, που διψούσαν για γνώση και διατήρηση της εθνικής ταυτότητας.

Μερικές εκατοντάδες μέτρα πιο πάνω, η **Νέα Μονή Φιλοσόφου** έχει πάρει από την Παλιά την σκυτάλη της Ορθοδοξίας. Ο **πάτερ Θεόφιλος** μας καθωσορίζει και μοιράζεται μαζί μας γαλήνιες στιγμές στο εξαίσιο περιβάλλον της Μονής.

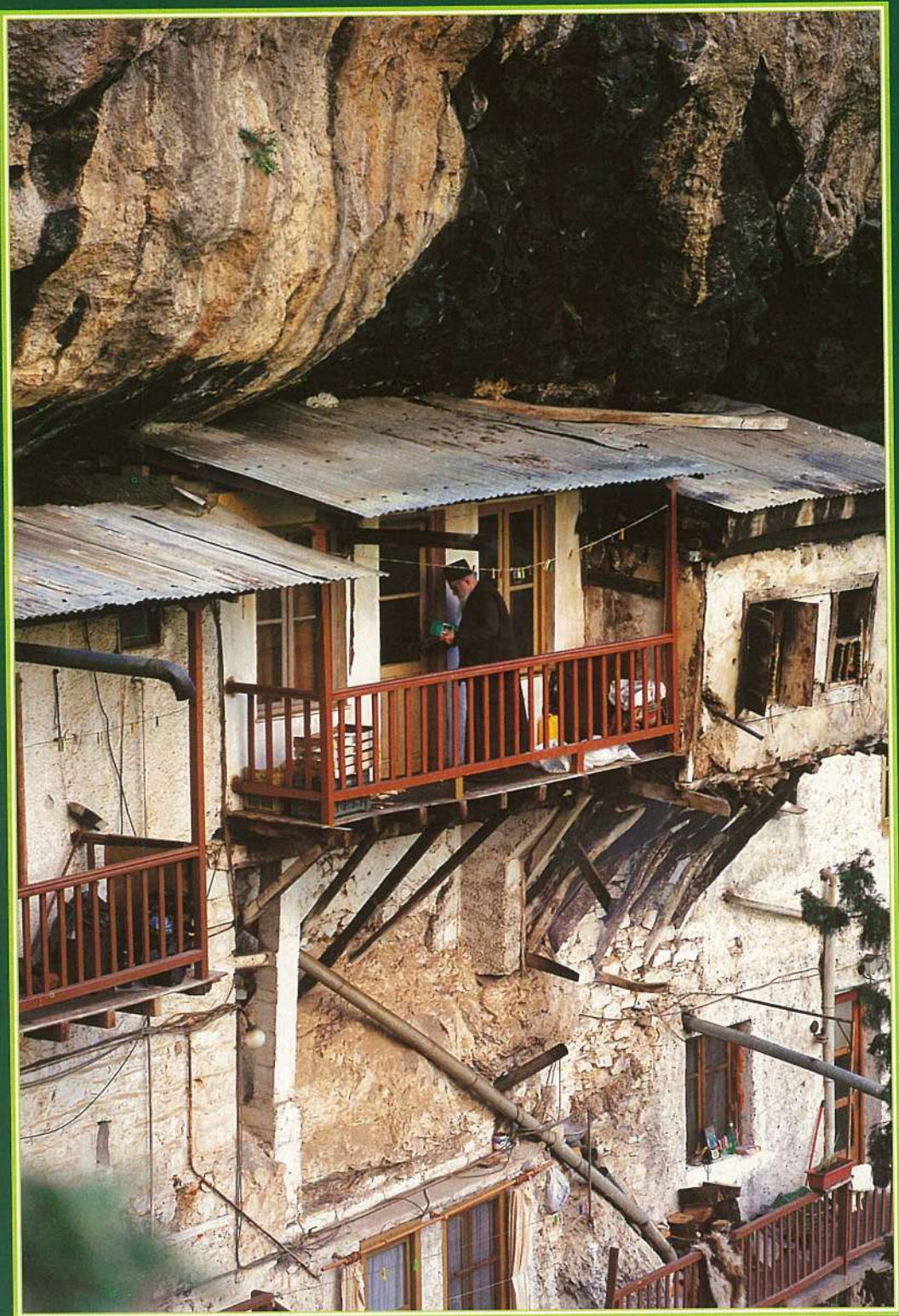
Με το απομεσήμερο τα βήματά μας παίρνουν το δρόμο του γυρισμού. Το μοναχικό περίγραμμα της Μονής πάνω στους βράχους ξεμακραίνει. Η συγκλονιστική όμως ανάμνηση παραμένει κι είναι αυτή, που θα μας οδηγήσει και πάλη εκεί.

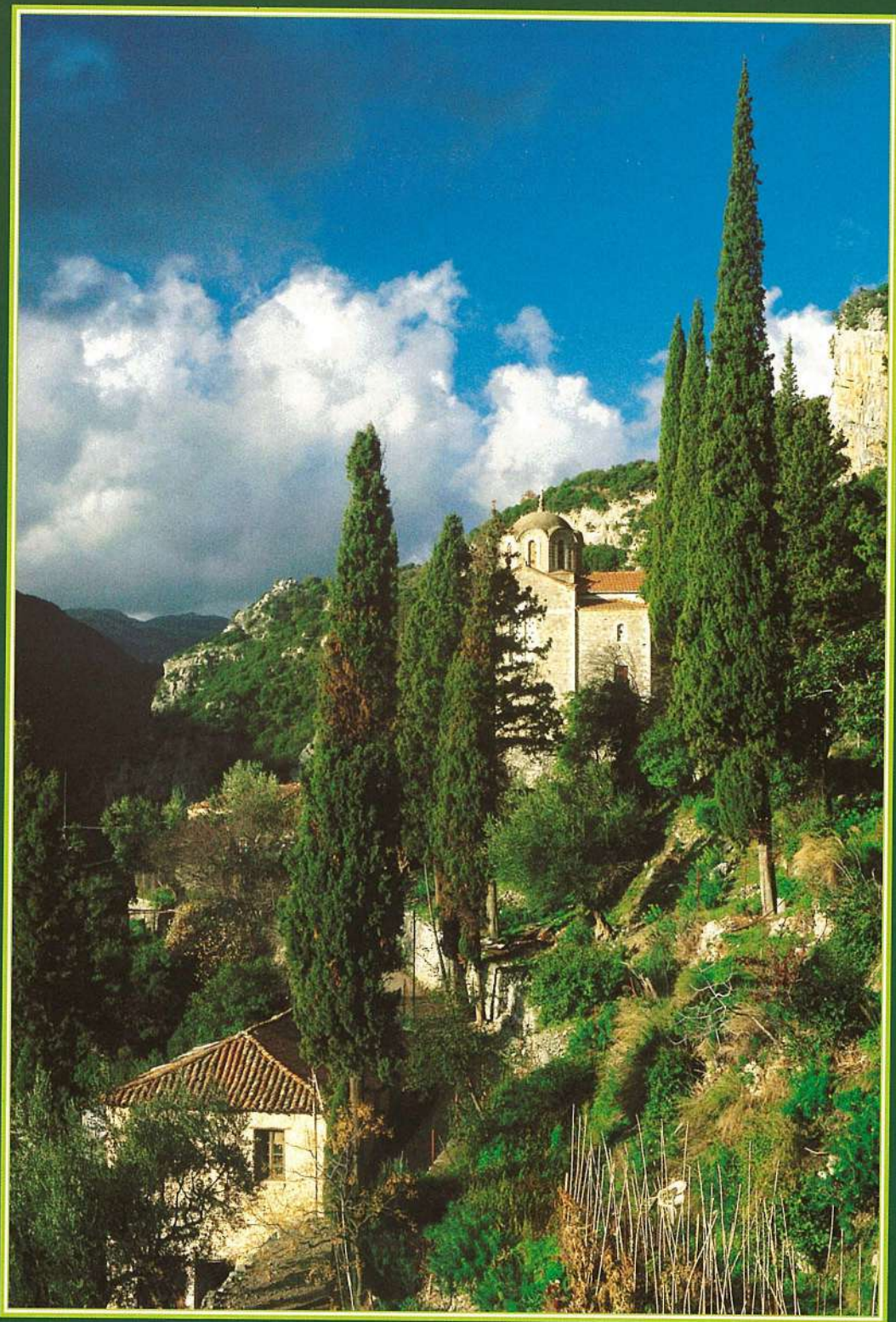
♦ *Ι. Μονή Κοίμησης Θεοτόκου (φωτ. Α. Καλαϊτζή)*

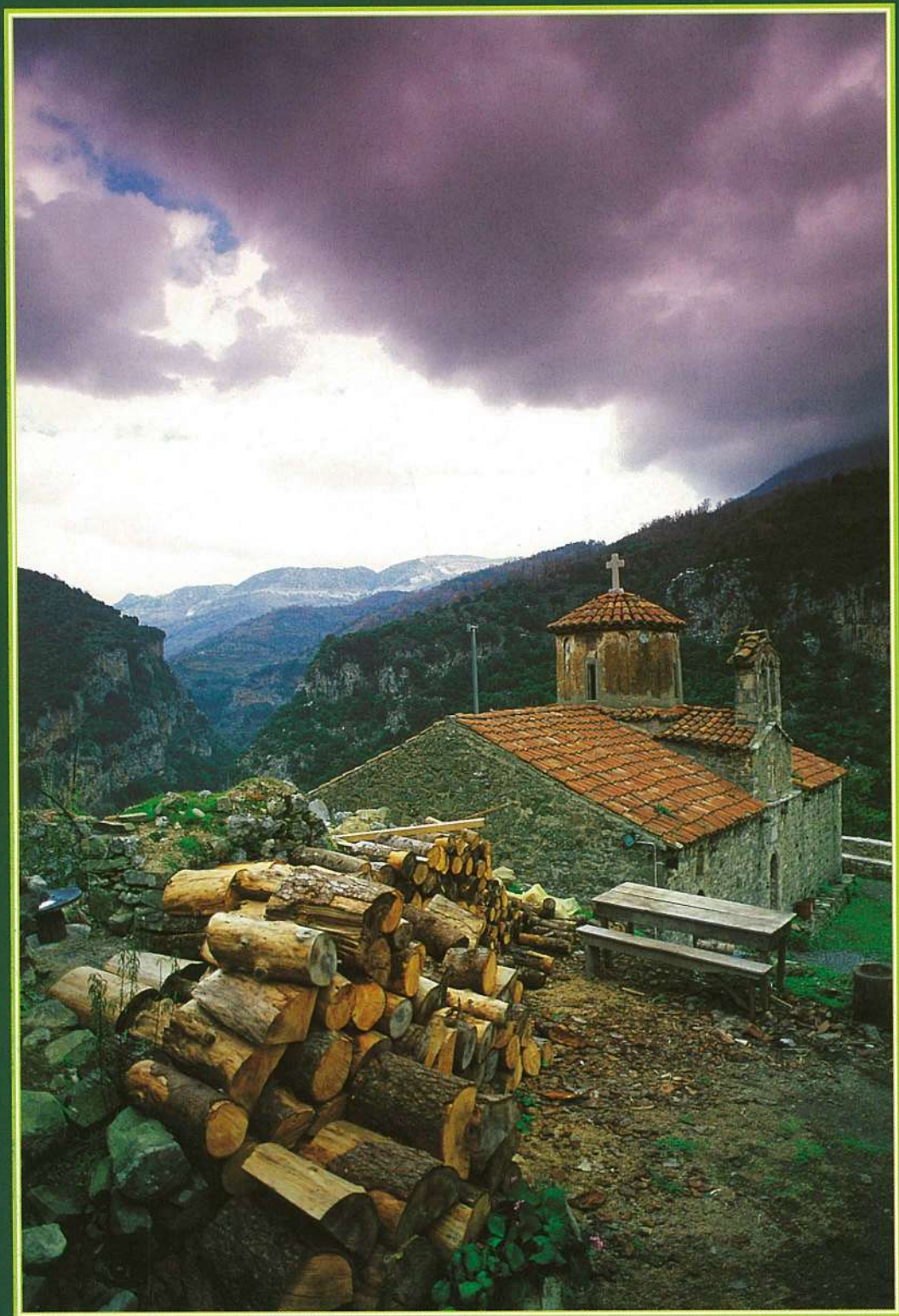
♦ *Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου. (φωτ. Ν. Δεσύλλας)*

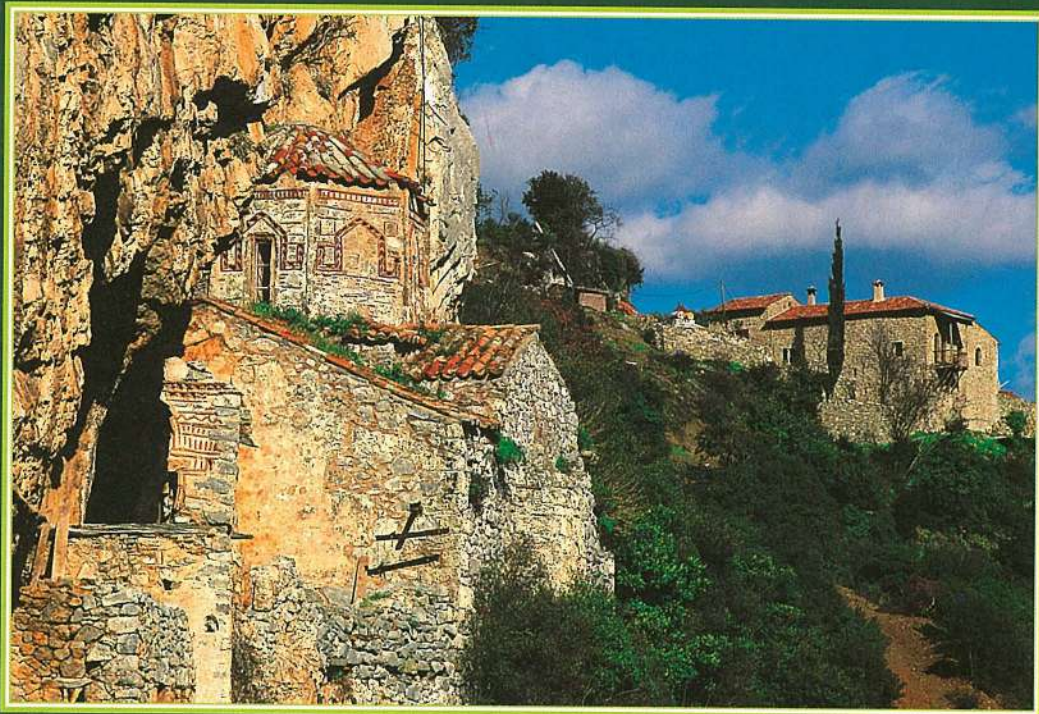
♦ Ο Γέροντας Θεόκλιτος στην Ι. Μονή Τιμίου Προδρόμου (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

♦ Ο Άγιος Αθανάσιος δίπλα στην Μονή Τιμίου Προδρόμου. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

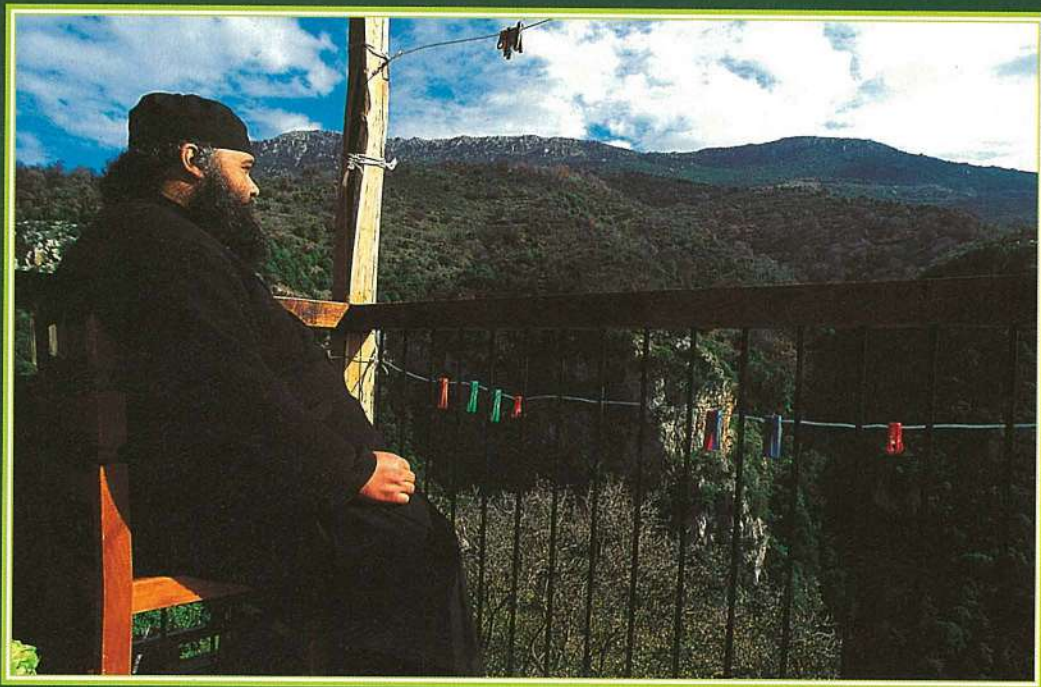

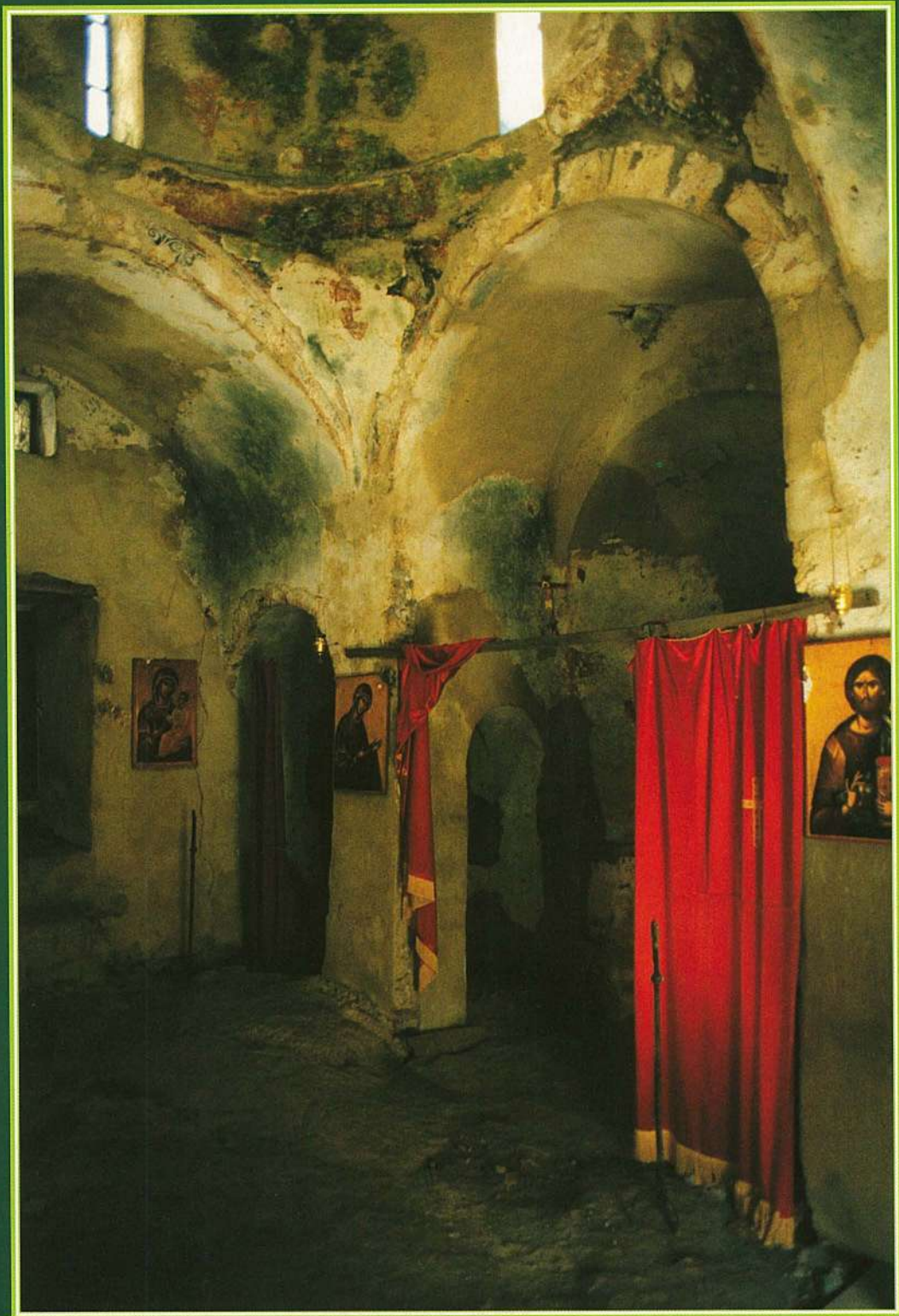
♦ *Νέα Ι. Μονή Φιλοσόφου (φωτ. Ν. Δεσύλλας)*

♦ Η Παλιά Μονή Φιλοσόφου το θρυλικό “Κρυφό Σχολειό” στα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Στο βάθος η Νέα Μονή Φιλοσόφου (φωτ. Ν. Δεσύλλας)

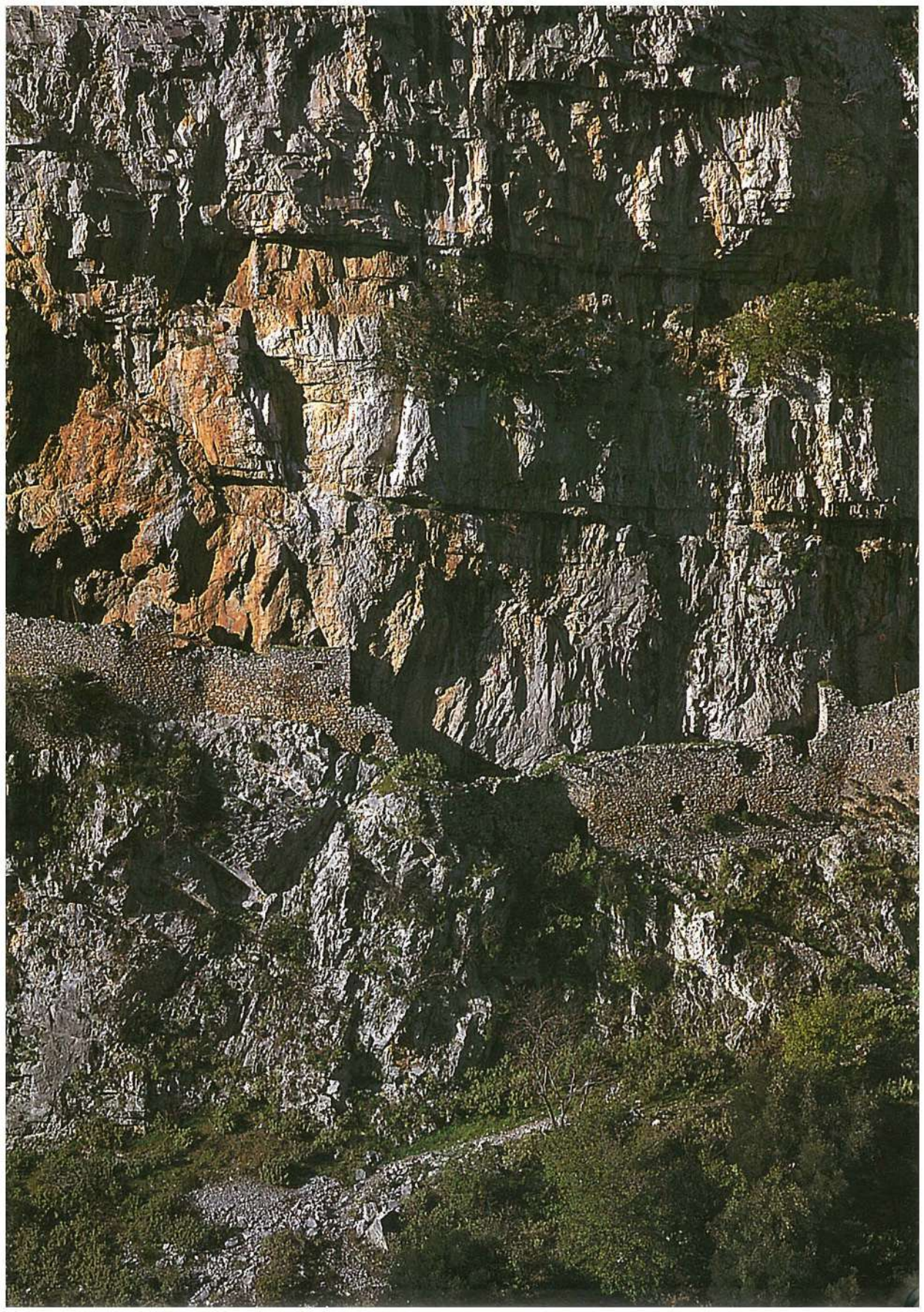
♦ Ο Πάτερ Θεόφιλος στην Νέα Μονή Φιλοσόφου, απενίζει το φαράγγι (φωτ. Ν. Δεσύλλας)

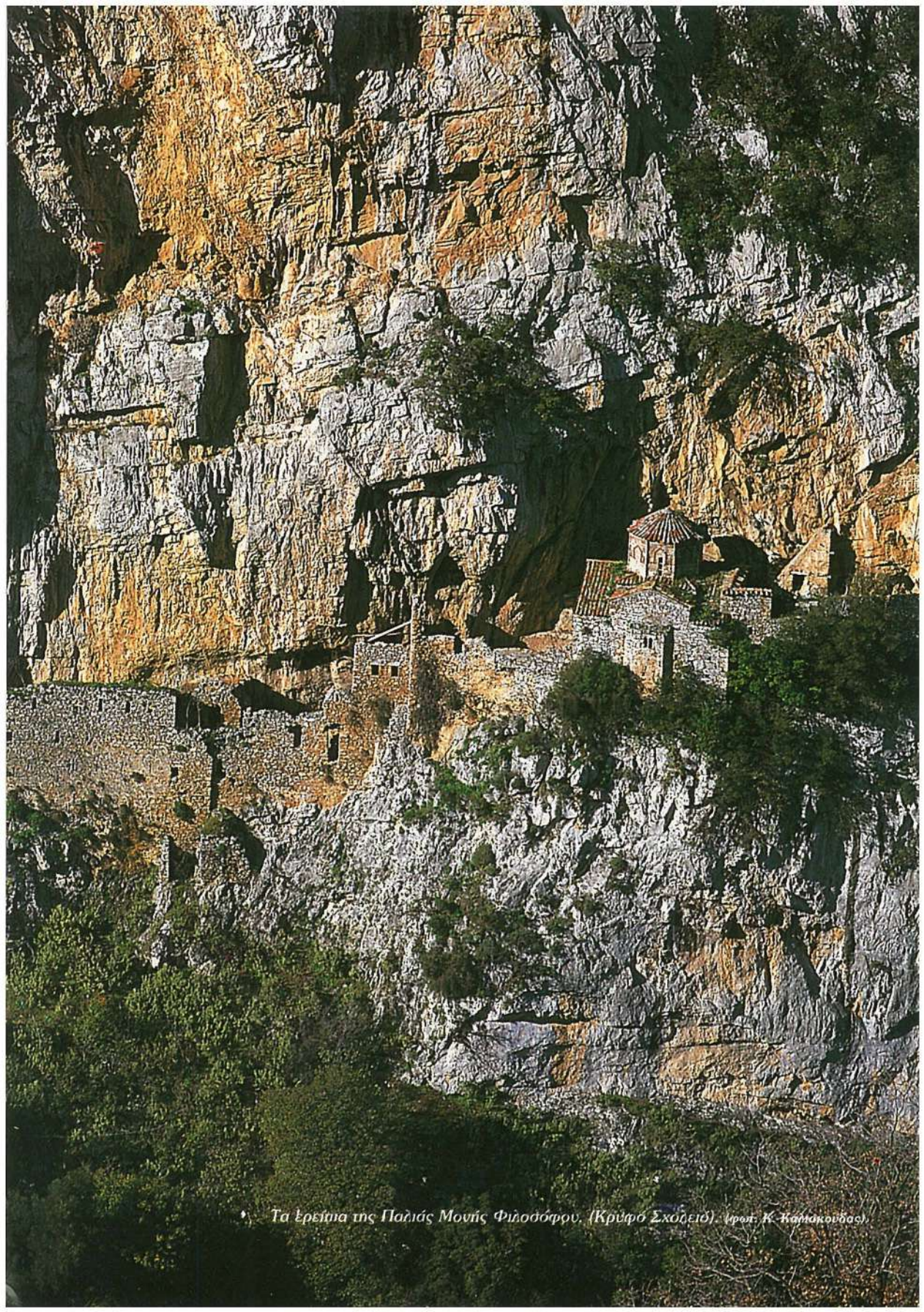

♦ Εσωτερικό της Παλιάς Μονής Φιλοσόφου. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

Τα ερείπια της Παλιάς Μονής Φιλοσόφου, (Κρύφο Σχολείο). (φωτ. Κ. Χατζικουδός).

ΣΤΑ ΑΧΝΑΡΙΑ ΤΟΥ ΠΑΥΣΑΝΙΑ

Ήταν εκείνη η νύχτα στον Ατσιώλιο, δίπλα στο τζάκι, με τις ιστορίες του μπάρμπα-Αντώνη. Ήταν αυτή η ξήξη, που από την πρώτη στιγμή άσκησε πάνω μου ο Λούσιος, άγνωστος μέχρι τότε.

Ήταν τα αρχαία ερείπια της Γόρτυνας και του Ασκληπιού. Παρατημένα όπως βρέθηκαν από τους Γάλλους στις αρχές της δεκαετίας του 50, στην άκρη του χωματόδρομου.

Ήταν οι Μονές και οι Σκίτες, σκαρφαλωμένες πάνω στους γκρεμούς.

Ήταν τα Αρκαδικά χωριά. Τα πιο ποητικά απ' αυτά μαραζωμένα μες'τα γηρατειά τους. Ήταν οι Αρκάδες. Λιτοί, αυστηροί και περήφανοι, αξιοπρεπείς μέσα στη μοναξιά τους. Με τους μύθους, τους θρύλους και την ιστορία τους, την παθολογική αγάπη για τον τόπο τους.

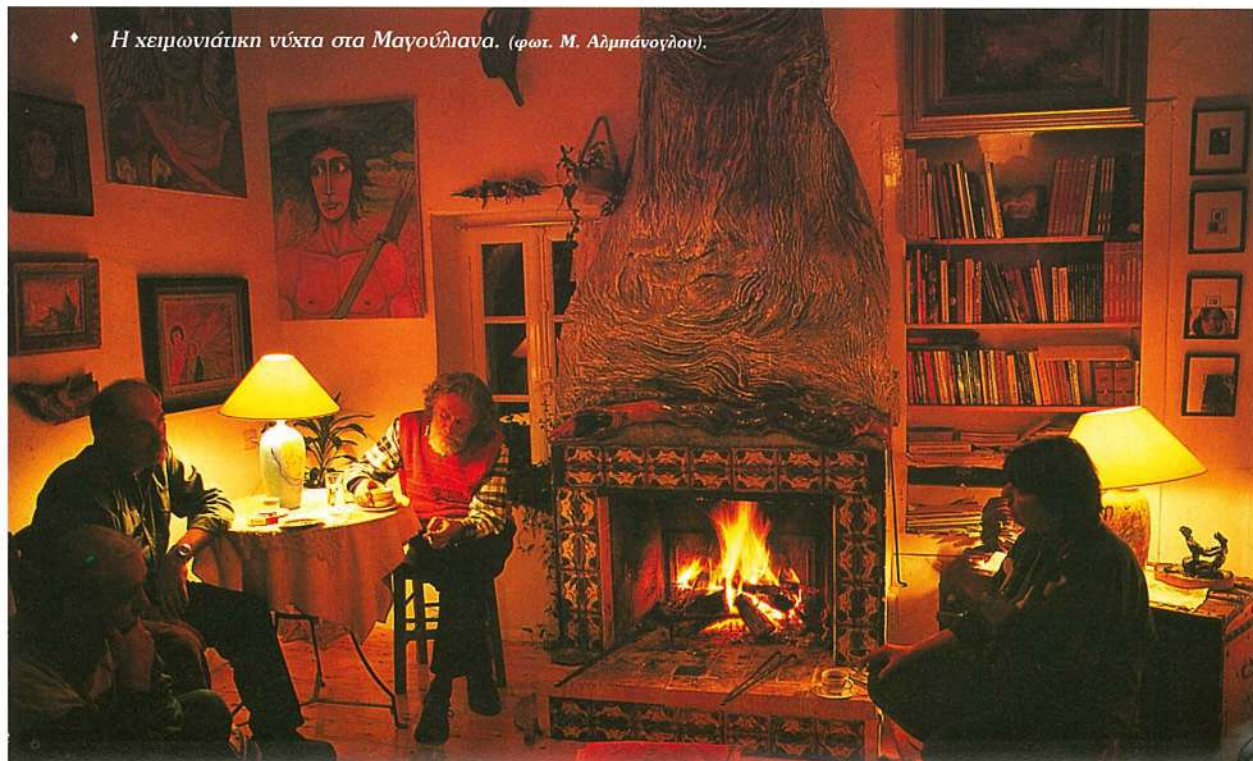
Κι ήταν ακόμα εκείνη η βραδιά στα **Μαγούλιανα**, στα 1365 μέτρα. Έξω χιόνιζε. Μέσα στο παλιό πέτρινο σπίτι, το τζάκι έτρωγε λιαίμαργα τα έληατα του Μαίναθου. Φρόντιζε γι'αυτό ο NIGEL. Βιβλική φυσιογνωμία, Εγγλέζος πράος και γαλήνιος, μόνιμος κά-

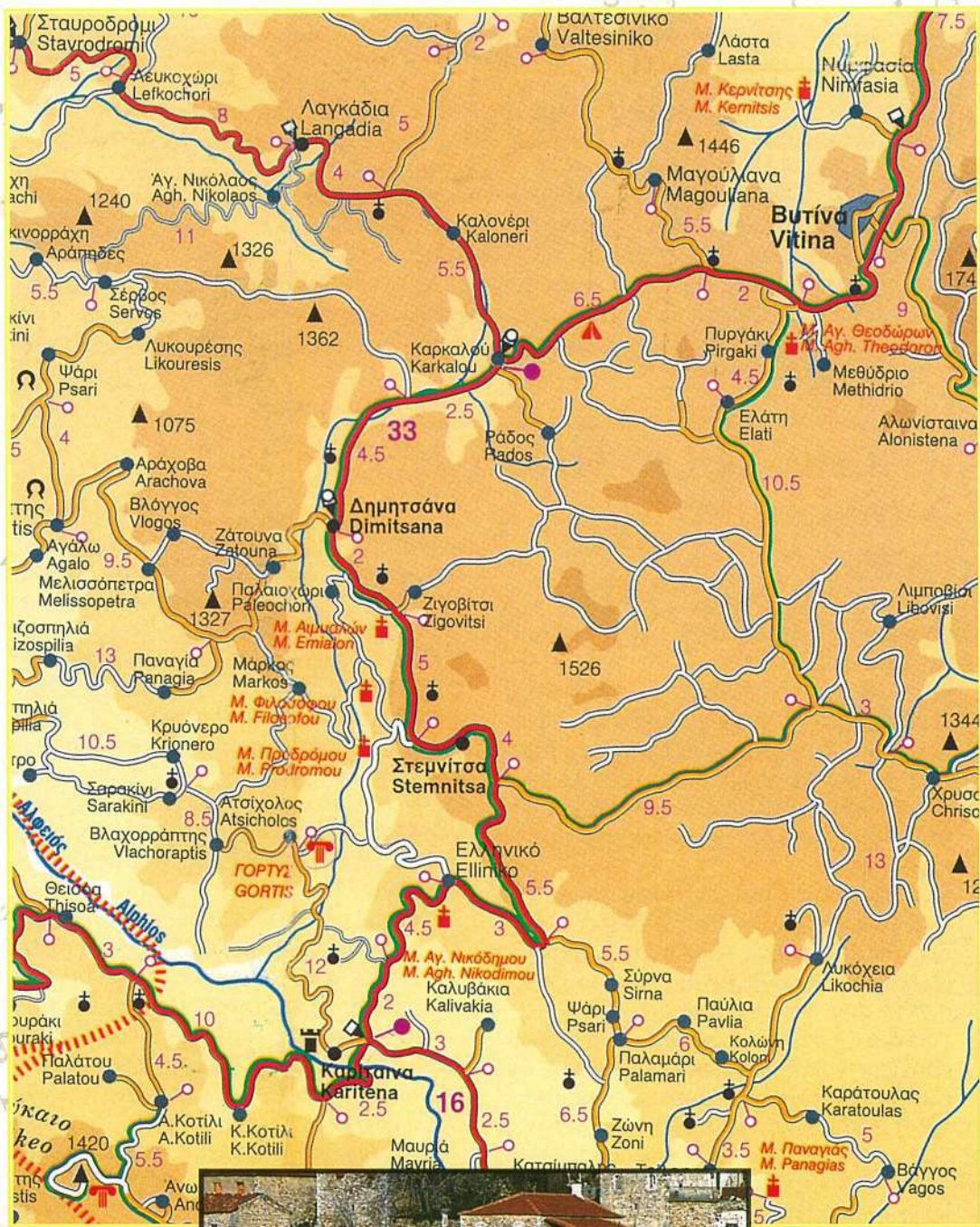
τοικος και εραστής της Αρκαδίας. Απέναντι στις φλόγες η ΘΗΡΕΣΙΑ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ.

Μιλούσε για την Αρκαδία, ασταμάτητα, παθιασμένα, ώρες ολόκληρες. Καθώς μιλούσε, περνούσαν ανάκατα απ'τα μάτια μου χωριά, ποτάμια, δάση, πηγές, Μαίναθιο, Μονές, καθντερίμια, ρουλιούδια, μανιτάρια. Κι ακόμα άνθρωποι, αδιαφορία, εγκατάλειψη, ιστορία, αγώνες, Αρχαιότητα, Βυζάντιο, Δήμαρχοι, Νομάρχες, Κράτος, οργή, πόνος, αγάπη.

Παρακοιουθούσα γοπετευμένος, ενθουσιασμένος, κάποιες στιγμές κατσούφης και συγχυσμένος κι ύστερα πάλι χαμογελαστός, μαγεμένος, αποφασισμένος. Κάθε στιγμή ένοιωθα περισσότερο Αρκάς, εγώ ο μακρινός Μακεδόνας. Δίπλα μου ο Nigel χαμογελούσε γαλήνια. Που και που πρόσθετε κάτι με τα χαριτωμένα ελληνικά του. Λίγο πριν κοιμηθώ, ένα χλωμό φεγγάρι βρήκε πρόσκαιρη δίοδο μέσα απ'τα σύννεφα. Αχνά απέναντι μου, σχηματίσθηκαν οι σκούρες κορυφογραμμές του Μαίναθου. Ήμουν σίγουρος πια. Θα βάδιζα κι εγώ, μετά από 18 αιώνες στ'αχνάρια του Παυσανία. Και θα'χα για οδηγό μου την ΘΗΡΕΣΙΑ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ.

♦ Η χειμωνιάτικη νύχτα στα Μαγούλιανα. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου).

♦ Τμήμα ευρύτερης περιοχής του Ν. Αρκαδίας από τον χάρτη Πελοποννήσου, των ROAD EDITIONS

Το "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" θεωρεί τιμή του να συνεργάζεται με την ΘΗΡΕΣΙΑ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ. Ζωγράφος, Γλύπτρια, Δημοσιογράφος, Αρκαδικής καταγωγής από τα ΛΑΓΚΑΔΙΑ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ. Φύση ανήσυχη, πέννα χειμαρρώδης, αθεράπευτα ερωτευμένη με την Αρκαδική Γη, με την Ελλάδα. Οργώνει ασταμάτητα βουνά, πεδιάδες, λαγκάδια, πόλεις και χωριά της Αρκαδίας και μέσα από τις εφημερίδες που αρθρογραφεί και τις εκπομπές που παρουσιάζει, υψώνει την βροντερή φωνή της, σε μια εκστρατεία εναισθητοποίησης ατόμων, φορέων και αρχόντων.

Διδάσκει εικαστικά, οργανώνει πολιτιστικές εκδηλώσεις, θεμελιώνει και διοργανώνει τον Αύγουστο του 1995 τον **1ο Διαγωνισμό Αρκαδικής Ποίησης**. Ας ακολουθήσουμε λοιπόν τα βήματά της σ' ένα πρώτο οδοιπορικό σ' αυτή την Αρκαδική γη κι ας ευχηθούμε πολύ σύντομα να μας ξανατιμήσει.

ΑΡΚΑΔΙΑ ΑΛΛΟΤΕ ΚΑΙ ΤΩΡΑ

της Θηρεσίας Κοντογιάννη

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Γίνεσαι φλύαρος όταν μιλάς για την Αρκαδία.

Αυτή η θεϊκή γη, παλαιότερα τόσων αγώνων, γεμάτη αντιξοές γεωλογικές - σε πολλή σημαία της- συνθήκες, είναι στην πραγματικότητα, ένα Πανόραμα ζωής. Ένα Πανόραμα που γίνεται αμέσως αισθητό μέσα από τις αλληπαθήλληδες εκπορεύσεις μορφών και χρωμάτων.

Ένα Στίγμα στην απέραντη δημιουργία.

Ένα Σημείο Αναφοράς στο Κάλλος. Με τις αμέτρητες μορφές ζωής στην πλούσια πανίδα και χλωρίδα της, με διάφορες ονομασίες, είδη και χρώματα.

Αρκαδία ή **Δρυμώδης**, χώρα ορεινή, δυσκολοδιάβατη, λιτή, Ηράκλεια σε δύναμη. Με τους αρχαιότερους αυτόχθονες κατοίκους της Γης, που εγκαταστάθηκαν *"ανά τας κοιλάδας του Ερυμάνθου και του Λάδωνος πριν ή διαγράψει η Σελήνη την εν τω ουρανώ τροχιάν της"*.

Πρώτος της κάτοικος ο **Πελασγός**, ο Γενάρχης του ανθρώπινου γένους. Γεννήθηκε έτσι η **Πελασγία**. Γιος του Πελασγού ο **Λυκάων**, που έχτισε την πόλη Λυκόσουρα στο όρος Λύκαιο και ένας από τους μεγάλους μυθικούς της βασιλείς, ο **Αρκάς**. Χώρα μαγική. Το 85% της Ελληνικής Μυθολογίας Αρκαδικού περιεχομένου. Ο Παν και

οι Νύμφες, Θεοί και Δαίμονες, Άρχοντες και Αρχόντισσες του ιερού τούτου τόπου, έγραψαν την πρώτη **ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΒΙΒΛΟ**, την Ελληνική Μυθολογία.

Η Αρχαία Αρκαδία δεν βρεχόταν παλιά από θάλασσα. Περιλάμβανε τις σημερινές επαρχίες **Γορτυνίας**, **Μεγαλοπόλεως** και **Μαντινείας**, το βόρειο τμήμα της **Κυνουρίας**, την **Επαρχία Καλαβρύτων** που σήμερα την κατέχει η **Αχαΐα**, τα Νότια σημεία της **Κορινθίας**, τα Δυτικά της **Αργολίδας** και τμήματα της **Ολυμπίας**, της **Ηλείας** και της **Λακωνίας**.

Κατά τους ιστορικούς χρόνους οι Αρκάδες και οι πόλεις τους ήσαν αυτόνομοι, αλλήλ όλης είχαν κοινό βασιλιά.

Η Αρκαδία του Σήμερα, σε πείσμα των χαλεπών καιρών, ξεχασμένη αναδιπλώνεται μέσα από τα γεμάτα αρχαιολογικά ευρήματα χώματά της, μέσα από τα ήθη, έθιμα και θρυλικές παραδόσεις. Το σημείο αναφοράς όλου του Μωριά, αυτός ο θεϊκός τόπος, συνεχίζει από το 5000 π.Χ. την πολυδαίδαλη, πνευματική του πορεία μέχρι σήμερα. Από την παραλιακή Αρκαδία, την Κυνουρία, την Μαντινεία, την Μεγαλόπολη και την Γορτυνία, την μεγαλύτερη από τις επαρχίες της, η Αρκαδία του σήμερα, η Πελασγία του χθες, γέννησε τους περισσότερους θεούς του Ολύμπου. Ο Ζεός, η Άρτεμις, η Ήρα, ο Ασκληπιός και ο Ποσειδώνας, τα μεγαλύτερα Ελληνικά πνεύματα,

γεννήθηκαν στην Αρκαδία, σπέρνοντας στις επερχόμενες γενεές, Πνεύμα και Κήληος.

Ο Ελληνικός Πολιτισμός γεννήθηκε στην Αρκαδία. Πατέρας και Νονός της ο **Αρκάς**, ο πρώτος βασιλιάς της, γιος της Καθίλιστους

και του Δία. Καλλιτέχνες-ποημιστές, οι Αρκάδες συμμετέχουν σε όλους τους πολέμους της Ελληνικής Ιστορίας ενώ συνάμα οικοδομούν και φιλοτεχνούν μνημεία τέχνης σαν τον Ναό του Επικούρειου Απόλλωνα, στα σύνορα Αρκαδίας, Ηλείας. Σαν το Αρχαίο Θέατρο της Μεγαλόπολης, το μεγαλύτερο και παλαιότερο στην ιστορία που σήμερα διασώζεται μαζί με το Θέατρο της Μαντινείας και του Ορχομενού.

Οικοδομούν πνεύμα και σε αφήνουν να οδοιπορήσεις και να νοιώσεις βήμα-βήμα στα ερείπια του ναού της Αλέας στην Τεγέα,

την μοναδική σου ταυτότητα.

Κι αν δεν γεννήθηκαν κι εσύ στην Αρκαδία το ίδιο κάνει. Πατέρας τόπος σου είναι. Φτάνει να θέλεις να γίνεις η Μνήμη και η Γνώση. Και σαν σημερινός Παισανίας να βαδίσεις πάνω στα πρώτα αχνάρια του αιώνιου Αρκαδικού πνεύματος.

Ζω στα **Μαγούλιανα**, στο πιο ψηλοκατοικημένο χωριό της Πελοποννήσου και δεύτερο σ' όλη την Ελλάδα. Σε υψόμετρο 1365 μ. στο Μαίναλο της Ορεινής Γορτυνίας. Κι από

εδώ, απ' το "Μπαλκόνι του Μωριά", θωρώ τις υπόλοιπες τρεις υπέροχες Αρκαδικές Επαρχίες. Την **Μαντινεία**, με έδρα την πρωτεύουσα της Αρκαδίας, την **Τρίπολη**. Την **Παραλιακή Κυνουργία** με έδρα το **Λεωνίδιο**. Και την **Μεγαλόπολη**, απέναντί μου, με

έδρα την **Μεγαλόπολη**. Ενώ η Επαρχία **Γορτυνίας**, η πιο μεγάλη και πιο ξακουστή έχει έδρα την **Δημητσάνα**.

Περπατάς την Αρκαδία και νοιώθεις ανάλαφρα. Είναι το κλίμα και το υψόμετρο. Με έκταση 4.419 τετ. χλμ. και πληθυσμό 108.000 κατοίκους ο Αρκαδικός τόπος καλύπτεται από δάση, βουνά και θάλασσα. Μέσα και κάτω από τις οροσειρές του Μαίναλου κυλούν τα περήφανα και ξακουστά ποτάμια της. Ο **Αλφειός** που τρέχει σε 72 χιλιόμετρα, βραχεία κεφαλή με τον **Λάδωνα**, ενώ ο μικρότερος **Ερύμανθος** που κυλά

♦ Η εναισθησία του φωτογραφικού φακού συναντάει την ευλάβεια του Αρκαδικού τοπίου. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

23 μόνον χιλιόμετρα ανταγωνίζεται τον ξακουστό **Λούσιο** στην ίδια χιλιομετρική ροή αήλη και ομορφιά.

Τρεις λίμνες κοσμούν το Αρκαδικό περιδέραιο. Η λίμνη **Τάνα**, η **Μουστού** και η τεχνητή λίμνη του **Λάδωνα**.

Η Αρκαδία είναι ο **ΟΜΦΑΛΟΣ** της Πελοποννήσου μια και δεσπόζει στο κέντρο της, πίοτερο ορεινός όγκος, ένας από τους μεγαλύτερους Ελληνικούς Νομούς.

Στο κέντρο της το Τριπολιτσιώτικο Ορο-

πέδιο, στολισμένο απ' τα βουνά **Ολύγυρτο** (1935 μ.), **Τραχύ** (1808), **Λύρτειο** (1755), **Αρτεμίσιο** (1771), **Κτένια** (1634) και το **Μυθικό Μαίναλο** (1980 μ.), που είναι η Βόρεια προέκταση του Πάρωνα.

Μια από τις ωραιότερες τοποθεσίες για σκι είναι η **Οστρακίνα** και το χιονοδρομικό της κέντρο, πολύ κοντά στην Τρίπολη, αρκετά εξελιγμένο τουριστικά αλλιά όχι ακόμη ικανοποιητικά. Καλύπτει όμως όλες τις βασικές απαιτήσεις μια και υπάρχουν φιλόξενα μαγαζιά σε όλη την περιοχή αλλιά και στην Πρωτεύουσα του νομού, την Τρίπολη.

Η "**ΝΤΡΟΠΟΛΙΤΣΑ**" μπαίνει στην Ελληνική Ιστορία τον 15ο αιώνα και συνδέει στενά την μοίρα της με δύο μεγάλες επαναστάσεις, την Ορθωφική το 1770 και την Επανάσταση του 1821, τότε που γράφει και την μεγάλη της ιστορία. Απελευθερώνεται στις 23 Σεπτεμβρίου 1821 ενώ ο Ιμραήμ την εγκαταλείπει παραδομένη στις φλόγες τον Ιούλιο του 1828.

Η Τρίπολη του 1997 έχει τουριστική ακτινοβολία μια και διαθέτει όλα όσα θέλει κι ονειρεύεται να δει ο επισκέπτης. Όχι μόνο μέσα στις πανέμορφες πλατείες και τα πάρκα της, στα γύρω αλλια με τα γραφικά

♦ Η Μονή της "Παλιοναγιάς".

ΤΡΙΠΟΛΗ

Έδρα της Επαρχίας Μαντινείας και Πρωτεύουσα του νομού η **Τρίπολη**, ηρωική, θρυλική και ακόμα όμορφη. Με 22.000 κατοίκους και σε υψόμετρο 665 μ. είναι το Διοικητικό κέντρο της Πελοποννήσου. 170 χιλιόμετρα από την Αθήνα μπορείς μέσα σε μιάμιση μόνο ώρα να απολαμβάνεις το καφεδάκι σου στην όμορφη πλατεία Άρεως.

Ξωκλήσια τους αλλιά και στα πνευματικά κέντρα της, που είναι πολλά και αποτελούν τον πνεύμονα της πνευματικής της ανάπτυξης. Στον οδοιπόρο προσφέρει την πλούσια γύρω Μαντινειακή περιοχή της.

Ο δρόμος Τρίπολη-Σπάρτη οδηγεί στον κάμπο της Τεγέας, στην περιοχή της αρχαίας Τεγεάτιδος, που πήρε τ' όνομά της από τον γιο του Λυκάωνα, τον Τεγεάτη.

Η Αρχαία Τεγέα ήταν διάσημη για την Αγορά της, το Στάδιο, τα μνημεία της και

ακόμα τον περίφημο Ναό της Αλέας Αθηνάς, τον μεγαλύτερο της Πελοποννήσου, μαρμάρινο, Δωρικού Ρυθμού, έργο του μεγάλου γλύπτου Σκόπα.

Δεν σου φτάνει μια ολόκληρη μέρα για να επισκεφθείς το Μουσείο και να δοκιμάσεις τις παραδοσιακές λιχουδιές στα γραφικά ταβερνάκια της ή να πιεις τον καφέ σου στο Τουριστικό Περίπτερο, μετά την βόλτα σου στο πανέμορφο άλσος της.

Η περιοχή της Επαρχίας Μαντινείας απηλώνεται στο "Μαϊνάλιο πεδίο" και κλείνεται ολόγυρα από βουνά.

Με το όρος Σαϊτά στα Βόρεια, τις Αρκαδικές

πολη στο ιστορικό Λεβίδι, στον κάμπο της Κανδύλας, στην Βλαχέρνα, εκτείνεται η επαρχία της Μαντινείας.

Με την ριζωμένη Μονή της "Επάνω Χρέπας" πάνω σε 1278 μ. στο Μαϊνάλιο και τα μετόχια της, την Μονή του Αγίου Νικολάου των Βαρών, που αντικρίζει μπαίνοντας από τον Αχλαδόκαμπο στην Αρκαδία και τόσες άλλες διάσημες μονές στην Κανδήλα, στην Βλαχέρνα, στο Ροϊνό, στο Χρυσοβίτσι.

Και πως να μην αναφέρεις την περίφημη "Μονή των Καητετζών", που εκεί έγινε ένα από τα σπουδαιότερα γεγονότα της Επανάστασης του 21, η Πρώτη Συνέλευση και η

♦ "Διπτόμα". Ο Λούσιος συναντιέται με τον Αλφειό. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

αλλά και Αργολικές Οροσειρές στα Ανατολικά, από το Ολύγγυρτο ή το Παρθένη και τον Πάρνωννα στα Νότια, και με το βουνό της το Μαϊνάλιο στα Δυτικά.

Από την Αθωνίσταινα, το Χρυσοβίτσι και την Πιάνα, από όλα τα περάσματα του Μαϊναλίου μέχρι τα Γορτυνιακά σύνορα.

Από τον Ορχομενό και τα Ιερά του Ποσειδώνα και της Αρτέμιδος, στα ίχνη της Καφυιάς της Νεστώνης.

Από τις Καρυές στο Παλλήαντιο, από την Τρί-

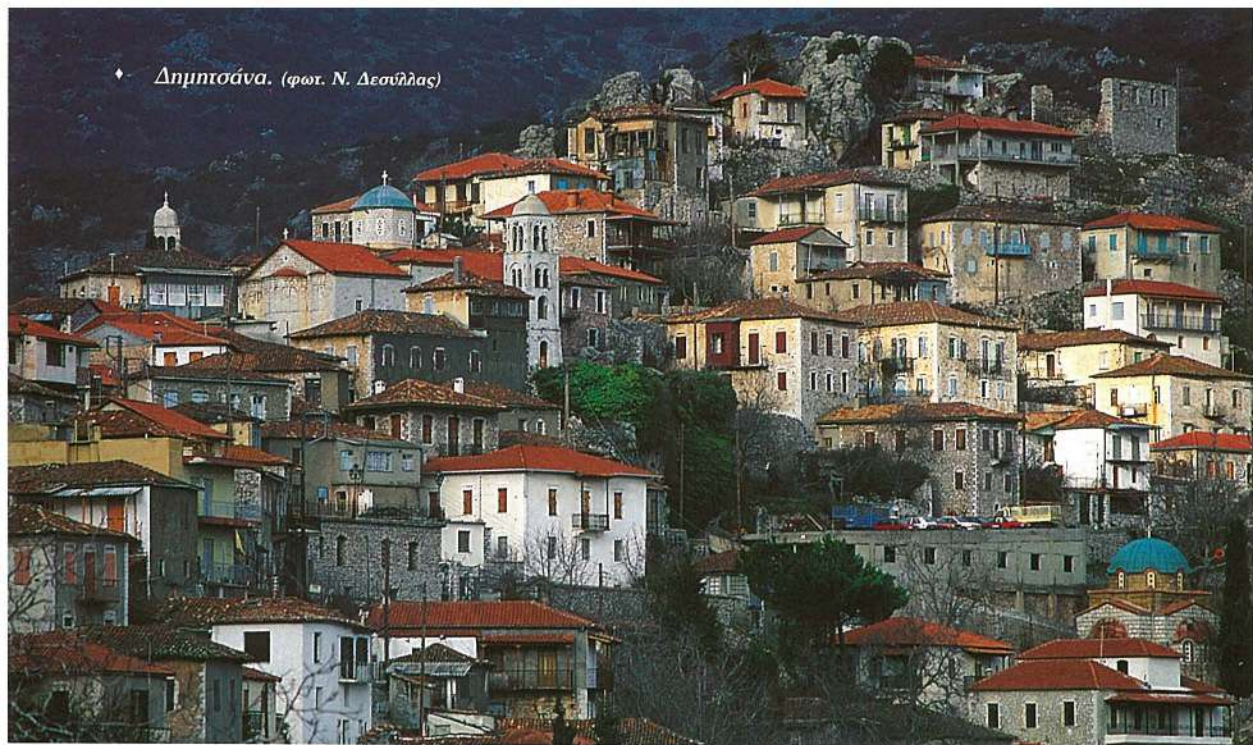
σύσταση της "Α' Πελοποννησιακής Γερουσίας" τον Μάη του 1821.

Τι να πρωτοδείς και να πρωτοθαυμάσεις, οδοιπόρε στην Μαντινεία;

Και όσο σκέφτεσαι πως είν' μακρύς ο δρόμος για την Γορτυνία, η βοερή σιωπή του Λούσιου φτάνει στο εσωτερικό αυτί σου και σου ψιθυρίζει πως ήρθε η ώρα να ξεκινήσεις άλλο ένα μαγικό Γορτυνιακό ταξίδι στον χρόνο και στον τόπο αυτό.

♦ *Δημητσάνα. (φωτ. Ν. Δεσύλλας)*

ΓΟΡΤΥΝΙΑ

Και σαν τον Μέγα Αλέξανδρο, κόβεις τον Γόρδιο Δεσμό (ομφάλιο λώρο με την Μαντινεία) και ξεκινάς για την Αρχαία Γόρτυνα, που το όνομά της οφείλει στον διασέγ-

γονο του Αρκάδα, Γόρτυνο. Πας για να προσκυνήσεις την "Μητρόπολη" κατά τον Πλάτωνα, Την Γορτυνία, την μεγαλύτερη επαρχία της Αρκαδίας.

Πρωτεύουσα η **Δημητσάνα**, ορθώνεται σ' αυτήν την σκληροτράχηλη ορεινή γη, Πύρ-

♦ *Ανάμεσα στην Καρύταινα, και στον Αισίχωλο, συναντάμε την γέφυρα του Λούσου (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)*

γος και ρίκνο της Ελληνικής Ιστορίας. Πνευματικό κέντρο του Ιερού Μεγάλου Αγώνα η θρυλική Δημητσάνα απέχει 67 χιλιόμετρα από την Τρίπολη. 50 χιλιόμετρα ακτίνα "πιάνει" το μάτι σου, αγναντεύοντας απ' τους εξώστες της. Από το φαράγγι και την κοιλάδα του Λούσιου, το υψίπεδο της Μεγαλόπολης, μέχρι τις χιονισμένες κορφές του Ταΰγέτου.

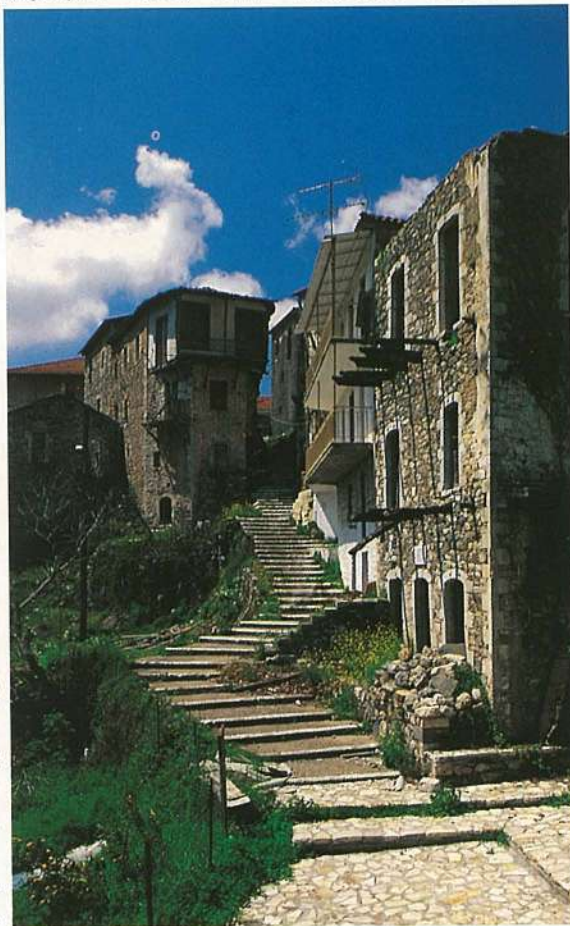
Οι δύσκολες συνθήκες της Γορτυνιακής γης γέννησαν και ανάθρεψαν τους επιφανέστερους των Ελλήνων, θρυλικές μορφές διανόησης, επιστήμης και τέχνης, καθώς και εκείνους τους φωτεινούς επαναστάτες, που φρούρησαν τα ιερά και Όσια μας.

Από την Αρχαία Πόλη Γόρτυνα πήρε τ' όνομά της η Γορτυνία και απλώνεται γύρω απ' τις αρχαίες πόλεις **Κλείτορα, Ηραία, Θέληπουσα, Υψούντα, Μεθύδριο και Γόρτυνα.** Κοντά στην Δημητσάνα βρέθηκαν με τις ανασκαφές λείψανα της Αρχαίας Γόρτυνας που άκμασε τον 5ο π.Χ. αιώνα.

Η Γορτυνία του σήμερα, σχεδόν απομονωμένη απ' την υπόλοιπη Αρκαδία, ζει στην αγωνία της υποβάθμισης και της εγκατάλειψης.

Πως θα φαινόταν αυτή η εξέλιξη στον Γρηγόριο τον Ε', τον Παλαιών Πατρών Γερμανό; Σ' εκείνα τα γεμάτα έρωτα επαναστατημένα πνεύματα, που πάνω στους

σκληρούς βράχους των δυσπρόσιτων βουνών άναψαν την δάδα της Επανάστασης; Άνθρωποι ορεσίβιοι, αποφθεγματικοί, λιτοί οι Γορτύνιοι, καλλιτέχνες και ποιητές, γνωρίζουν μέσα τους βαθιά, ότι η ζωή είναι ατελείωτη πορεία γνώσης. Από τους περίφημους Λαγκαδινούς μαστόρους της πέτρας, τους χρυσοχόους της Στεμνίτσας, μέχρι τους μεγάλους ηγέτες της, η Γορτυνία ακόμα και σήμερα σε πείσμα των χαλεπών καιρών, δεσπάζει Αρχόντισσα,

*Λαγκάδια. Χαρακτηριστικό καλντερίμι (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

στην Αρκαδία, στο πνεύμα και στην τέχνη. Αυτό το νοιώθει, όταν περάσεις από τη μια όχθη του Λούσιου στην άλλη, περνώντας το Μεσαιωνικό γιοφύρι του Γορτύνιου ποταμού, νοιώθοντας πως συνοδοιπορεί μαζί σου ο Ασκληπιός, εκεί στα ερείπια των λουτρών της Αρχαίας Γόρτυνος. Και σταματάς κάτω από το γαλάζιο βήεμμα του Ουρανού στο εκκλησάκι του Αγίου Ανδρέα, το στεφανωμένο από μαρμάρινα απομεινάρια των αρχαίων χρόνων. Η Γορτυνία του σήμερα δεν έχει χάσει τίποτα από το παραδοσιακό της σύνολο. Η σπου-

δαία λαϊκή της αρχιτεκτονική μόνον από "βέβηλα" χέρια κινδυνεύει, χέρια που ασύστολα ερωτεύτηκαν το τσιμέντο. Τα πέτρινα σπίτια όλης της Γορτυνίας κρατούν το μέτρο και σφραγίζουν την μνήμη της λαϊκής μας αρχιτεκτονικής.

♦ Μεγαλόπολη στην ομίχλη. (φωτ. Ν. Δεσύλλας)

ΜΕΓΑΛΟΠΟΛΗ

Πρωτεύουσα της ομώνυμης επαρχίας, έδρα της Αρκαδικής Ομοσπονδίας, εκτείνεται δεξιά και αριστερά του Ελισσώνα, πάνω στην πεδιάδα και κοντά στον Αλφειό. Βγάζεις απ' το μυαλό σου τις εικόνες ρύπου, που η εγκατάσταση του Ενεργειακού Κέντρου με τον ατμοηλεκτρικό σταθμό της ΔΕΗ σου καταστρέφουν το όραμα και συλλογιέσαι πως χάρις σ' αυτόν και το ορυχείο του λιγνίτη σήμερα η Μεγαλόπολη και η γύρω περιοχή της διατηρεί πληθυσμό, που την κρατά ζωντανή.

Και μπαίνεις στην πανέμορφη πεδιάδα, που την προστατεύουν γύρω της τα βουνά. Το Λύκαιο, οι προεκτάσεις του Ταυγέτου και του Μαίναθου, αφήνουν φωτεινά περάσματα στο κλειστό οροπέδιο.

Με 28 Κοινότητες σήμερα, η Επαρχία Μεγαλόπολης διαιρείται σε τρεις οικισμούς, το **Ισάρη, το Λεοντάρη και το Δυρράχι**, ενώ πιο παλιά ήταν μοιρασμένη σε τρεις Δήμους, **Μεγαλοπόλῃως, Λυκοσούρας και Φαλαισίας**.

Πάνω από την πεδιάδα το Λύκαιο όρος της Αρχαίας Αρκαδίας δεσπόζει από τους μυθικούς χρόνους μέχρι σήμερα.

Κέντρο οδικό η Μεγαλόπολη συνορεύει με την Μεσσηνία και την Λακωνία. Λιγότερο απομονωμένη από την Γορτυνία είναι περισσότερο "πέρασμα" παρά "εδαφικό καταφύγιο". Ένα γοητευτικό πέρασμα ανάμεσα από τις πλούσιες εναλλαγές του πράσινου. Μπορεί τα σπίτια των χωριών να μην σε ατενίζουν με την αυστηρή πέτρινη Γορτυνιακή γραμμή τους, όμως σε καθησσορίζουν μέσα από το πράσινο και ήρεμο περιβάλλον τους.

Μπορεί σήμερα να σε θλίβουν οι καμινάδες της ΔΕΗ όμως η αθάνατη ψυχή της "Μεγάλης Πόλης" του 4ου αιώνα, κρατά ακόμα την δύναμή της. Σαν την "Λυκόσουρα" την αρχαιότερη πόλη, την "Πρώτη πόλη που αντίκρισε ο Ήλιος". Σαν τ' αχνάρια του Βυζαντίου στο κάστρο του Λεονταρίου. Περιπατάς και ανυψώνεσαι μέσα από τις Βυζαντινές εκκλησίες του Λεονταρίου και το Μοναστήρι του Αγίου Νικολάου.

Στα Νότια το χωριό του "Άκοβου" (χωριό της γυναίκας του Κολλοκοτρώνη) σου ξαναφέρει στο νου τις ιστορίες του Μεγάλου Αγώνα. Σαν εκείνη την ιστορία των Γυναικών του Άκοβου, που ποθέμησαν σκληρά και όταν έφτασε η ώρα της αιχμαλωσίας στο ύψωμα της Τραμπάλλας έπεσαν όθες

μαζί στα βράχια, στο ρέμα, στα "Γιανναίικα". Κι εσύ προχωράς μαγεμένος προς το **Δυρράχι**, από το ορεινό στο ήμερο τοπίο, μέχρι να φτάσεις κάτω στο ποτάμι, στο κεφαλήρι της **Καμάρας** με κείνο το θεόρατο μονότοξο γεφύρι, με κείνα τα θεόρατα πηλάνια. Εκεί στο Δυρράχι ξεπροβάλλει μέσα στο ελατοδάσος η διάσημη Μονή Ρεήτσας, το ορμητήριο του Παπαφλέσσα. Και σκέφτεσαι, πως ίσως πρέπει να μείνεις άλλη μια υπέροχη νύχτα, να γευτείς τα ντόπια θουκάνικα στο ταβερνάκι του Άκοβου και τους νόστιμους μεζέδες στην Ποταμιά. Και το πρωί, πριν ξεκινήσεις, να δροσιστείς στο **Κεφαλόβρυσο**, εκεί που ρέει ο Γαθεάτας ποταμός, ανάμεσα στα αιωνόβια πηλάνια. Η Αρκαδία όμως δεν τελειώνει εδώ. Σε περιμένουν ακόμα οι θάλασσές της, η παραλιακή Κυνουρία.

εν είναι εδώ τόσο εμφανής η αρχαιότητα της Αρκαδίας, εκτός απ' το Β.Δ. τμήμα προς την Τεγέα. Ο Αργολικός κόλπος όμως που βρέχει όλη την ανατολική πλευρά σε ακτίνα 50 χιλιομέτρων σε γοητεύει.

Η χώρα αυτή είναι υψηλή, ορεινή με σύνορά της τα βουνά της **Ζάβιτσας** στο **Βορρά**, στην **Αρχαία Θυρεάτιδα**.

Εκεί στο Βόρειο τμήμα της αναβλύζει ο **Ανάβολος** και σπρώχνει τα νερά του στο Μαντινειακό πεδίο, ενώ από τα Δυτικά σύνορά της κατεβαίνουν τα νερά του **Τάνου**, που ροβολάει στην πεδιάδα του Άστρους. Από κοντά κι ο **Χαράδρος**, αφήνει τα νερά του να κυλήσουν στην παραλία του Αγίου Ανδρέα. Ίωνες αυτόχθονες οι Κυνουρείς, ακολούθησαν την μοίρα των Αργείων και μετά το 549 π.Χ. με την κάθοδο των Δωριέων εντάσσονται στη Λακωνία.

Από τα Τσακωνικά βουνά κατεβαίνεις στην παραλία του Λεωνιδίου κι από κει ξεκινάς για την παραθαλάσσια αγκαλιά, που περιμένει να σε συναρπάσει με την βοτσαλωτή παραλία του Ξηροπήγαδου. Και προχωράς για το Παράλιο Άστρος μέχρι να φτάσεις στο αμφιθεατρικά χτισμένο χωριό κάτω απ'

το κάστρο του Ζαφειρόπουλου. Οκτώ χιλιόμετρα παραλία, κάθε χρόνο συγκεντρώνει χιλιάδες τουρίστες, που τ' απογεύματα τριγυρίζουν στα στενά δρομάκια του χωριού, προστατευμένα από τους ίσκιους των όμορφων πέτρινων σπιτιών του. Αν κάνεις άλλη τέσσερα χιλιόμετρα θα φτάσεις στο ιστορικό **Άστρος**, μέσα από χιλιάδες ελαιόδεντρα. Εκεί, ό,τι κι αν γίνει, θα πας να επισκεφθείς την **Έπαυλη του Ηρώδη του Αττικού** κι ακόμα τους χώρους της Εύας, που αναμένει την Αρχαιολογική ανασκαφική της ολοκλήρωση, για να γίνει το πρώτο αρχαιολογικό αξιοθέατο σ' ολόκληρη την Πελοπόννησο.

Την επόμενη μέρα σκέφτεσαι ποιον από τους δύο δρόμους να πάρεις. Αυτόν που οδηγεί στον Άγιο Γιάννη, το Καστρί, τον Πλάτανο και την Καστάνιτσα μέχρι την ιστορική Μονή Μαλεβής; Η να τραβήξεις γραμμή για την Τσακωνιά; Μεγάλο το δίλημμα. Περνάς τους ελαιώνες των Κουτρούφων, του Καραβουνίου και του Αγίου Ανδρέα, φτάνεις στον **Τυρό**, το μαγευτικό κεφαλοχώρι και ξεκουράζεσαι με ουζάκι και θαλασσινές ντόπιες λιχουδιές.

Πάνω σε κόκκινα βράχια είναι χτισμένη η πρωτεύουσα της επαρχίας Κυνουρίας, το **Λεωνίδιο**, πλούσιο σε κηπευτικά και οπωροφόρα.

Κι έρχεται η ώρα της Τσακωνικής αρχιτεκτονικής να σε υποδεχτεί, για να σου θυμίσει άλλη μια φορά, ότι η Αρκαδία σ' όλες τις μορφές της είναι μοναδική Αρχόντισσα, μέχρι και το τελευταίο μπαλκόνι της. Εκεί στην Τσακωνιά σου γεννιέται η επιθυμία να μάθεις την Τσακωνική γλώσσα, την αρχαία αυτή Δωρική διάλεκτο και να κατοικήσεις στα πέτρινα αρχοντικά του Λεωνιδίου με τις περίτεχνες καμινάδες τους. Θέλεις να 'ναι πάντα Αύγουστος, να ζήσεις τις γιορτές και τις νύχτες των Αυγουστιάτικων φεγγαριών, των ερώτων και των νερών στον Πλάτανο. Να αφήσεις να σε κερδίσουν οι κάτοικοι της Κυνουρίας, με την απaráμιλλη φιλοξενία τους. Φτωχά τα λόγια σαν θέλεις σφαιρικά να μιλήσεις για την Αρκαδία.

ΚΑΡΥΤΑΙΝΑ ΤΟ ΑΣΤΡΟ ΤΗΣ ΑΡΚΑΔΙΑΣ

Τα θρυλικά ποτάμια της, χίλιοτραγουδισμένα. Απέραντος εξώστης πολιτισμού και ιστορίας, γη της περιουληιογής, γαλήνης και αρμονίας. Αναταράχτηκε η ψυχή μου, σαν την περπάτησα. Μαζί με τις ψυχές όλων εκείνων των ξένων επισκεπτών, που την κατακλύζουν κάθε χρόνο, για να την δουν από κοντά και να θαυμάσουν την ιστορία της.

Καρύταινα της Αρκαδίας. Τυπωμένη στο εθνικό μας νόμισμα, αυτή και ο Γέρος του Μοριά, κυκλοφορούν σ' όλες τις γωνιές της γης μεταφέροντας το μήνυμα:

Η Ελλάδα είναι εδώ!

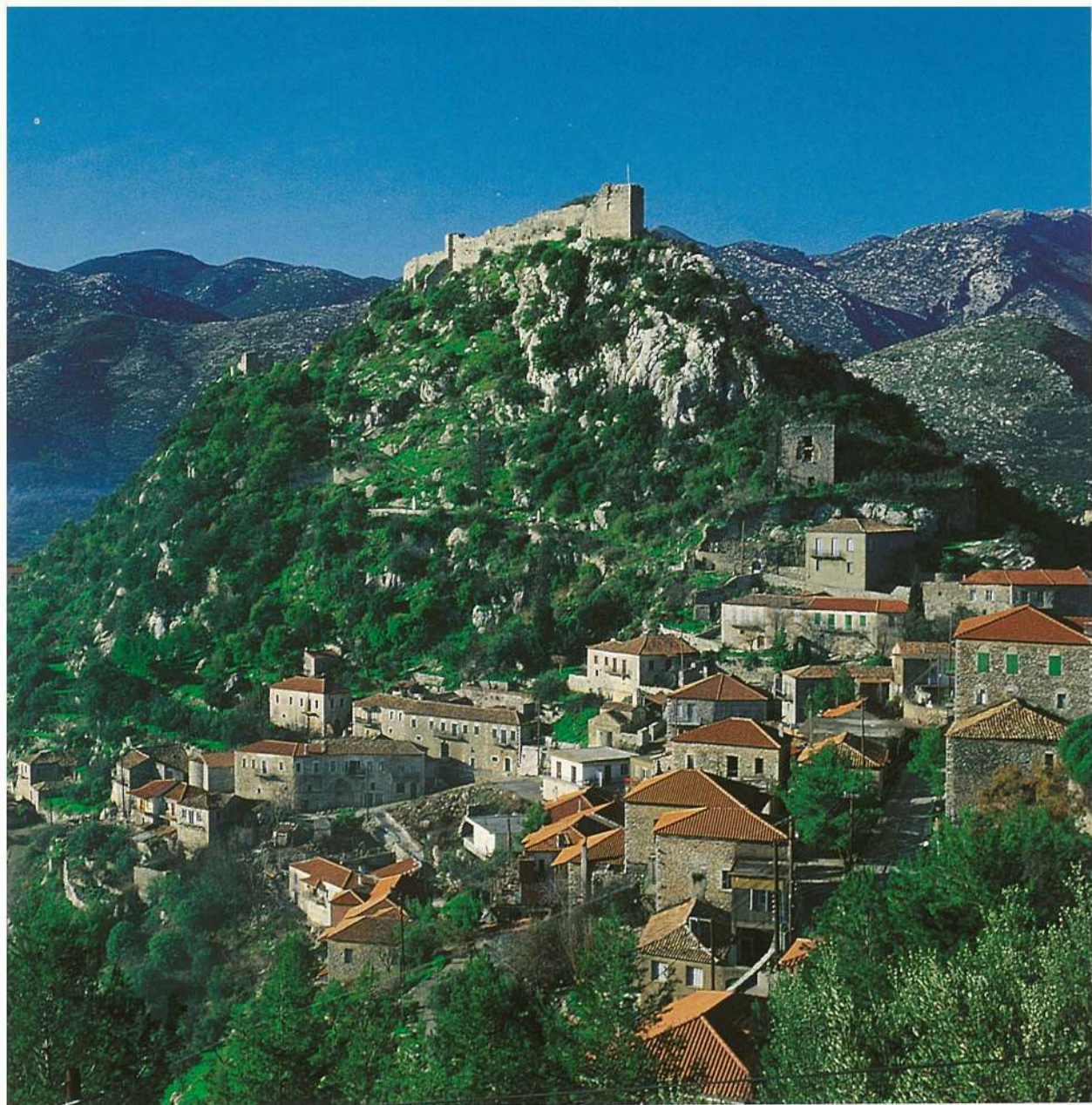
Στα Κάστρα της Καρύταινας και στην γύρω περιοχή της, ετάφησαν εκείνα τα Μεγάλα Πνεύματα, που ακόμα στέλνουν το αθάνατο φως τους, σε πείσμα των χαλεπών καιρών μας. Περπάτησα την Καρύταινα του Σήμερα, την Καρύταινα του Χτες. Στα καλύτερίμια του σήμερα, που το λήθος της τεχνοκρατικής νοημοσύνης χάριν ευκολίας, αντικατέστησε τα πέτρινα σοκάκια και δρομάκια του χτες με τσιμέντο.

Όμως ελπιδοφόρο είναι το μήνυμα των σημερινών καιρών, μια και ήδη το Κράτος επεμβαίνει και ήδη βγήκανε κονδύλια για την επαναφορά της πέτρας. Φαίνεται πως εισακούστηκαν οι προσευχές των αγαθών πνευμάτων, που δονούν τα θεία ύψη, μέσα από τις δύο Βυζαντινές σπουδαίες εκκλησίες της. Του Άγιου Νικόλα και της Παναγίας.

Καρύταινα της Γορτυνίας! Δεσπόζει στην Νότια Γορτυνία. Χτισμένη στο κέντρο του Μοριά, 17 χιλιόμετρα από την Μεγαλόπολη και 20 χιλιόμετρα από την Δημητσάνα. Απλωμένη στο βουνό Άγιο Λιά ή "Αχρειοβούνι", περιβάλλεται απ' το περίφημο φράγκικο Κάστρο της, ενώ τα πόδια της βρέχονται στην κοιλάδα του Αλφειού ποταμού. Στα 450 μ. υψόμετρο, η Καρύταινα εμφανίζεται ακριβώς την εποχή που οι Φράγκοι φτάνουν στην Ελλάδα, στις αρχές του 13ου αιώνα. Τότε αρχίζει η ιστορία της, μια και

στους αρχαιότερους χρόνους υπήρχε σαν Αρχαία Πόλη. "**Βρένθη**" ήταν το όνομά της και ο περιηγητής Πausανίας την περιγράφει όταν την βρίσκει το 176 μ.Χ. ερειπωμένη. "*Και πόλεως ερείπια Βρένθης εστίν εν δεξιά της οδοῦ και ποταμός ἐξείσιν αὐτόθεν Βρενθεάτης και ὅσον σταδίους προεληθόντι πέντε κάτεισιν ες τον Αἰφειόν*" (ΑΡΚΑΔΙΚΑ XXVIII, 7) (Τα ερείπια της πόλεως Βρένθης ευρίσκονται δεξιά της οδοῦ από όπου πηγάζει ο ποταμός Βρενθεάτης, ο οποίος

♦ Καρύταινα. Στην κορυφή το περίφημο Κάστρο. (φωτ. Ν. Δεσυλλας)

αφού προχωρήσει περίπου πέντε στάδια (925 μ.) εκβάλλει στον Αιθειό).

Πολλοί υποστηρίζουν ότι η Καρύταινα είναι η διάδοχος της Γόρτυνας με τροποποίηση του ονόματός της.

Ο επικός ποιητής Ριάνος (276-196 π.Χ.) στα "Ήλειακά" του γράφει για τους αγώνες των Γορτυνίων, των "Αρχαίων Κορτυνίων", όπως γράφτηκε σε ανευρεθέντα αρχαία νομίσματα.

Αν λάβουμε υπ' όψη μας, ότι η Επαρχία Γορτυνίας -που έδρα της ήταν η Καρύταινα- μέχρι το 1855 ονομαζόταν Επαρχία Καρυταινής, δείχνει την στενή σχέση των λέξεων Γόρτυνα και Καρύταινα.

Στην Αγία Σωτήρα της Καρύταινας, πρέπει να ήταν το "Παραίβασίο" Μνημείο. Το Μνημείο αυτό το έστησαν προς τιμήν όλων των νεκρών Μεγαλοπολιτών, που σκοτώθηκαν στη μάχη εναντίον του Κλεομένη,

Βασιλιά της Σπάρτης.

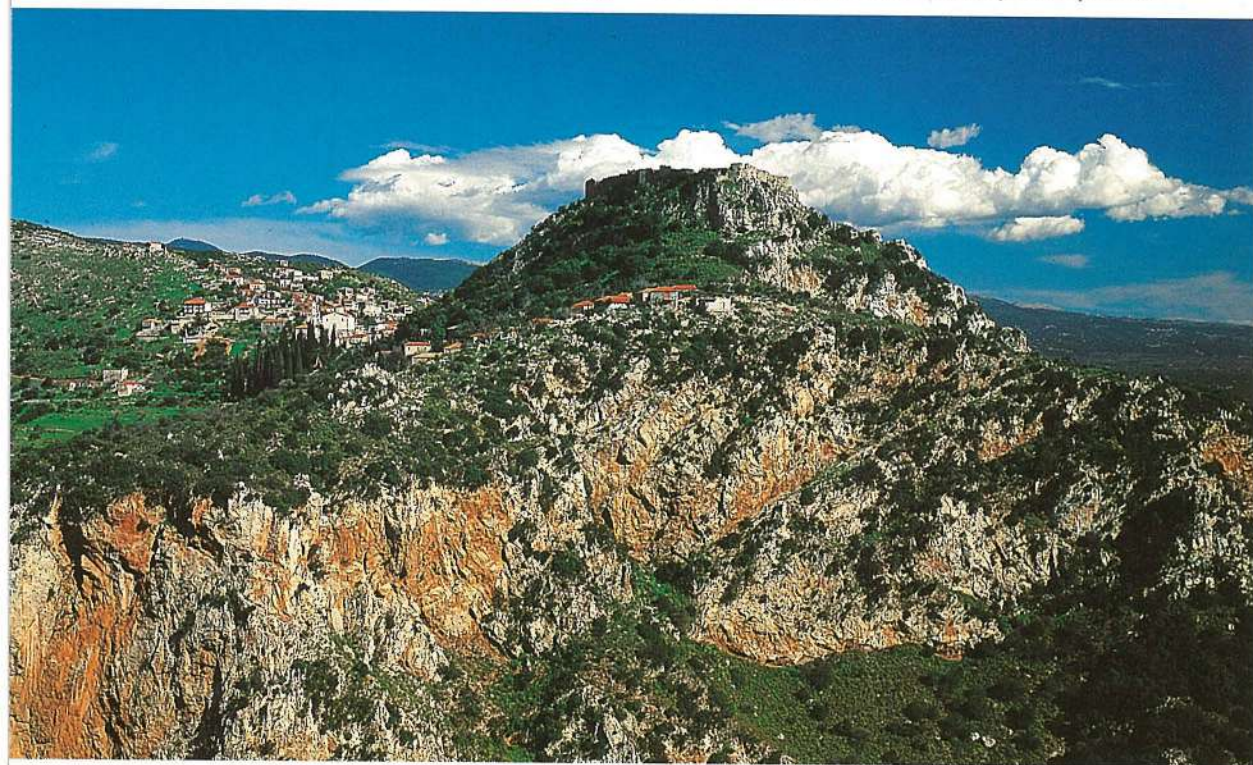
Το όνομα "Παραιβασίο" δόθηκε ως σύμβολο της παράβασης της συμφωνίας του Κλειομένη, με αποτέλεσμα την επίθεσή του και την καταστροφή της Μεγαλόπολης.

Ακόμα και σήμερα ο περιπατητής θα δει κάποιους ογκόλιθους-πλάκες, που διασώζονται.

Στις αρχές του 13ου αιώνα, η Πελοπόννησος περνάει στα χέρια των Φρά-

υπήρξε το "οχυρό" των Ελλήνων. Τότε χτίζεται και το περίφημο Κάστρο της Καρύταινας από τον Ουγκώ ντε Μπρυγιέρ και τον Γοδεφρείδο ντε Μπρυγιέρ. Το Κάστρο αυτό ονομάστηκε το "**Τολέδο της Πελοποννήσου**". Χτισμένο με πέτρες (όχι πολύ μεγάλες γιατί υπήρχε βιάση) μοιάζει από μακριά πότερο με καράβι.

Ανέβηκα και αγνάντεψα από κει τον Μοριά. Και κει καθισμένη στα χαλάσματα προσπά-

♦ Το κάστρο της Καρύταινας. (φωτ. Ν. Δεσάλλας)

γκων και διαμοιράζεται. Ο Γοδεφρείδος Βιλλαρδουίνος Α' ηγεμόνας πια της Χερσονήσου (1209-1218) κάνει την Καρύταινα Γαληνική Βαρωνία. Ο Βαρώνος Ουγκώ ντε Μπρυγιέρ, μετά από μάχη, καταλαμβάνει την Καρύταινα παρ' όλη την αντίσταση που βρίσκει από Αρκάδες Γορτυνίους, που τον πολέμησαν από τον λόφο του Κάστρου. Με την πτώση της Καρύταινας ο Βαρώνος γκρεμίζει την σπουδαία Βυζαντινή εκκλησία του Αγίου Ανδρέα που ήταν χτισμένη στην θέση του Κάστρου, επειδή

θησα να οραματιστώ το παρελθόν. Τότε που όλος ο Μοριάς ονομαζόταν "**Βασίλειο της Ρωμανίας και Αρκαδίας**".

Το 1459 η Καρύταινα, που η γεωγραφική της θέση είναι αξιοζήλευτα Δεσποτική, πέφτει μετά από σκληρές μάχες στα χέρια των Τούρκων. Πέντε χρόνια αργότερα, το 1464, ο Βαρθόληδος Δ', Βενετός αρχιστράτηγος, καταλαμβάνει την Καρύταινα, διώχνοντας τους Τούρκους και ξεσηκώνοντας τους Έλληνες. Οι Τούρκοι όμως ξαναγίνονται κύριοι του Κάστρου. Αλλά πολύ

σύντομα, το 1685, οι Καρυτινοί εξεγείρονται και με την βοήθεια του Φραγκίσκου Μοροζίνη καταλαμβάνουν το κάστρο. Δύο χρόνια δε αργότερα Μανιάτες και Πελοποννήσιοι από πολλή μέρη βοηθούν τους Γορτύνιους, οι Τούρκοι συντρίβονται και αιχμαλωτίζονται 1300. Το 1715 οι Τούρκοι καταλαμβάνουν για δεύτερη φορά την Πελοπόννησο και η Καρύταινα γίνεται ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα της Χερσονήσου, με εμπόριο καπνών, κρασιού, μεταξιού. Από την εγκατάσταση των Φράγκων και μετά η Καρύταινα γίνεται Βαρωνία αλλά και πρωτεύουσα της Επαρχίας Γορτυνίας.

Στις 18 Αυγούστου 1912 καταργούνται οι Δήμοι του Κράτους και συστήνονται οι Κοινότητες. Στις Κοινότητες του Νομού Αρκαδίας μπαίνει και η Καρύταινα και έτσι εξακολουθεί να λειτουργεί μέχρι σήμερα.

Παρ' ότι πολλές άλλες σημαντικές, αλλά όχι σημαντικότερες της Καρύταινας πόλεις έχουν γίνει Δήμοι "τιμής ένεκεν", αναρωτιέμαι πολλές φορές, γιατί η Καρύταινα εξαιρέθηκε αυτής της τιμής. Μια πόλη ιστορική, ένας φάρος έμπνευσης, δύναμης και δόξας της Ελληνικής ιστορίας να μοιάζει σήμερα φάντασμα του παρελθόντος, "ξεχασμένη" από την Ελληνική Πολιτεία.

Το 1770 Καρυτινοί πολεμιστές με αρχηγό τον Γιάννη Κολλοκωτρώνη προσπαθούν να καταλάβουν το Κάστρο αλλά αποτυγχάνουν, με πολύ σκληρά αποτελέσματα και αντίποινα από τους Τούρκους.

Στην αρχή της Έπανάστασης του 1821 ο Θεόδωρος Κολλοκωτρώνης, ο Αναγνωσταράς, ο Παπαφλέσσας και ο Κανέλλος Δελιγιάννης, μαζί με πολλούς πολεμιστές ξαναπολιορκούν το Κάστρο αλλά αποτυγχάνουν κι αυτοί.

Ο Γέρος του Μοριά ήταν ο εκλεκτός αρχηγός της Καρύταινας και όταν η Καρύταινα ελευθερώνεται, ο ίδιος δίνει εντολή και το Κάστρο ξαναφτιάχνεται, ώστε να στεγάσει με ασφάλεια τον άμαχο πληθυσμό. Σ' αυτό το περίφημο Κάστρο, τα σφεντάμια, οι φηόμοι και τα κοράκια είναι σήμερα οι μόνιμοι κάτοικοι, εκτός των πολυπληθών τουριστών, που έρχονται από κάθε άκρη της Γης, να νοιώ-

♦ Καρύταινα. (φωτ. Ν. Δεσούλης)

σουν πιότερο παρά να δουν, το ακτινοβόλο φως της μεγάλης του ιστορίας.

Μάταια προσπαθεί κανείς σήμερα ν' ακούσει σαν άηλιος Ικτίνος τον ήχο των ποταμών και των ρυακιών, να μυρίσει τα αρώματα της πλούσιας φύσης. Λίγα πια είναι εκείνα τα ευαίσθητα στους θεϊούς ήχους αυτιά, τα πιο πολλή έχουν "κλεισει" τις διόδους τους, από την φοβερή ηχο-

ρύπανση του τεχνολογικού 20ου αιώνα μας.

Σαν τον "Κρυστάλλινο του Μοριά", τον μεγάλο γνωστό-άγνωστο Καρυτινό ποιητή, **Δημοσθένη Βαλαβάνη**, που άφησε έργο ξεχασμένο, γιατί κανείς δεν άκουσε την ομορφιά των λόγων του. Πιο τυχερός υπήρξε ο μεγάλος Νομοδιδάσκαλος του Ελληνικού Έθνους **Νικ. Π. Δημητρακόπουλος**, γέννημα-θρέμμα οικογένειας, που πρόσφερε ανεκτίμητες υπηρεσίες στην Επανάσταση του 1821.

Μόνος σχεδόν πια (πέρασαν τα χρόνια που τα παιδιά κοιλύμπαιαν και ψάρευαν στα σωθικά του) κυλάει ο Αηφειός, κάτω από την μεγάλη γέφυρα με τις καμάρες της. Ο Αηφειός ποταμός, που με τα 116 χιλιόμετρα του είναι ο μεγαλύτερος ποταμός της Πελοποννήσου. Με την μεγάλη μυθική του ιστορία, τους θρύλους και τις παραδόσεις του. Ο Αηφειός, που ξεκινάει από το όρος Πάρνων, περνάει στην Αρκαδική Τεγέα και την Μεγαλόπολη και συνεχίζει στην υπόλοιπη Πελοπόννησο, υμνήθηκε και τραγουδήθηκε από τον Όμηρο, τον Πίνδαρο, τον Βιργίλιο, τον Ευρυπίδη.

Δεν ήταν τυχαίο, ότι η Καρύταινα είχε πολλούς νερόμυλους και πολλούς μιλωνάδες που ήταν και οι βιοτέχνες του τόπου.

Με τα νερά του Αηφειού αηλιά και των ξακουστών πηγών του, λειτούργησαν για πολλά χρόνια οι Μύλοι της Καρύταινας, που ακόμα και σήμερα πολλοί απ' αυτούς σώζονται περιμένοντας (μάταια;) την επέμβαση της Πολιτείας για την συντήρησή τους.

80 χιλιόμετρα περίπου από την Τρίπολη η Καρύταινα, που σήμερα εξακολουθεί να φιλοξενεί χιλιάδες επισκέπτες όλο το χρόνο.

Οι λιγοστοί πια μόνιμοι κάτοικοι (λιγότεροι από 150) εξακολουθούν να στέκονται άγρυπνοι φρουροί στην θάνατη ιστορία τους. Οι γυναίκες της Καρύταινας βοηθούν όσο μπορούν αυτόν τον Άγιο τόπο. Κάθε χρόνο το περίφημο "**Παζάρι των Γυναϊκών**",

που υλοποιείται πάντα την πρώτη Κυριακή του Αυγούστου, συγκεντρώνει χιλιάδες επισκέπτες. Όλοι αυτοί σπεύδουν να αγοράσουν χειροποίητα χαλιά, γλυκά και κυλοπίτες, τραχανάδες και δίπλες, υφαντά, κεντήματα, στηρίζοντας οικονομικά το χωριό, μια και τα έσοδα πάνε σε πολιτιστικά έργα.

Όλο το χρόνο λειτουργούν ενοικιαζόμενα δωμάτια, ενώ στα γραφικά καφεενεδάκια της πηλατείας και του Αγίου Αθανασίου, ο επισκέπτης ξεδιψά.

Τέσσερα χιλιόμετρα από την Καρύταινα "**Τα παπάκια**" μια ξεχωριστή ταβέρνα, προσφέρει πλούσιους μεζέδες και παραδοσιακά φαγητά μια και ο οδοιπόρος-επισκέπτης έχει τόσα πολλά να δει σ' αυτή την μαγική φύση, σ' αυτόν τον ιδιαίτερα καθαρό σε οξυγόνο και νερά τόπο, που του ... ανοίγει την όρεξη και όχι μόνο!

Καρύταινα 1997.

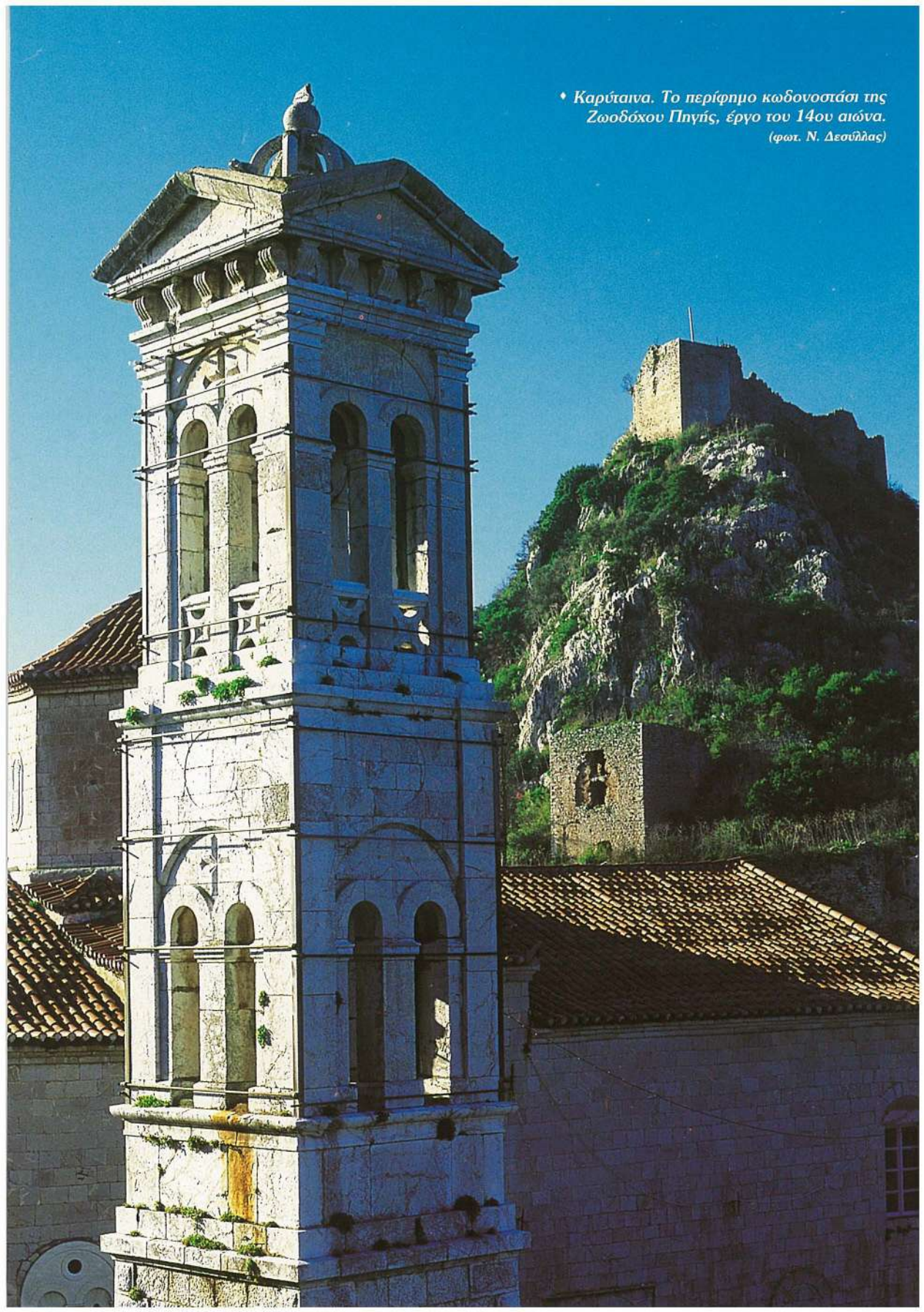
Την περπάτησα πριν χρόνια, την επισκέπτομαι συχνά, αιχμάλωτη της ομορφιάς της, αιχμάλωτη της γοητείας των πύργων της, των 40!!! εκκλησιών της, των ενετικών γεφυριών της. Αιχμάλωτη της διαδρομής Καρύταινα-Λούσιος ποταμός, μιας διαδρομής που σε κάνει να ταυτίζεσαι με την "Καλλιτώ" και τον "Πάνα", σαν φτάσεις στις όχθες του.

Φιλόξενοι οι Καρυτινοί κι ακόμα πιο φιλόξενο το ζεύγος Παπαναστασίου. Ο "Νιόνιος" για όλους τους φίλους - Πρόεδρος της Κοινότητας- και η σύζυγός του φιλοξενούν, ξεναγούν και φροντίζουν όλους τους επισκέπτες. 0791/31214 είναι το Κοινοτικό τηλέφωνο, που παρέχει όλες τις πληροφορίες για την διαμονή των επισκεπτών.

Καρύταινα, "**Το Άστρο της Αρκαδίας!**" Επισκεφθείτε αυτόν τον φάρο του Ελληνισμού, για να νοιώσετε την πληρότητα της ψυχικής ευφορίας. Για να νοιώσετε εκείνη την ευλάβεια, που στεφανώνει την Αιώνια και Αθάνατη Αρκαδική Πραγματικότητα.

Έτσι όπως ένοιωσα και συνεχίζω να νοιώθω, όταν χάνομαι στα σωθικά της.

♦ Καρύταινα. Το περίφημο κωδονοστάσι της Ζωοδόχου Πηγής, έργο του 14ου αιώνα.
(φωτ. Ν. Δεσύλλας)

Ο ΔΗΜΑΡΧΟΣ ΑΘΗΝΑΙΩΝ

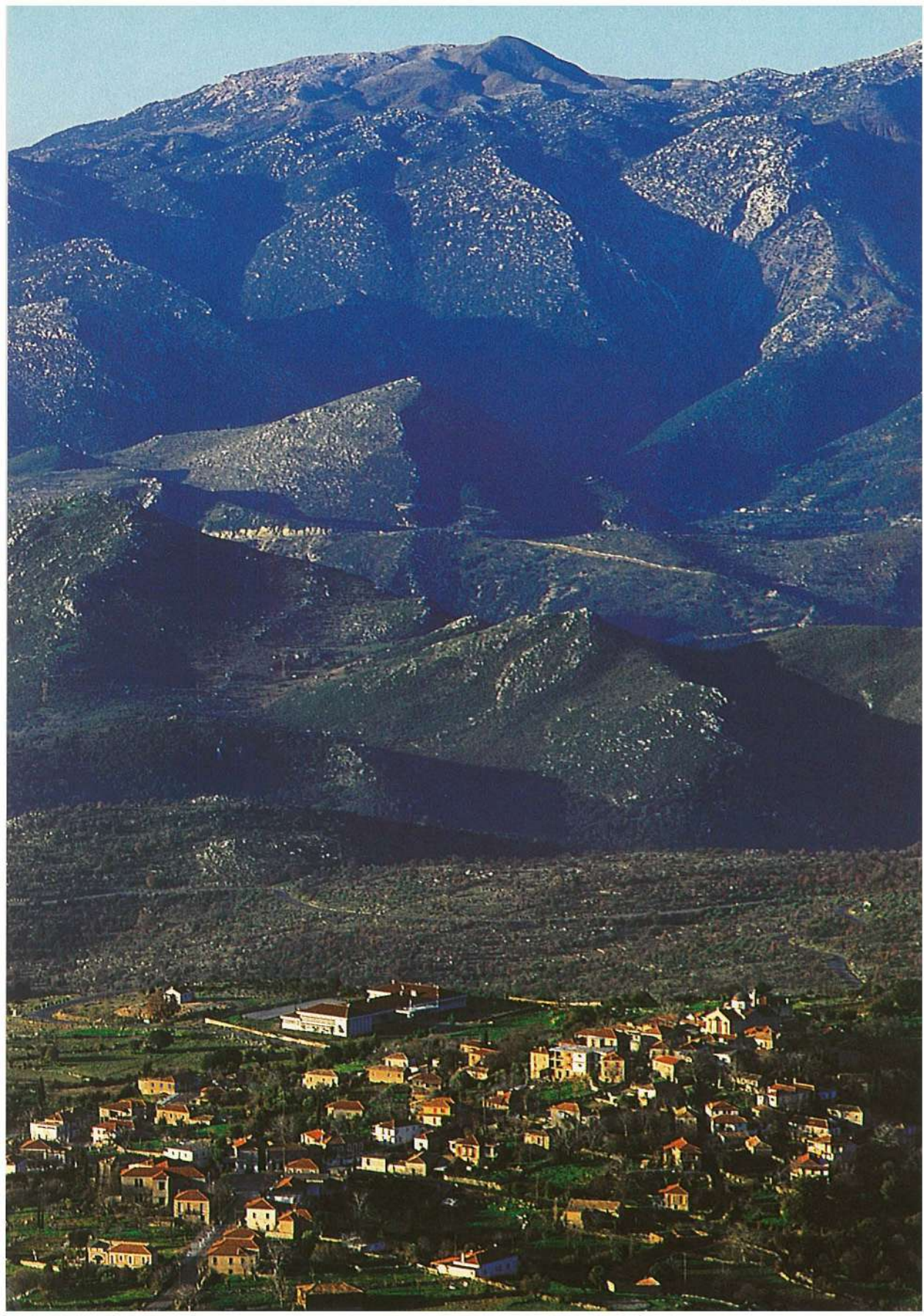
Αθήνα, 21 IV '97.

Η Αρμενία, γινώσκεις είναι ασύγκριτο, για την φυσική της ομορφιά, κέρατα παιδείας, ευρημάτων, φασματισμού και ανεπίτευξη για όλους, να εύχεται να κέρσους την επικοινωνία τους κέρσους και κέρσους.

Ο Πασαβάνης και ο Βερβίλιος στο έργο τους να γράψουν από δική τους και κέρσους επικοινωνία τους να προσηλίσκει τίτλους ή τίτλους, ή διευκολύνει και ή φύσει.

Για την γενική τους ευτυχία και Αρμενία, η οποία είναι η δική και συνεπώς δική τους, κέρσους η δική τους δική και κέρσους και κέρσους, και κέρσους και κέρσους, κέρσους η δική τους, κέρσους και κέρσους η δική τους.

Δημάρχος Α. Αθανασίου

Περπάτησα ακούραστα στο Ελληνικό, που μέχρι το 1960 λεγότανε "Μουλάτσι". Πολύ κοντά, στα βόρεια του χωριού, μεγάλες πελεκημένες πέτρες, λείψανα αρχαίου φρουρίου ή ναού. Απ' αυτά τα αρχαία μνημεία πήρε τ' όνομά του, όπως κι άλλες τοποθεσίες στην Ελλάδα. Λένε οι παλιοί πως ήταν προκεχωρημένο φυλάκιο για την προστασία του χωριού. Λέει και ο μύθος ο Αρκαδικός, πως ήταν τάφος Αρχαίου Βασιλιά, που τ' όνομά του ήταν "Ελλάνας".

75 χιλιόμετρα από την Τρίπολη μέσω Μεγαλόπολης, 83 χιλιόμετρα από την Εθνική οδό Τριπόλεως-Αρχαίας Ολυμπίας μέσω Δημητσάνας-Στεμνίτσας γοπεύει τον επισκέπτη, το Ελληνικό. Όπως γοήτευε και μένα!

Δύο μεγάλα τυροκομεία λίγο πριν την είσοδο στο χωριό δείχνουν, πως εδώ "ανθεί" η κτηνοτροφία. Κουρεμένες μουριές πολλών χρόνων γεμίζουν δρόμους, πλατείες και δρομάκια. Κάποτε το Ελληνικό έθρεφε μεταξοσκώληκες με μεγάλη επιτυχία.

Πεντακάθαρη και όμορφη η πλατεία του χωριού, γεμάτη τραπεζάκια παραδοσιακών καφενείων, που όλα σεββίζουν υπέροχο καφέ. Συντηρημένα σπίτια, αναπαλαιωμένα, πανέμορφα, κρατούν με σεβασμό την παραδοσιακή τους δομή.

Ο Αντώνης Βασιλόπουλος, Πρόεδρος της Κοινότητας, νεότερος στην ηλικία είναι η

ψυχή του χωριού. Ακούραστα δημιουργικός προσπαθεί συνέχεια για την αναβάθμιση της ζωής των 150 μόνιμων κατοίκων του χωριού.

Σε υψόμετρο περίπου 700 μ. το Ελληνικό, έχει κλίμα υγιεινό και το καλοκαίρι το επισκέπτονται πολλοί Έλληνες και ξένοι.

Από τα μέσα του 15ου αιώνα ξεκινάει η ιστορία του Ελληνικού και τα πρώτα στοιχεία έρχονται στο φως το 1770, όταν οι Ενετοί καταγράφουν στην απογραφή του χωριού 148 κατοίκους. Κατά την

Επανάσταση του 1821 το χωριό βγάζει ήρωες.

Ο Νικόλαος Νικολόπουλος γίνεται Οπληρχηγός του Κολοκοτρώνη και παίρνει μέρος σ' όλες τις μάχες, πρωτοστατώντας και στην πολιορκία της Καρύταινας.

Ελληνικό Γορτυνίας ή Τρίλοφο μια και είναι χτισμένο πάνω σε τρεις λόφους. Ελληνικό ή του "Στρατηγού η Ράχη" μια και γιεντούσε εκεί ο Γέρος του Μοριά.

Ένα χωριό που κοιμάται τη νύχτα με τον ψίθυρο του Λούσιου ποταμού. Ένα χωριό ευλογημένο από τις θείες εκπορεύσεις του

♦ Ελληνικό. Εσωτερικό της Μητροπόλεως
(φωτ. Μ. Δημόνογλου)

Ασκληπιού, που χιλιάδες χρόνια πριν, προστάτευε την Αρχαία Γόρτυνα.

Γλυκάθηκε το στόμα μου με τις νοστιμότερες δίπλες της περιοχής.

Και πήρα τον δρόμο της επιστροφής με πίκρα. Πως να φύγεις και ν' αφήσεις πίσω σου τέτοιον Παράδεισο;

♦ Ατσίκωλος. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

ΑΤΣΙΚΩΛΟΣ

Η πρώτη γραπτή μνεία για τον Ατσίκωλο χρονολογείται το 1386 μ.Χ.

Είναι αποτυπωμένη στην κτητορική επιγραφή του ναϊδρίου του τιμίου και ενδόξου αρχιστρατήγου Μιχαήλ, πάνω σε λαξευτό βράχο που χρησίμευε για Αγία Τράπεζα.

Το ναϊδριο αυτό βρίσκεται νοτιότερα της Μονής Τιμίου Προδρόμου και κάτω από το αρχαίο μοναστήρι του Σωτήρα, στην δεξιά όχθη του Λούσιου ποταμού.

Στην απέναντι πλευρά του Λούσιου διασώζονται σήμερα πολλή ερείπια οικιών από ξερολιθιά, καθώς και χειροποίητα κεραμίδια. Η θέση λέγεται "Χαλιάσματα". Αυτή προφανώς ήταν η πρώτη θέση του οικισμού, που άρχισε να εγκαταλείπεται περί τα μέσα του 17ου αιώνα. Η τοποθεσία αυτή βρίσκεται περί τα 300 μέτρα βορειότερα της Αρχαίας Γόρτυνος, εκεί όπου σήμερα βρίσκονται τα λουτρά και ο ναός του Ασκληπιού.

Πιστεύουμε, ότι η τοποθεσία δεν έπαψε

♦ Ατσίκωλος. Στο πρωινό χειμωνιάτικο φως (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

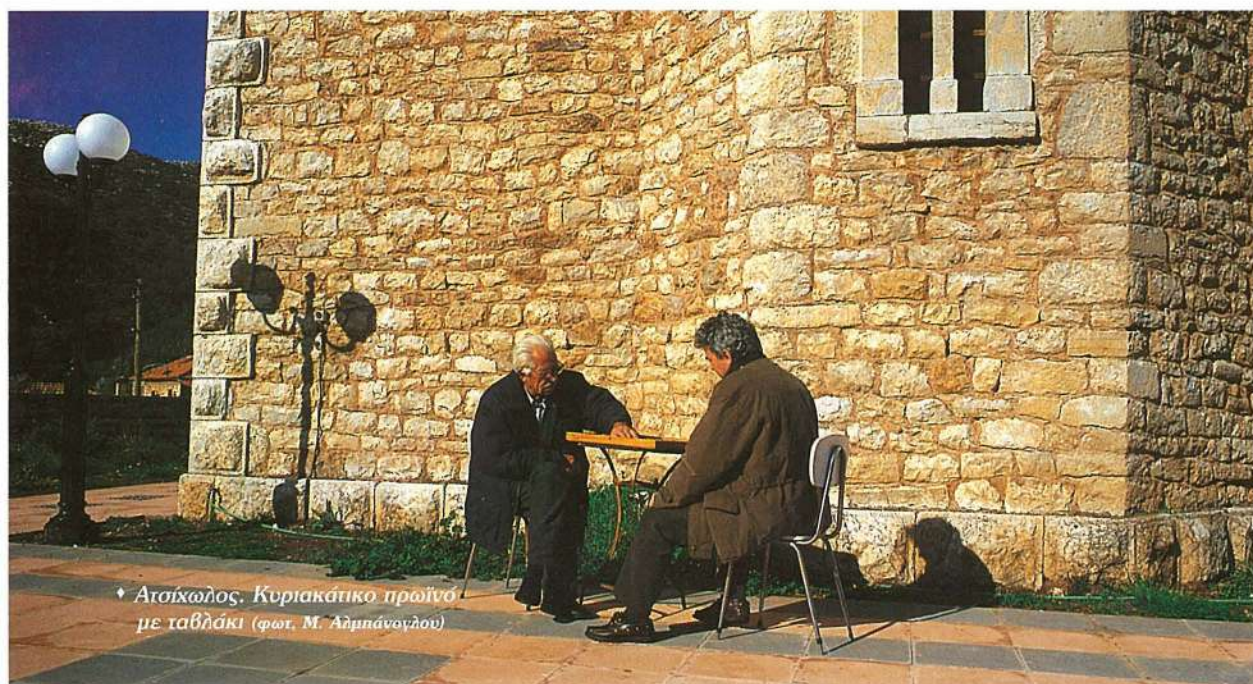

♦ *Ατσίκωλος. Καλά προφυλαγμένος μέσα στην καταπράσινη βουνοπλαγιά. (φωτ. Α. Καλαϊτζή)*

ποτέ να κατοικείται, πιθανότατα μάλιστα οι σημερινοί κάτοικοι να είναι από ευθείας απόγονοι των κατοίκων της αρχαίας Γόρτυνος.

Μια άλλη σημαντική μνεία για τον παλιό Βυζαντινό Ατσίκωλο υπάρχει σε πωλητήριο συμβόλαιο της 17 Ιανουαρίου 1631. Μνεία για τον οικισμό και πάρα-πολλή στοιχεία υπάρχουν στον Κώδικα της Μονής Φιλοσόφου και στον Κώδικα Αγίου Δημητρίου Βλαχόρραφτη. Άγνωστος είναι ο λόγος που εγκαταλείφθηκε το παλιό χωριό, γιατί η

θέση του ήταν σαφώς καλύτερη από του νέου (γεινίαση με τον Λούσιο, ομαλότερο έδαφος). Πιθανόν οι κάτοικοι αναγκάστηκαν να το εγκαταλείψουν λόγω κάποιας επιδημίας ή άλλης φυσικής καταστροφής. Μέσα στα όρια του οικισμού υπάρχουν πάρα-πολλές Αρχαιότητες, Κλασσικές και Βυζαντινές. Έτσι μπορούμε να δούμε την Ακρόπολη και τα τείχη της Αρχαίας Γόρτυνας, το Ναϊδριο του Αγίου Ανδρέα, το Ναϊδριο του Αγίου Γεωργίου, την παλιά και νέα Μονή Καθαμίου. Η Βυζαντινή Μονή της

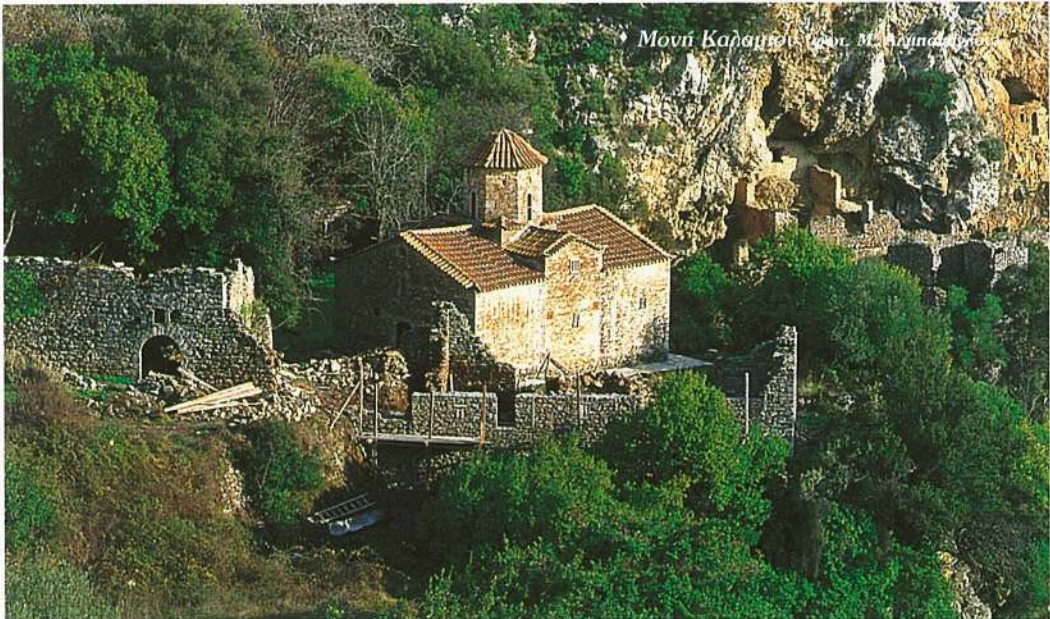

♦ *Ατσίκωλος. Κοριακάτικο παιχνίδι με ταβλάκι (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)*

Κοιμήσεως της Θεοτόκου του Καθαμίου υπήρξε προπύργιο του Ελληνισμού και του Χριστιανισμού τα δυσβάσταχτα χρόνια της Τουρκοκρατίας. Διαλύθηκε το 1833 στα χρόνια των Βαυαρών, αφού προηγουμένως είχε κατά το μεγαλύτερο μέρος πυρποληθεί από τον Ιμπραήμ. Από τότε εγκαταλείφθηκε και λησμονήθηκε. Σήμερα υπάγεται εκκλησιαστικά στην Μονή του Τιμίου Προδρόμου, της οποίας αποτελεί Μετόχι. Πρόσφατα έχει αναληφθεί μια μεγάλη προσπάθεια αναστήλωσης και επαναλειτουργίας του ιστορικού αυτού Μοναστηριού. Η προσπάθεια αυτή τελεί υπό την

έχουν διατεθεί αντίστοιχα τα ποσά των 4 και 10 εκατ. δραχμών. Τις αναστηλωτικές εργασίες έχει αναλάβει ο Λαγκαδιανός τεχνίτης Παν. Γιώκας, που έκανε τις αναστηλώσεις στην Μονή Φιλοσόφου. Ήδη ο κατάλογος των ευσεβών από την Ελλάδα και το εξωτερικό, που συνεισφέρουν διάφορα ποσά για την ολοκλήρωση αυτού του έργου μακραίνει.

Το "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" κάνει έκκληση στην ευαισθησία και ευσέβεια των αναγνωστών του να συνδράμουν με οποιοδήποτε ποσό αυτή την μεγάλη προσπάθεια. Η κατάθεση αυτή μπορεί να γίνει με

αίγίδα του Σεβ. Μητροπολίτου Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως κ.κ. Θεοφίλου και της Παγγορτυνιακής Ενώσεως. Ήδη έχει συσταθεί "Επιτροπή διάσωσης και επαναλειτουργίας" της Μονής του Τιμίου Προδρόμου, με τον Πρόεδρο της Παγγορτυνιακής Ενώσεως, την Κοινότητα Ατσιχώλου, την Αδελφότητα Ατσιχωλιτών, την Κοινότητα Βλαχόρραφτη και τον Σύλλογο Βλαχορραφτιτών. Η Εκκλησία και η Πολιτεία έχουν εκδηλώσει έμπρακτα το ενδιαφέρον τους. Με πρωτοβουλίες του Σεβασμιότατου Μητροπολίτου κ.κ. Θεοφίλου και του Νομάρχη Αρκαδίας κ. Παν. Γιαννόπουλου

τους εξής τρόπους: 1. Στον λογαριασμό 335 296020-63 της Εθνικής Τράπεζας υποκατάστημα Δημητσάνας. 2. Απ' ευθείας στον Ηγούμενο της Μονής Τιμίου Προδρόμου Αρχιμ. Θεόκτιστο Αθεξόπουλο, τηλ. 0795-31279. 3. Στον Πρόεδρο της Αδελφότητας Ατσιχωλιτών κ. Αναστάσιο Σκουρλιά, τηλ. 01-5576626. 4. Με ταχ. επιταγή στην διεύθυνση: α) Αδελφότητα Ατσιχωλιτών, Σαπφούς 18, Αθήνα 10553 ή β) Ιερά Μονή Τιμίου Προδρόμου, Στεμνίτσα Γορτυνίας, 22020.

Για οποιοδήποτε ποσό θα εκδοθεί ανάλογη απόδειξη.

♦ Βλαχόρραφτη. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

ΒΛΑΧΟΡΡΑΦΤΗ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ (Τα "ΜΑΡΑΘΑ" του Πausανίας)

Στους πρόποδες του λόφου "Καλόγρια" βρίσκεται η "Μαραθιά", ένας τόπος με έντονα ακόμα τα ανάρια του Πausανίας, από την εποχή (170 μ.Χ.), που οδοιπορούσε στην Αρχαία Γορτυνία.

Η σημερινή "Μαραθιά" βρίσκεται πολύ κοντά στο Βλαχόρραφτη. Η εξαιρετική φυσική του οχύρωση δεν ήταν τυχαία. Το Βλαχόρραφτη είναι σχεδόν άρατο από όλα τα σημεία του ορίζοντα και μόνον όταν το πλησιάζεις πολύ κοντά, το βλέπεις, να ξεπροβάλλει αρχοντικό, πανέμορφο, έτοιμο να σε υποδεχτεί και να σου διηγηθεί την ιστορία του.

Γράφει ο Σοφοκλής Γ. Δημητρακόπουλος:
"Το Βλαχόρραφτη είναι ένα ορεινό και γραφικό χωριό της επαρχίας Γορτυνίας του νομού Αρκαδίας, του τόπου που τόσο λάτρευαν για την ομορφιά του οι άνθρωποι της Αναγέννησης". Είναι γνωστό το απόφθεγμα: *Et in Arcadia ego*, δηλαδή: *Ήμουν κι εγώ στην Αρκαδία*.

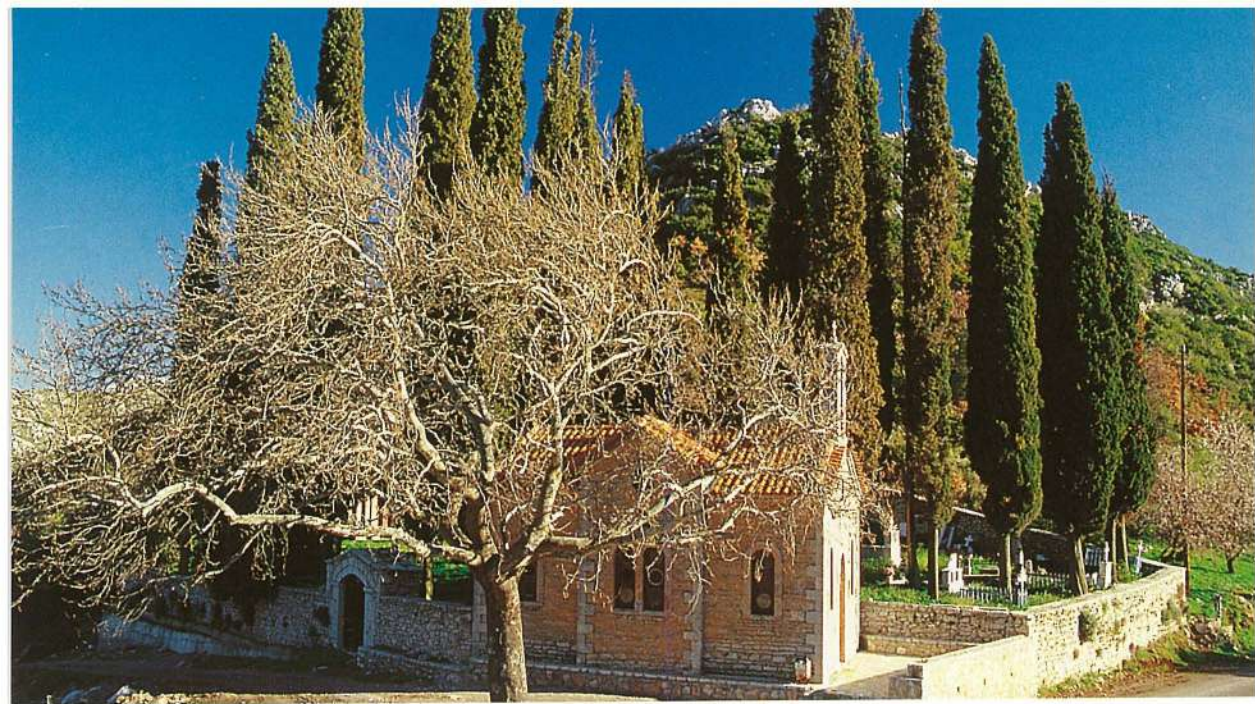
Το Βλαχόρραφτη είναι τα αρχαία Μάραθα, που περιγράφει το 174 μ.Χ. ο περιηγητής

Πausανίας στα ΑΡΚΑΔΙΚΑ του, και που τα ερείπιά τους σώζονται ακόμα τόσο στην τοποθεσία Μαραθιά, όσο και στον λόφο του Αγίου Νικολάου.

Ιδιαίτερα η σωζόμενη ακρόπολη του Αγίου Νικολάου ήταν προκεχωρημένο φυλάκιο της γειτονικής Αρχαίας Γόρτυνος, που όπως είναι γνωστό, και αναφέρει ο Πausανίας, το 366 π.Χ. την επισκέφθη ο Μέγας Αλέξανδρος και αφιέρωσε στο εκεί Ιερό του Ασκληππιού τον θώρακα και το δόρυ του.

Στη θέση Παπαρουνίτσα του Βλαχόρραφτη και μάλιστα από τη θέση όπου βρισκόταν το αμπέλι του Παπαθανασίου (παπού του Παναγιώτη Αγγελόπουλου), την 2η χιλιετηρίδα προ Χριστού περνούσε η 5η Μικηναϊκή Οδός, που ένωνε το Άργος με την Ηλεία. Από εκεί πέρασε και ο Τηλέμαχος, όταν πήγαινε στη Σπάρτη, για να συναντήσει τον Μενέλαο και να ζητήσει πληροφορίες για τον πατέρα του τον Οδυσσέα".

Αυτός ο τόπος λοιπόν, κομψή μινιατούρα στην Αρκαδική μεγαλοπρέπεια κρατάει και σήμερα ζωντανές μνήμες χάρη και στη μεγάλη αγάπη και φροντίδα των Αδελφών Αγγελόπουλων, των μεγάλων ευεργετών αηλιά και χάρη στις προσπάθειες του

♦ Η εκκλησία της Παναγιάς έξω από τον Βλαχόρραφτη. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

σημερινού του Προέδρου Γιάννη Αγγελόπουλου. Μπορεί ο τόπος να 'ναι δασώδης και με δύσβατα μέρη, όμως η φυσική καταπράσινη ομορφιά του σε συνδυασμό με το άριστο κλίμα του, σε αιχμαλωτίζουν. Βλαχόρραφτη Αρκαδίας, ένα ιδιαίτερα όμορφο χωριό, που πήρε τ' όνομά του από έναν Βλάχο, ράφτη. Που έγινε ο πρώτος οικιστής του σημερινού χωριού, όταν ένας τράγος του έδειξε τον δρόμο. Κάποια στιγμή ο ράφτης παρατήρησε πως ο τράγος γύριζε πάντοτε στο μαντρί με βρεγμένο το "μούσι" του. Τον παρακολούθησε και ανακάλυψε μια πηγή (την σημερινή Κάτω Βρύση) με άφθονο κρυστάλλινο νερό. Έτσι ο Βλάχος έχτισε εκεί την καλύβα του και έγινε ο πρώτος κάτοικος του Βλαχόρραφτη, δίνοντας και το όνομά του στο χωριό.

Βλαχόρραφτη Γορτυνίας. Απόμερο, μοναχικό, υπερυψωμένο. Το πλησιάζεις ανεβαίνοντας τις δασωμένες πλαγιές, τους αγριούς παρθένους θάμνους, μέχρι να διψάσεις και ν' απλώσεις τις χούφτες σου στην βρύση που σε υποδέχεται λίγο πριν το χωριό, καρφισωμένο ήες, στο βαθούλωμα του βουνού. Δεν είναι γνωστή η εποχή που το χωριό μεταφέρθηκε σ' αυτή τη θέση. Η

τοπική παράδοση το τοποθετεί στους πρώτους χρόνους της Τουρκοκρατίας πριν την Ενετοκρατία. 15 χιλιόμετρα από την Καρύταινα και σε υψόμετρο 650 μ. είναι περικυκλωμένο από λόφους. Τον Άγιο Νικόλαο και τον Κοϊλοκότρωνα, τον Άγιο Γεώργιο και την Καλόγρια, την Ρουχούλα και τις Κούνιες. Ιδιαίτερα συναρπαστικός ο λόφος του Αγ. Νικολλάου, σε υψόμετρο 701 μ., που πήρε τ' όνομά του από τον ομώνυμο Ναό. Νότια και δυτικά του λόφου υπάρχουν οι πηγές "Κουριαλός" και "Μούσγα". Εκεί και το περίφημο φρούριο του Αγ. Νικολλάου μια και το Βλαχόρραφτη δεν απετέλεσε εξαίρεση στην Φραγκοκρατία.

Εξ' αιτίας του δύσκολου εδάφους οι κάτοικοι από παλιά μέχρι και σήμερα ασχολήθηκαν περισσότερο με την κτηνοτροφία αλλιά και με καλλιέργειες αμπελώνων, που άρχισαν να χάνονται μετά το τέλος του Β' παγκοσμίου πολέμου.

Σήμερα το δημογραφικό πρόβλημα έχει πάρει τεράστιες διαστάσεις και οι λιγοί μόνιμοι πια κάτοικοί του, αναπολούν τις δόξες του χτες, προσπαθώντας να συμβιβαστούν με τις άδειες μέρες του σήμερα. Υπεύθυνη η αστυφιλία και οι ελάχιστες ευκαιρίες για

τους νέους της υπαίθρου, παρ' ότι μέχρι και το 1950 ανθούσε η ελαιοπαραγωγή και η οινοπαραγωγή. "Λάδι σαν ήρα" έβγαζε το Βλαχόρραφτη.

Σήμερα το περπατάς σχεδόν άδειο και μόνον η πασίγνωστη φιλοξενία των κατοίκων του μοιάζει βάλσαμο στην πίκρα της ομορφιάς, που, αλίμονο, πολύ λίγοι την βλέπουν. Την ομορφιά και την χαρά της φιλοξενίας την ζεις εντονότερα, αν είσαι τυχερός και βρεθείς στα όμορφα πανηγύρια του χωριού. Αλλά και αν δεν γίνει έτσι, πάλη στα μαγαζάκια του χωριού θα σε κεράσουν φαγητό και ποτό και θα σου μιλήσουν για την ιστορία και τις ομορφιές του τόπου τους. Θα σε προτρέψουν να επισκεφτείς το σπουδαίο Μουσείο, δωρεά των αδελφών Αγγελόπουλων, τους 10 σπουδαίους Ναούς, με κορυφαίο τον Ιερό Ναό της Αγίας Τριάδας, μια αρχιτεκτονική σύνθεση Βασιλικού Σταυροειδούς ρυθμού, που δεν έχει σε τίποτε να ζηλέψει την μεγαλοπρέπεια των Ναών των μεγαλοπόλεων.

Και βέβαια πως μπορείς να μην οδοιπορήσεις στις περίφημες βρύσες, με πρώτη και καλύτερη την "Κάτω Βρύση", εκεί που άρχισε η ιστορία του πρώτου κατοίκου του χωριού. Η Βρύση του Μητσάρα, η Κρύα Βρύση στον δρόμο για την Καρύταινα, η Πλατόσκια, η Καρή και τόσες άλλες, όλες όμορφες.

Σ' όλους είναι γνωστό, πως το Βλαχόρραφτη καλλιέργησε την Δημοτική ποίηση. Κλέφτικα, Μοιρολόγια, ποιήματα της Αγάπης, του Γάμου και της Ξενιτιάς, βγαλμένα μέσα από Βλαχορραφταϊκές ψυχές, διασώζουν την παράδοση, τη λογογραφία, τη ήθη και έθιμα του όμορφου αυτού Γορτυνιακού τόπου. Και θα εντυπωσιαστείς από τα πάμπολλα κοινωφελή έργα, που οι μεγάλοι Έλληνες Βλαχορραφταίοι ευεργέτες Αφοί Αγγελόπουλοι, ιδιοκτήτες της Χαθουβουργικής, δημιούργησαν για τον τόπο τους και όχι μόνον. Σαν τον δρόμο Ατσιώχλιου-Βλαχόρραφτη, την ανακατασκευή της Κάτω Βρύσης, την περίφημη αναπαλαίωση με πέτρες της γέφυρας του Λούσιου την ανέγερση ρουτρών και τόσων

άλλων μεγάλων έργων με πρωτεργάτη τον Θεόδωρο Αγγελόπουλο, που γεννήθηκε στο Βλαχόρραφτη το 1875 και έδωσε μια άξια απογονική οικογένεια στο Ελληνικό Έθνος. Υπουργούς σαν τον Άγγελο Αγγελόπουλο, βουλευτές σαν τον Αθ. Βαλαβάνη, που κατασκεύασε εκτός άλλων την γέφυρα του Αλφειού και ακόμη εκπαιδευτικούς και ποιητές.

Θα χρειαζόταν να μιλάμε πολλή ώρα, κάτι που δεν θα το ήθελε ούτε ο ίδιος, για τις ευεργεσίες του Παναγιώτη Αγγελόπουλου στον τόπο του, στην Δημητσάνα, στην Στεμνίτσα, στο Λιμποβίσι, στο Οικουμενικό Πατριαρχείο και όπου αλλού έκρινε χρέος του να βοηθήσει. Θα αναφερθούμε μόνον σε μια γνήσια ανθρώπινη πράξη, που επαναλαμβάνει κάθε Χριστούγεννα στέλνοντας δώρα σε όλες τις οικογένειες των χωριών Βλαχόρραφτη και Ατσιώχλιου.

Συμπαραστάτης και σύντροφος στο κοινωνικό του έργο και στη ζωή η σύζυγός του Ελένη, πάνω από μισό αιώνα τώρα στέκεται δίπλα του, χωρίς ποτέ να επιζητήσει αυτοπροβολή ή τιμές. Η μοναδική όμως τιμή που δεν μπόρεσε ν' αρνηθεί είναι εκείνη της "Αρχόντισσας του Οικουμενικού Πατριαρχείου", που της απένειμε ο Πατριάρχης Δημήτριος".

Βλαχόρραφτη Γορτυνίας 1997.

Παίρνεις τον δρόμο του γυρισμού σκεπτικός. Είναι μεγάλο για μερικούς το τίμημα της επιλογής. Να ζήσεις εκεί; Να φύγεις ξανά για την πόλη;

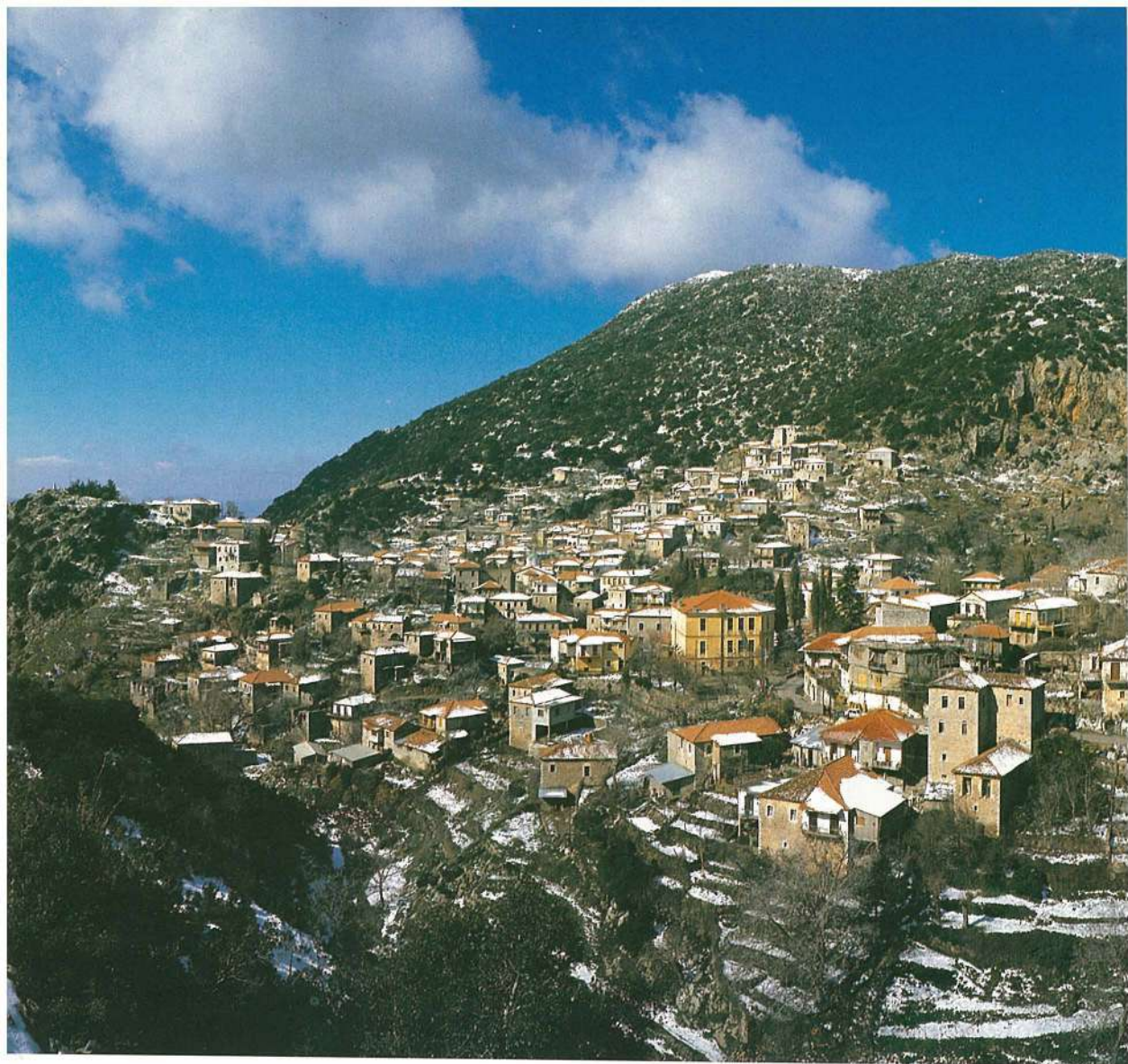
Με πληγωμένη καρδιά σαν του ποιητή Δημοσθένη Βαλαβάνη, που πέθανε μόλις 30 χρόνων, αφήνεις πίσω σου την τελευταία εικόνα της Μυθικής ομορφιάς, σιγομουρμουρίζοντας τους διαχρονικούς του στίχους:

"Ψυχή νεκρή και αγέλαστη, δεν φέρνεις και για μένα, χαρά μιας ψεύτικης στιγμής, μες την πικρή καρδιά μου; Να, πως γελούν τριγύρω σου, κάμποι, βουνά, ανθισμένα.

Ω, φέρε μου άχαρη ψυχή και μένα τη χαρά μου". Και ροβοδήας προς την Μεγάλη Ποιιτεία, νοιώθοντας, πως η Ποίηση και η Ομορφιά, κατοικούν για πάντα μέσα σου.

♦ Άγιος Δημήτριος στον
Βλαχόρραφι. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΣ
του Δημάρχου Στεμνίτσας
κ. ΓΙΩΡΓΟΥ ΜΠΑΡΟΥΤΣΑ

Θα ήθελα αρχικά να ευχαριστήσω και να συγχαρώ τους υπεύθυνους του Πανελληνίου Περιοδικού "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" για την ιδιαίτερα ποιοτική εργασία τους. Χαιρετίζω αυτήν την πνευματική τους προσπάθεια στην παρουσίαση της Αρκαδίας αλλά και της πανέμορφης ορεινής και ιστορικής Στεμνίτσας. Τέτοιες ποιοτικές και με σεβασμό προσπά-

θειες όχι μόνον προσφέρουν γνώση για τον Ελληνικό χώρο αλλά προετοιμάζουν τις επερχόμενες γενεές με παιδεία αγάπης, του Ωραίου και του Αληθινού. Επί ηθέον αναβαθμίζουν τουριστικά την αξία του Αρκαδικού τοπίου και όχι μόνο. Το "ΕΛΛΗΝΙΚΟ ΠΑΝΟΡΑΜΑ" τιμά την Ελλάδα και ιδιαιτέρως την Αρκαδία, σ' αυτό το εξαιρετικό του αφιέρωμα.

ΓΙΩΡΓΟΣ ΜΠΑΡΟΥΤΣΑΣ
Δήμαρχος Στεμνίτσας

**ΣΤΕΜΝΙΤΣΑ (Υψούς)
Η ΜΑΛΑΜΑΤΕΝΙΑ ΨΥΧΗ ΤΗΣ ΓΟΡΤΥΝΙΑΣ**

Στη Στεμνίτσα ταξιδεύουν για να ζήσουν οδοιπόροι, Διγενείς, από χώμα και ουρανό. Λόγια βγαλημένα από το στόμα του Αρκάδα εκπαιδευτικού και φιλόσοφου, Δημήτρη Κούβεθα. Λόγια τόσο αληθινά για τούτο τον ευλογημένο, μέσα από θυσίες και ατέλειωτη ιστορία τόπο. Δεν μπορείς να πας στην Στεμνίτσα και να φύγεις με άδειο το μυαλό. Παίρνεις μαζί σου τις μυρωδιές του Μαίναθου, τους Αποηλώ-

νιους ήχους των νερών του Λούσιου ποταμού, την γνήσια Αρκαδική φιλοξενία των κατοίκων της. Γεμίζει με άδοξη χαρά η ψυχή σου σαν περιδιαβαίνεις στα αρχοντικά καθντερίμια της, που κάποτε γέμιζαν με χαρούμενες φωνές των παιδιών του Μεγάλου Αγώνα. Γορτύνιοι μάστορες έκτισαν μέσα σε τέσσερις ρεματιές την κωμόπολη, που όταν θέλεις να την δεις μέσα από τις εναλλαγές ρεματιών και υψωμάτων, αντιλαμβάνεσαι την μεγαλοπρέπεια της πέτρας και του ξύλου στα αρχέτυπα ανάρια του ύψους των σπιτιών της.

Πέτρα και φως υποδέχονται τον επισκέπτη σ' αυτή την πανέμορφη κωμόπολη, την χτισμένη πάνω στις πλαγιές του Μαϊνάθου Όρους.

Οι πρώτες επίσημες γραπτές αναφορές για την Στεμνίτσα ξεκινούν τον 16ο αιώνα, μια και παλαιότερα χάνουμε την ιστορία της στα πρώτα Μεταβυζαντινά χρόνια.

Η Στεμνίτσα ή Χώρα, όπως λεγόταν στις αρχές του 18ου αιώνα, αναπτύσσεται με ραγδαίο ρυθμό, πνευματικά, καλλιτεχνικά και οικονομικά. Η Στεμνίτσα (πρώην Υψούς), πριν το 1746 που μετονομάζεται, συνεχίζει να ακμάζει μέχρι τις πρώτες δεκαετίες του 20ου αιώνα. Τότε, η γενική μαζική μετανάστευση την φθείρει και την οδηγεί στον μαρasmus.

Η Αρχαία πόλη Υψούς εμφανίζεται στον 6ο αιώνα μ.Χ., ενώ η αρχή της μεγάλης ιστορίας της ξεκινά, όταν ο Υψούς, υιός του Μυθικού Βασιλιά Λυκάονα, χτίζει την ομώνυμη πόλη του.

"Στεμνίτσα" σημαίνει "δασώδης τόπος". Για το νέο της όνομα υπεύθυνοι είναι οι Σλάβοι, που επί Κωνσταντίνου του Ε' μετοικούν από τον Βορρά της Πελοποννήσου, για να λύσουν το έντονο δημογραφικό πρόβλημα της τότε εποχής.

Επί Φραγκοκρατίας η Στεμνίτσα αποτελεί ένα από τα 22 φέουδα της Βαρωνίας του Ουγκώ ντε Μπρυγιέρ.

Μετά την Τουρκοκρατία η Στεμνίτσα εξελίσσεται σε ένα από τα σπουδαιότερα κέντρα της Πελοποννήσου, στο εμπόριο και την βιοτεχνία.

Από τον 17ο και μέχρι τον 20ο αιώνα οι Στεμνιτσιώτες τεχνίτες κρατούν τα σκήπτρα και γίνονται διάσημοι σε όλη την Ελλάδα στην επεξεργασία των μετάλλων. Χαλκοματάδες, χρυσοκοί και μπρουντζάδες

δουλεύουν με ιδιαίτερο μεράκι τις διάσημες για τον ήχο τους καμπάνες, καθώς και αργυρά και χρυσά κοσμήματα, που πουλάνε σ' ολόκληρο το Ελληνικό Έθνος.

Την ιστορία της Στεμνιτσιώτικης κοινωνίας και των τεχνών της στεγάζει το υπέροχο Λαογραφικό Μουσείο της, που ξεναγεί και εντυπωσιάζει τον επισκέπτη με τον πλούτο και την ποιότητα, που περιβάλλουν τα εκθέματά του.

Στεμνίτσα της Αρκαδικής Γορτυνίας!

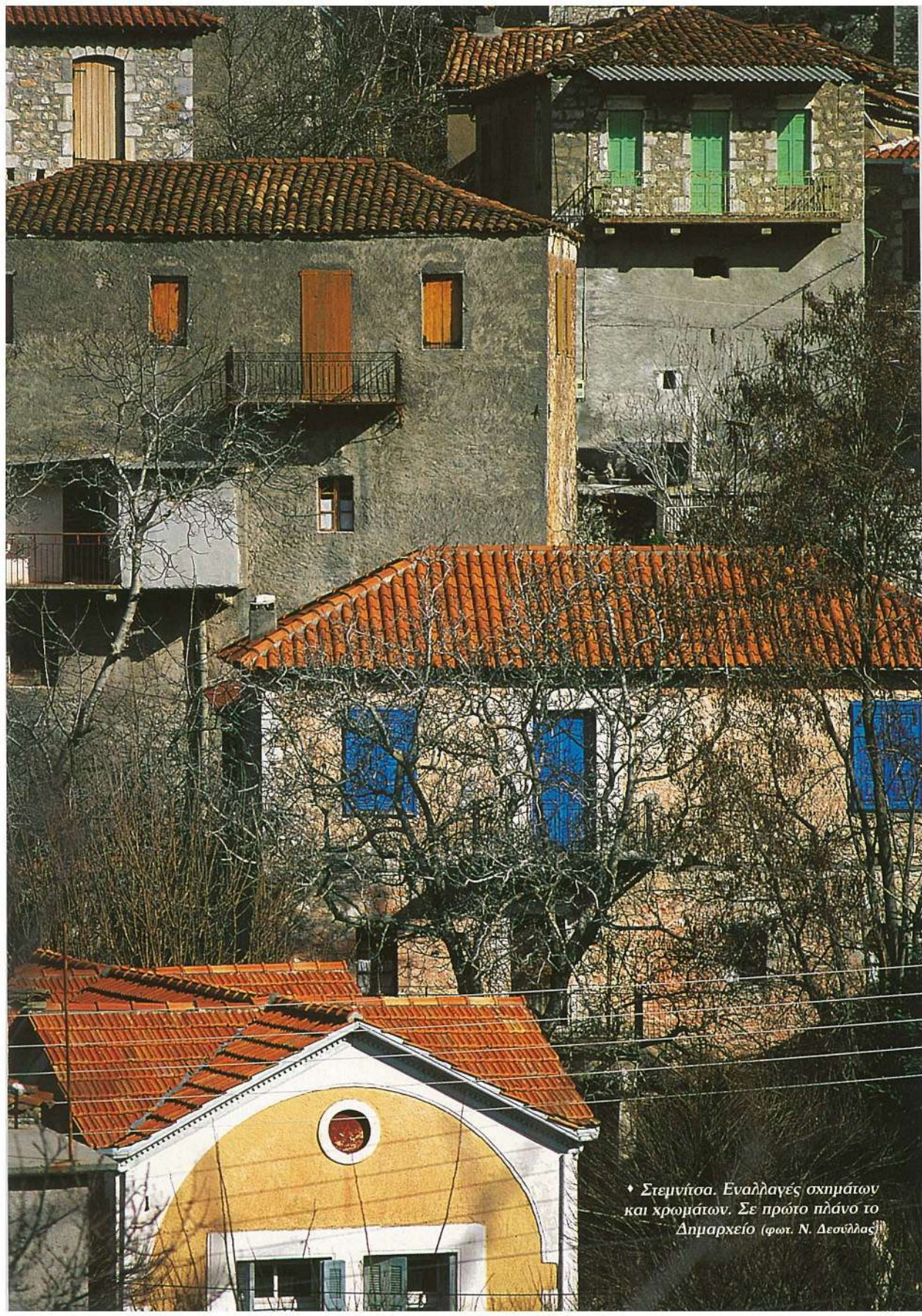
Πόσοι γνωρίζουν ότι η Στεμνίτσα υπήρξε η ΠΡΩΤΗ

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΡΩΤΕΥΟΥΣΑ; Η Στεμνίτσα μένει σταθμός στην Ελληνική Ιστορία, όταν τον Μάιο του 1821 εκλέγεται ως έδρα της Πρώτης Πελοποννησιακής Γερουσίας, όταν η συνέλευση πραγματοποιείται στο κελί της Ιεράς Μονής Ζωοδόχου Πηγής, ένα ακόμα ολοζώντανο μνημείο προσκύνησης και σήμερα.

Ο Δήμος "Τρικοήδων" είναι γεγονός.

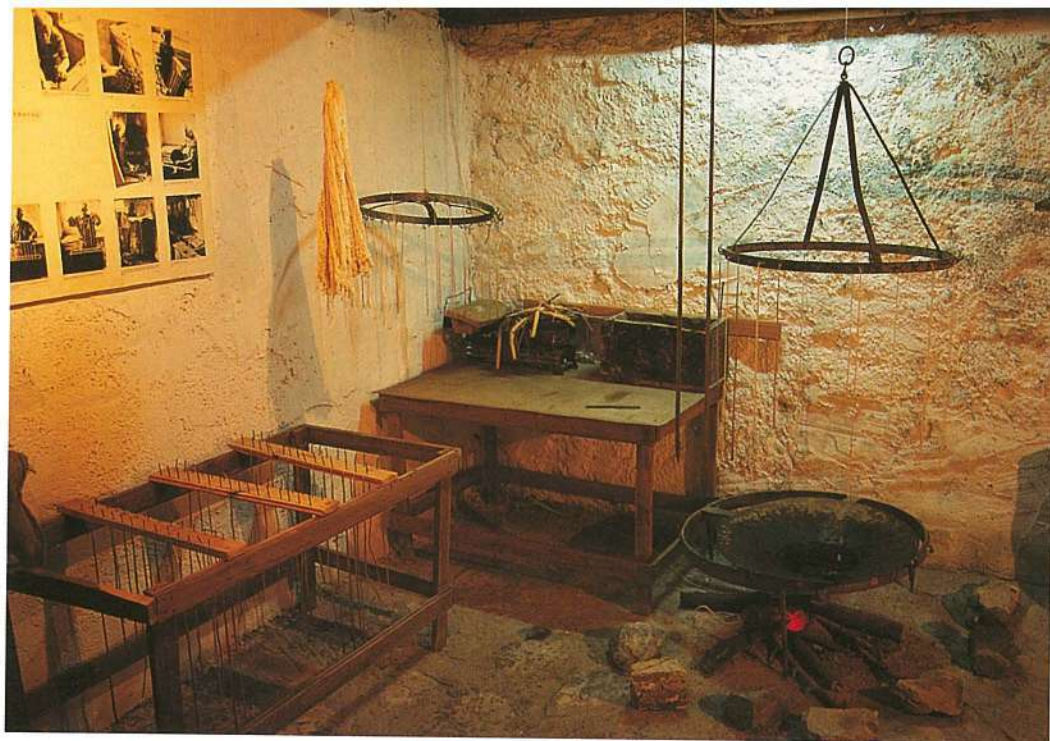

♦ Στεμνίτσα. Εσωτερικό σπιτιού.
(φωτ. Ν. Δεσύλλας)

♦ *Στευνίσα. Εναλλαγές σχημάτων και χρωμάτων. Σε πρώτο πλάνο το Δημαρχείο (φωτ. Ν. Δεσούλας)*

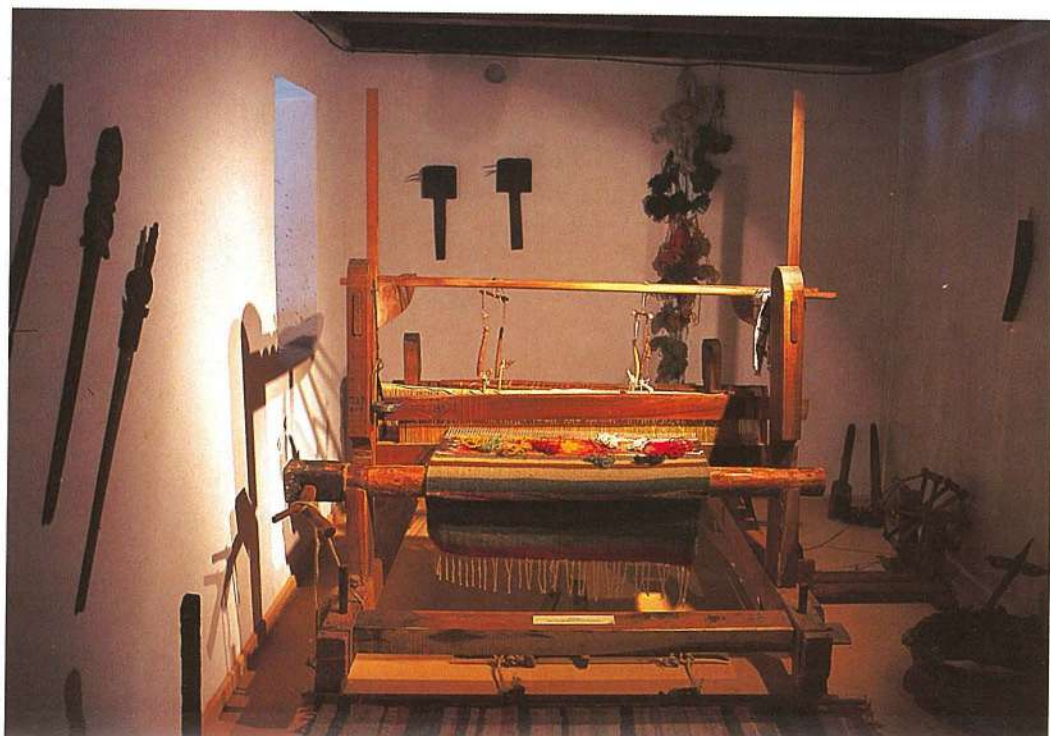

♦ Γωνιές από το Λαογραφικό Μουσείο Στεμνίτσας. (φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

Και πέρασαν τα χρόνια...
 Στεμνίτσα 1997... 45 χιλιόμετρα από την
 Τρίπολη μέσω Τσελεπάκου και κάπου 85
 χιλιόμετρα από την Τρίπολη μέσω Δημη-
 τριάνας. Έρχεσαι πρόσωπο με πρόσωπο με
 την Ιστορία, με την Τέχνη, με την Ομορφιά.
 Μπαίνεις στην Στεμνίτσα της Αρκαδικής

Γορτυνίας και σκέφτεσαι που να πρωτοδείς.
 Να ανηφορίσεις τα μυστικοπαθή σοκάκια
 της και να αγναντέψεις τα φαράγγια από το
 ηρώο; Να επισκεφθείς το Λαογραφικό της
 Μουσείο, στολίδι μέσα και έξω! Ένας
 μεγάλος πνευματικός πλούτος, γίνεσαι πιο
 Έλληνας, πιο Αρκάς, όταν γυρίσεις γωνιά-

♦ Έργα μαθητών της Σχολής
Αργυροχρυσοχοΐας Στεμνίτσας.

και ο

Λάμπης Κατσούλης.

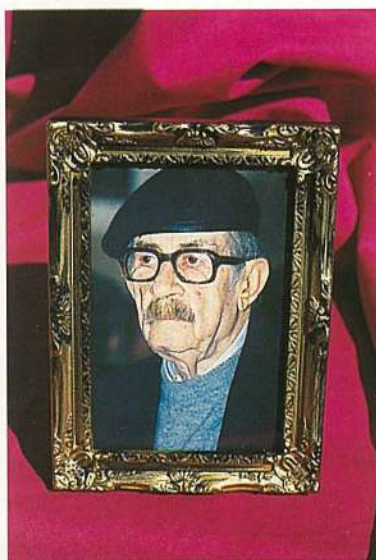
Ο πρώτος δάσκαλος της σχολής.

(φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

γωνιά, τοίχο-τοίχο τα εκθέματά του.

Η να μείνεις εκστατικός στην πανέμορφη
εκκλησία "Παναγία Μπαφέρω".

Και πως να μπορέσεις να ξεφύγεις από την
Σχολή Αργυροχρυσοχοΐας της Στεμνίτσας!
50 και πλέον νέοι άνθρωποι από όλη την
Ελλάδα, σπουδάζουν την όμορφη αυτή
τέχνη στην περίφημη Σχολή. Σχολή που
ίδρυσε ο ΕΟΜΜΕΧ το 1976, συνέχισε μετά
το 1980 την λειτουργία της υπό την σκέπη
του Υπουργείου Παιδείας και είχε σαν
πρώτο δάσκαλο τον περίφημο Λάμπη
Κατσούλη, που μαζί με τον Αρ.

Βλαχογιάννη έδωσαν την πρώτη τεχνική παιδεία. Σ' αυτό το παραδοσιακό υπέροχο πέτρινο κτίριο διδάσκεται η τέχνη του Χρυσού και του Ασημιού, σε όλες τις διακοσμητικές μορφές του. Με μόνο δύο χρόνια φοίτησης, με σίτιση και μεταφορά δωρεάν, οι μαθητές της Σχολής Αργυροχρυσοχοΐας διαπρέπουν σχεδόν όλοι αμέσως μετά την φοίτηση σαν χρυσοχόοι και καλλιτέχνες κοσμημάτων. Και αφού περιηγηθείς στα πλούσια εκθέματα της Σχολής, δεν μπορείς να μην σταματήσεις λίγο μετά στο όμορφο παραδοσιακό κατάστημα αργυροχρυσοχοΐας, για να θαυμάσεις αηλιά και να αγοράσεις, πανέμορφα χειροποίητα κοσμήματα.

Δήμαρχος της Στεμνίτσας, ο Γιώργος Μπαρούτσας, που διαδέχθηκε τον πρώτο Δήμαρχο Ηλία Χίνη, μετά τον θάνατό του.

Ο νέος Δήμαρχος, δυναμικά και με αξιόλογα έργα υποδομής, μεταμορφώνει το Ωραίον σε Αριστον!

Και εσύ εξακολουθείς να γυρνάς μέσα στην Στεμνίτσα, ονειροπαρμένος!

Παραδοσιακές κυλοπιές, τραχανάδες, τυρί, μέλι και

χίλια καλούδια σε προσγειώνουν στις βιτρίνες των καταστημάτων και ταλαντεύεσαι τι να πρωτοδιαλέξεις.

Ελληνικό καφέ και παραδοσιακά γλυκά προσφέρουν όλα τα καφεενία στην πλατεία, ενώ νόστιμοι μεζέδες και ντόπια ψητά

σε περιμένουν στα παραδοσιακά ταβερνάκια. Από την Στεμνίτσα δεν μπορείς να φύγεις την ίδια μέρα, δεν σ' αφήνει. Ο εχθρός του καλού είναι το καλύτερο.

Το βράδυ κοιμάσαι καθαρά, περιποιημένα και όμορφα στα ενοικιαζόμενα δωμάτια, στους δύο ξενώνες αηλιά και στο ξενοδοχείο "Τρικολήνιο". Το "Τρικολήνιο" είναι το "κάτι αηλιο" σε φιλοξενία αηλιά και σε ποιότητα φαγητού. Ο σεβασμός στον πελάτη είναι το σημείο αναφοράς για το ζεύγος Μπουλή.

Στολίδι της Στεμνίτσας το "Τρικολήνιο" είναι ένα υπέροχο παραδοσιακό καταφύγιο. Στο τηλ. 0795-81297 η Κα Μπουλή θα σας δώσει όλες τις πληροφορίες.

Τα σκέφτεσαι όλα αυτά καθώς τριγυρίζεις, "νεραϊδοπαρμένος", στους δρόμους της Στεμνίτσας και εκείνη σε γλυκαίνει πιο πολύ, σαν σου σταματά τα πόδια, στο Εργαστήρι Παραδοσιακών Γλυκών, του Αργύρη και της Κούλας Γκριντζιά.

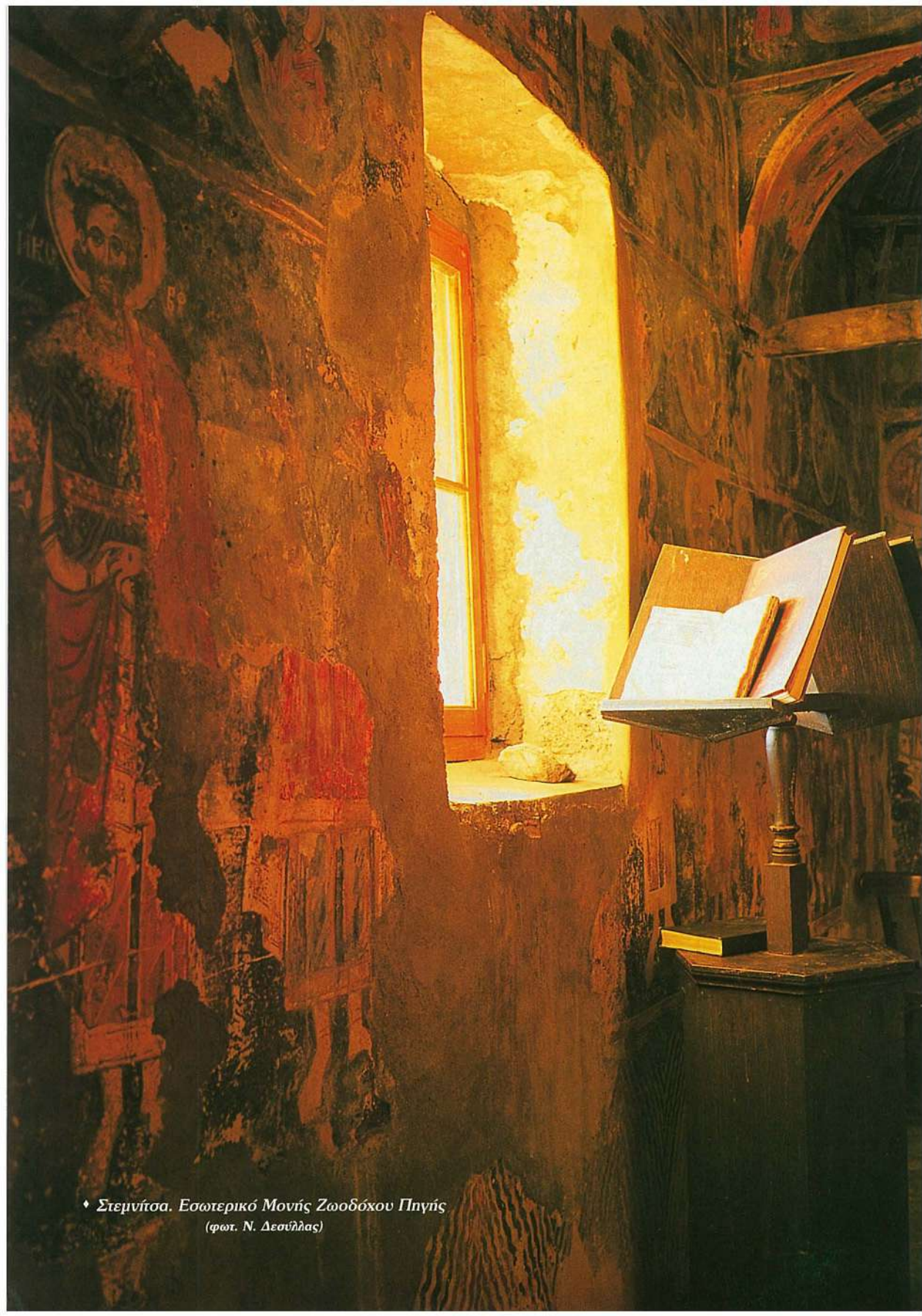
Εκεί, αφού πρώτα κερασεύεις από τον Αργύρη γλυκό και ούζο, θα αποφασίσεις να

μείνεις κι αυτό το βράδυ στην Στεμνίτσα. Και θα αγοράσεις τα γλυκά του Αργύρη, γιατί δεν μπορείς να κάνεις αηλιοώς, όταν "σε νικά κατά κράτος η γεύση".

Η επόμενη μέρα σε βρίσκει να πίνεις γρήγορα τον καφέ, γιατί είναι τόσα τα

♦ Στεμνίτσα. Ιερά Μονή Ζωοδόχου Πηγής
(φωτ. Μ. Αλμπάνογλου)

♦ Στερνίτσα. Εσωτερικό Μονής Ζωοδόχου Πηγής
(φωτ. Ν. Δεσύλλας)

όμορφα που σε περιμένουν. Και ξεκινάς να επισκεφθείς τα διάσημα μοναστήρια της. Παίρνεις τον δρόμο της επαρχιακής οδού Στεμνίτσας-Δημητσάνας, περνάς την πηγή και το εκκλησάκι του Αη-Γιάννη και πολύ κοντά σου πια η περίφημη **Μονή Αιμουαλών**, ξεπροβάλλει στεφανωμένη από πέτρινες πηλαγιές των ορεινών γιγάντων.

Που ατενίζουν αιώνες, αταλάντευτοι, την θεία παρουσία του φαραγγιού και των χαραδρών του Λούσιου ποταμού.

Ανάμεσα σε καρυδιές και κυπαρίσσια ξεκινά το μονοπάτι της Μονής, που εμφανίζεται στην ιστορία το 1608 και παίζει πολλούς πρωταγωνιστικούς ρόλους στην Επανάσταση.

Και πως να πεις τεθείωσε η μέρα, όταν η βροντερή φωνή του Λούσιου φτάνει στα 200 μέτρα πιο ψηλά, που σφηνωμένη μια αγκαλιά μέσ' τα γιγάντια βράχια, μέσ' την μοναχική της Ειρήνη, ξεπροβάλλει στα μάτια σου η ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ.

Και έτσι, ακούς και βλέπεις, το Αρχαιότερο Ελληνικό Μοναστήρι, τον πρώτο πνεύμονα της Ελληνικής Παιδείας και Πολιτισμού.

Αρχοντοϊδρυμένη από τον **Ιωάννη Λαμπάρδη** ή Λαμπαρδόπουλο, Αρχιγραμματέα του Νικηφόρου Φωκά, το 963, (χίλια χρόνια τώρα), χαράζει πνευματική πορεία μέχρι το 1691, που χτίζεται η Νέα ΜΟΝΗ ΦΙΛΟΣΟΦΟΥ, σε τόπο πιο βορεινό, κοντά 200

μέτρα, όμως καλύτερο.

Οι δύο Μονές αντικρύζονται, ενώ η ομορφιά των Αρκαδικών φαραγγιών σμίγει στην κοσμογονική βουή-σιωπή, του Λούσιου ποταμού. Οι Μοναχοί της Μονής του Τιμίου Προδρόμου φροντίζουν σήμερα τις δύο Μονές, τις δύο αρχόντισσες της Γορτυνιακής Αρκαδίας. Κι εσύ πρέπει και θέλεις να κλείσεις το ταξίδι στην ομορφιά, στο λήει και ο Λούσιος, που ο αντίλαλός του

απλώνεται στην βαθιά πράσινη χαράδρα.

Μόλις δύο χιλιόμετρα έξω από την Στεμνίτσα, ξεκινά ο κωματόδρομος, που σε οχτώ χιλιόμετρα σε φέρνει στην Μονή του Τιμίου Προδρόμου, που και αυτή υπήρξε καντήλι προσφοράς και αγώνων στην μεγάλη της ζωή. Μια ζωή που ξεκινάει γύρω στο 1605-1608 και λήμπει, φάρος φωτεινός μέχρι τις μέρες μας.

Κι είναι νύχτα πια, όταν νοιώθεις την ανάγκη να γυρίσεις στην Στεμνίτσα και να μαζέψεις τον πλούτο της οδοιπορικής σου σκέψης! Πως να χωρέσει οδῶκληρος ο πλούτος αυτού του τόπου στο μυαλό σου;

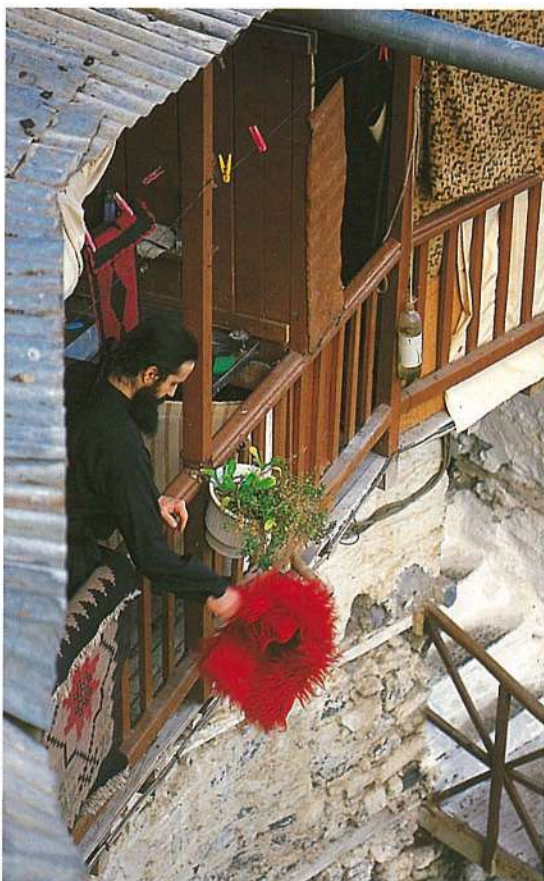
Πόσα ακόμα δεν είδες;

Ο χρόνος γίνεται εχθρός σου.

Όμως, φεύγοντας από την Στεμνίτσα έχεις μάθει κάτι.

Ο έρωτας είναι διαχρονικός, το ξέρεις πια!

Και ξέρεις, ότι στην Στεμνίτσα θα ξαναγυρίσεις.

♦ Μονή Τιμίου Προδρόμου (φωτ. Α. Καλαϊτζή)

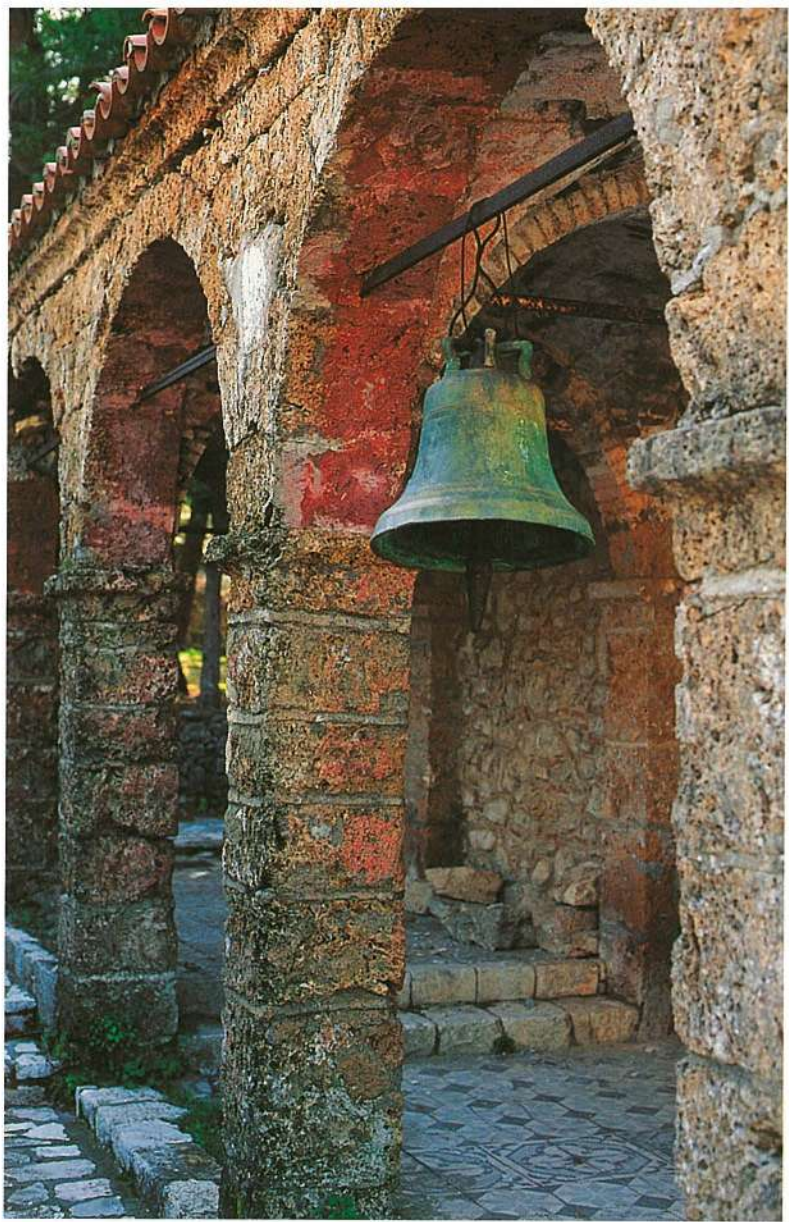
♦ Μονή Αιμυαλών (φωτ. Ν. Δεσούλης)

ΕΠΙΛΟΓΟΣ

«Αχ Αρκαδία !
Πρέπει ν' ακούω
κάθε μέρα πουλιά,
να ζω με την
ουράνια μουσική
σου,
ως τη θεία εκείνη
στιγμή που θα
πεθάνω και η ψυχή
μου θα ανεβαίνει
απάνω, θα φέρει
δώρα στο Θεό μου.
Την αρμονία του
Ωραίου, την Γαλήνη
του Άγιου τούτου
τόπου, την Σαγήνη».
Λεπτές, δονούμενες
γραμμές το ΕΙΝΑΙ
μου, σαν της
κιθάρας τις χορδές
χορεύουν Κάτω απ'
την φλογέρα του
Πάνα οι αισθήσεις
μου. Και το σημείο
αναφοράς μου με
ιδανικές
πληροφορίες
κατακλύζεται,
ξαναπλάθοντας στο
υπερέγώ μου την
Μεγάλη και
Μοναδική
Αρχετυπική σου
ΑΛΗΘΕΙΑ.

Ω Αρκαδία ! Μου πες να χτίσω μια σκεπτόμορφη Αγάπη και να την
στείλω στο Σύμπαν. Γί αυτό αναδύομαι, από την άβυσσο της άγνοιας,
στο μεγάλο ταξίδι, που θα ενώσει με τα κύτταρα του ΟΛΟΥ. Ταπεινά το
προσπαθώ, γιατί το ξέρω! Όσο υπάρχει η Αλήθεια σου Αρκαδία δεν
επιδέχεται διαφορετική γνώμη. Εγώ, είμαι ΕΣΥ, Αρκαδία. Γιατί βρίσκεσαι
μέσα μου. Και δεν μου μένει παρά ταπεινά να γονατίσω και να
προσευχηθώ. Αρκαδία, κόρη του Θεού! Κατάλαβα, ΠΟΙΑ ΜΑΝΝΑ ΕΧΩ!

ΘΗΡΕΣΙΑ ΚΟΝΤΟΓΙΑΝΝΗ

MANTINEIA, γη της Αρκαδίας. Εκεί, στην καρδιά της Πελοποννήσου, σε υψόμετρο 650 μέτρων, η οικογένεια Σπυρόπουλου αναπτύσσει από το 1870 τις σχέσεις της με τα αμπέλια. 60.000 κλήματα με διαλεχτό **ΜΟΣΧΟΦΙΛΕΡΟ**, 15.000 κλήματα με ευγενικές ερυθρές ποικιλίες και ένας πειραματικός αμπελώνας για την διάσωση των τοπικών ποικιλιών **ΓΛΥΚΕΡΙΘΡΑ**, **ΛΑΓΟΡΘΙ** και **ΜΑΥΡΟΥΔΙ**, που κινδυνεύουν να αφανιστούν.

Από τις αρχές του 1994 τα κτήματα της οικογένειας Σπυρόπουλου εντάχθηκαν στο πρόγραμμα "**ΒΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΓΕΩΡΓΙΑΣ**", που απαγορεύει την χρήση λιπασμάτων, ζιζανιοκτόνων και χημικών φυτοφαρμάκων. Εποπτευών οργανισμός είναι η "**ΔΗΩ**", εξουσιοδοτημένος φορέας του Υπουργείου Γεωργίας.

Μετά από επισκέψεις και έρευνες πολλών ετών στα κορυφαία οινοποιεία του εξωτερικού, δημιουργήθηκε ένα οινοποιείο άρτιο, εξοπλισμένο με την πιο σύγχρονη τεχνολογία.

Έτσι σήμερα, μετά από 129 χρόνια παράδοση, η οικογένεια αυτή των Αρκά-

δων πραγματοποιεί το όραμά της με τρόπο ιδανικό.

Η "**ΜΑΝΤΙΝΕΙΑ**", το "**ΟΡΕΙΝΟ**", το "**ΜΕΛΙΑΣΤΟ**", το "**RESERVE**", ο "**ΠΟΡΦΥΡΟΣ**", η "**ΩΔΗ ΠΑΝΟΣ**", θεωρούνται από τα εκλεκτότερα Ελληνικά κρασιά, με πανελλήνια αλλά και διεθνή αναγνώριση.

ET IN ARKADIA EGO
Κτήμα
ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

ΑΡΚΑΣ Α.Ε.

ΑΓΡΟΤΟΒΙΟΜΗΧΑΝΙΚΗ ΟΙΝΟΠΟΙΗΤΙΚΗ
ΑΡΚΑΔΙΑΣ

ΚΕΝΤΡ.ΓΡΑΦΕΙΑ: Ηρώων Πολυτεχνείου 32,
144 22 Ν. Ηράκλειο Αττικής, Τηλ. 01 2845962

ΟΙΝΟΠΟΙΕΙΟ: Αρτεμίσιο Μαντινείας
221 00 Τρίπολη Τηλ. 0796 61 400

ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΣ
ΣΠΥΡΟΠΟΥΛΟΥ

